

12

W 21

Patronátní právo,

ějiny jeho v zemi svatováclavské

čís. 2356/2

a žádoucí jeho oprava a úprava.

Napsal a sestavil

na základě církevních pramenů, církevních sněmů a děl katolických učitelů církevního práva

Pravoslav Pravdomil Pravdodatný,

církevní kněz a farář arcidiecése Pražské.

V PRAZE.

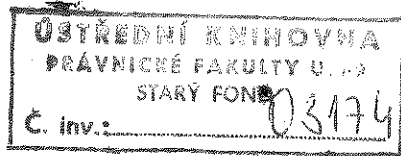
Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. (J. Zeman a spol.)

1887.

Slovo přátelům pravdy, práva a spravedlnosti místo předmluvy.

Na konci devatenáctého století panuje chvalitebná a upřímná snaha, zlepšiti hmotné postavení všech stavů a vrstev a tříd společnosti lidské. Dělníkům v továrnách a dolech a rozmanitých závodech průmyslových a řemeslnických a hospodářských hledí se zabezpečiti nedělní a sváteční odpočinek a klid, aby dělník šetřil zdraví a síly své a nabyt času k zotavení a okráni a vykonání povinnosti náboženstvím jemu uložené. K jeho ochraně ustanovují se státní dozorcí, o jeho budoucnost a stáří pečují zákonodární sborové u nás i v cizině. Zhoubná řemeslnictvu svoboda živnostenská se odstraňuje a obmezuje, a aby řemeslo opět mělo zlaté dno, o to vši silou zasazují se povolání kruhové. Strážcům veřejné bezpečnosti se hmotné postavení zlepšilo. Úředníkům všech kategorií slušné se zvýšilo, soudcům neodvislost a nesesaditelnost zabezpečila. Učitelům se slušné v značné míře zvýšilo, pětileté přídatky a funkční dárky mají učitelům zjednati bezstarostné žití, aby svému úřadu a povolání mohli se věnovati, nejsouce obtíženi břemenem starostí o časné potřeby; školy se vřadují do vyšší třídy slušného, a aby práce nebyla příliš namahavá a spíše jí ubylo a pohodlí přibylo, mnozí se třídy jako hvězdičky na nebi a písek v moři, ba i dobro a blaho podučitelův se nezanedbává a pětileté přídatky se jim uštedřily. Na diurnisty čili denní písaře i listonoše se pamatuje a lepší a snesitelnější bydlo jim zaopatřiti se usiluje. Ba i na toho sedláka, ač bývá on poslední obyčejně na radě a mezi miláčky štěstěny se dostatí málo kdy se mu podaří, si za našich dnův vzpomínají.

Ký div, že i na kapláanky a dělníky na vinici Páně došla konečně řada a zákonem o upravení kongruy má se ku pomoci přispěti hmotné bídě, tu a tam dělníky na roli Boží bolestně pocítované. A tu již mnozí slibovali si a slibují podnes hory doly od upravení kongruy duchovenstva pracujícího na vinici Páně, jiní zase nedůvěřivě vrtí hlavou a krčí

rameny málo anebo dokonce nic si neslibující od vyřízení této otázky zákonodárnými činiteli a zlou předtuchu jaksi majíce jakoby dobrá vůle zástupců lidu měla přijíti na zmar. Jsou tu jako snad při všem dva tábory, tábor dobrákův vždy ochotných a hotových očekávati to nejlepší a tábor málověrných a škarohlídů nevěstících nic kloudného. Nechceme dnes rozhodovati kdo má a bude míti pravdu. Jednu věc však možná již dnes předvídati, že kdyby upravení kongruy sebe příznivěji pro duchovenstvo dopadlo a naděje jeho se vyplnily nad všeliké očekávání, jedna věc nepřestane tížiti a tlačiti duchovenstvo, nesoucí břímě dne i horka zrovna tak citelně jako hmotná bída a nedůstatky. Jest to patronátní otázka, jsou to patronátní poměry, otázka, při níž v podstatě nejedná se o nic více a nic méně než o *svobodu Církve, a hodný kus samosprávy Církve katolické*. Již se na to rozběhli za rozličných dob rozliční činitelové, povolání i nepovolání, hodlajíce otázku tu opravdu rozřešiti, avšak ještě se nepovedlo nikomu věc přivesti k žádoucímu konci. A není divu, jest to tudíž oříšek, ale při dobré vůli a upřímné snaze dá se rozluštiti.

Patronátní otázka je po našem rozumu, neli důležitější, aspoň tak důležitá jako upravení kongruy. V otázce kongruy jedná se o důležitou stránku časné výživy, o větší nebo menší skývu chleba, o větší nebo menší mzdu, již hoden jest dělník na vinici Páně. Otázka patronátní zahrnuje v sobě uznání a ocenění působivosti kněží k vykonávání církevních úřadův a povinností se strany patrona. Patron při osazování církevních obročí a úřadův staví se vedle biskupa, ba časem i nad biskupa, jako by říci chtěl: „Tenhle služebník Kristův hodí se lépe pro uprázdněné obročí a úřad,“ ač biskup jinak soudí a v jiném pořádku kandidaty patronu překládá. V otázce patronátní jedná se o spásu duší nesmrtelných a opatření jich dobrým pastýřem, jedná se o čest a slávu Boží, a o záležitost, která hluboko sahá do ústavy a zřízení Církve a obmezuje pravomocnost biskupovu v obsazování duchovních úřadův a církevních obročí. podacím právem patronův a tudíž v posledních koncích jedná se o zlatou svobodu Církve a sluhův jejích u vykonávání úřadu jim svěřeného. Kdyby nám dal někdo na výběr, co bychom si dříve a spíše přáli, zdali upravení kongruy či upravení patronátní otázky, bez rozpaků dlouho se nerozmýšlejíce upřímně bychom pověděli, že upravení patronátní otázky v duchu Církve katolické považujeme za nalehavější nežli upravení kongruy, a jsme tím jisti, že ani

po upravení kongruy neumlknou hlasové dovolávající se opravy a úpravy patronátních poměrův, a hlasové ti budou se ozývati tím důrazněji, dostaví-li se do kruhů duchoven-ských jisté sklamaní plynoucí z upravení kongruy. A přece se považuje patronátní otázka za jakési „noli me tangere,“ ovšem bez příčiny; vždyť i Církev svatá během století viděla se nucenu věnovati bedlivou pozornost dílu opravy v patronátní otázce, v patronátních záležitostech, jak ukázati hodláme v časové ovšem kratičké rozpravě o patronátní otázce, v níž vyložíme nejnmutnější věci a stránky patronátního práva, spolu podáme obrázek o tom, jak se provádělo patronátní právo v naší vlasti za rozličných dob, a hned také uvedeme a nastíníme, kde jaké opravy a nápravy žádoucí dovolávají se vážní hlasové za našich dnův ujišťující, že nám leží na srdci jen pravda, právo a spravedlnost, kteráž zvyšuje národy a zvelebují Církev a množí čest a slávu Boží.

*Na slavnost sv. Václava dne 28. září léta Páně 1886,
prvního roku v druhém tisíciletí Cyrillo-Methodějském.*

Spisovatel.

Patronátní právo. *)

Patronátní právo jest soubor práv a výsad od Církve katolické osobám křesťanským (katolíkům) propůjčených a spolu souhrn povinností ohledně církevních obrocí a úřadů jim uložených. Patronátní právo nezahrnuje v sobě jen práva, nýbrž i také důležité povinnosti se ukládají těm, jimž vykonávání práva patronátního přísluší, nač ovšem velmi často a rádo se zapomíná.

Patronátní právo jest původem svým a obsahem ryze duchovní věc, výhradně církevní záležitost a jak se v církevním právu říká, právo k duchovní věci těsně přilehající — jus spirituali adnexum. A tudíž přísluší jedině Církvi katolické rozhodovati o patronátním právu, jež jest nejen předmětem jejího zákonodárství, nýbrž i před její soudnou stolicí náleží, byť časem i místem i jiní činitelové byli si osobovali, míchat se Církvi do patronátního práva a záležitostí s patronátním právem souvisících.

A z toho již jde, že patronátní právo není a nemůže býti žádným vlastnictvím, žádným majetkem, který by se dal snad na penězích oceniti, anebo mohl býti předmětem prodeje a koupi, ač jinak patronátní právo může lpěti na věci a statku, kterýž koupí a prodejem na jiné osoby přechází. Hlavní věcí a částí patronátního práva jest „podací právo“ t. j. výsada od Církve zbožným zakladatelům propůjčená, kteráž je oprávněna, osoby duchovní podávati (presentovati) biskupům pro jistá obrocí církevní a úřady.

Osoba patronátní právo vykonávající slove patron¹⁾, to jest ochránce, obhájce, senior (starší), senior saecularis

*) Prameny, z nichž jsme vážili, jsou: Sněm Tridentký, synoda Arnoštova, synoda provinc. z r. 1605, církevní právo Philipsovo, nejd. biskupa dr. Aichnera, dr. Veringa, dr. Borového, dopisy a jednání konsistoře katolické a pod obojí, život arcib. Ant. Brusa a Mart. Medka, Časopis kat. duchovenstva, „Čech“, „Vychovatel“, Ordin. list arcidiecése Pražské, jež na svých místech uvádíme.

¹⁾ U nás nazývali patrona „podací pán“, viz jednání a dop. konsistoře katol. 2. díl str. 308.

(starší světský); se slovem „patron“ potkáváme se již r. 874. v tak řečených kapitolách Hinkmara, arcibiskupa Remešského. Soubor práv a povinností patrona slove patronátní právo a poměr patrona k obrocím patronát (podací kostelní).

Patronátní právo je nerozdílné; vykonávali se od více osob (spolupatronův), dlužno je vykonávati osobám těmto společně anebo střídavě ¹⁾).

Patronátní právo jest koncese Církve, privilej, výsada od Církve osobám jistým propůjčená, ať již základ tohoto práva je jakýkoli, darování půdy pro kostel, anebo vystavení a zřízení kostela, anebo nadání obročí. Avšak jest to výsada nesmírně důležitá, kteráž se dotýká ústavy a zřízení Církve a zasáhá hluboko do zájmů církevních, ježto obmezuje právomocnost biskupův výhradně k dosazování osob duchovních na úřady církevní povolanych a oprávněných ²⁾. Církev nemusela propůjčovati patronátní právo, ale propůjčovala je na důkaz vděčnosti k zbožným zakladatelům a ku povzbuzení jiných k dobročinnosti, a proto všim právem nazýváme patronátní právo koncessí, výsadou církevní.

Původ patronátního práva.

Původ a počátek patronátního práva sahá až do nejstarších dob Církve svaté. Na důkaz vděčnosti povolila Církev dobrodincům a zakladatelům jisté výsady. Tak na př. při mši svaté konaly se přímlyvy a modlitby za dobrodince, jáhnové čtli jména zakladatelův chrámů Páně a obročí a dobrodinců z tak nazvaných diptych. Chrámů Páně i podle zakladatelův se jmenovaly. V Kartagu v Africe nazýval se stoliční chrám „Perpetua Restituta“,“ poněvadž biskup Restitutus chrám zřídil a sv. Perpetue zasvětil; jiný chrám sloužil basilika Florentiana po svém zakladateli biskupu Florentiovi. Konečně zakladatelům přiřknuto i právo, podati biskupu kněze pro uprázdněné obročí. Již za času císaře Justiniana v šestém století na východě přiřknuto a povoleno právo praesentace osobám, které buď kostel vystavěly, anebo nadání pro kněze učinily a o jeho zaopatření a výživu se postaraly a dotčený císař vydal v té stránce dvě novelly roku 537. a 546. Ba i jistá práva ohledně správy církevního zboží se dobrodincům takovým vyhražovala. Na západě v pátém

¹⁾ Lib. Erect. II. str. 167. č. 301. vyd. dr. Borový.

²⁾ Sněm Trid. s. 14. kap. 12.

století roku totiž 441. první sněm církevní Arausikan-
ský čili Oranžský dal biskupu, který v cizí diecési kostel
vystavěl, právo, podati biskupu cizí diecése kněze pro ta-
kový chrám Páně. Tou měrou stával se biskup, kostel zří-
divší, v cizí diecési patronem či kolátorem vykonávajícím
podací právo. Toto právo podací udělené původně biskupům
rozšířeno bylo v šestém a sedmém století i na laiky čili
světské osoby, jimž za povinnost uloženo péči míti i o za-
chování církevního jmění a zboží, ovšem s vyloučením všeho
práva vlastnického k tomuto zboží.

Již ale patronátní právo a poměry, jak nyní je nalé-
záme, vyvinuly se hlavně v středověku v dvanáctém století
zejména v říši římskoněmecké, kde děly se přehmaty se
strany vrchnosti a vlastníkův půdy a se strany tak zvaných
advokátův a kostelníkův anebo zádušníkův, spolusprávěčův to
zádušního zboží ¹⁾).

Vrchnosti a šlechticové byli nejen pány půdy a statků,
nýbrž i věcí a osob na půdě se nalézajících a na statcích
žijících. Tou měrou dělo se a stalo, že i kostely na území
pánův vystavené považovaly se co část statku, ba i kněží
i kostely považováni za podrobené panství pánů a vrchnosti
a tito pak osobovali si právo dosazovati kněze i bez sou-
hlasu a svolení biskupa příslušného. Kostely co nerozlučná
částka statků a panství považovány se statkem se prodávaly,
jiným postupovaly, v léno dávaly i tenkrát, když kostel,
aneb kaple farním kostelem se staly, a tudíž právní poměry
kostela se změnily, nicméně páni i tu patronátní právo si
osobovali a kostel za nerozlučitelnou část statku a panství
považovali.

Postupem času i jiné zlořády se zahrnily. Mocní to
hoto světa sáhali rukou svatokrádežnou na zboží zádušní,
světským osobám je rozdávali, anebo pro sebe ponechávali,
často i faráře dle své chuti a libosti dosazovali a sesazovali.
Jako v říši německé císařové a králové osobovali si investi-
turu biskupův, tak podobně nakládali patronové s farními
obrocími. Církev musela svobody své a svých práv hájiti.
Proto vydala na třetím a čtvrtém lateranském sněmu zá-
kony, vedle nichž nemají patronové žádného práva vlast-
nického ke kostelům, nýbrž právo toliko presento-
vati čili podati biskupu kněze ku jistému kostelu. Těmito
zákony zakázala Církev patronátní právo prodávati, zašan-
tročovati a odkázala patronátní právo a záležitosti k němu

¹⁾ Lib. Erect. tom. III. Fol. 323 vydal dr. Borový.

se vztahující v područí církevních soudův. Takovou měrou zachovala se a obhájila církevní povaha a ráz patronátního práva a bylo na bíledni, že patronátní právo nemá svůj základ a kořen v světském panství a vlastnickém právu k některému statku, nýbrž že je výsadou od Církve propůjčenou a původ svůj děkuje milosti Církve.

Druhy patronátního práva.

Rozeznáváme patronátní právo:

1. osobní (jus patronatus personale),
2. věcné čili realní (jus patronatus reale),
3. duchovní či církevní patronát (jus patronatus ecclesiasticus), církevní patronát;
4. světské patronátní právo (jus patronatus laicale), světský patronát,
5. smíšené patronátní právo (duchovní a světské), smíšený patronát.

Někteří rozeznávají taky, ač méně vhodně, soukromý a veřejný čili královský patronát, aktivní a pasivní patronátní právo.

Osobním nazývá se patronátní právo, přísluší-li některé fyzické, anebo morální osobě na př. faráři, biskupu, kapitole, klášteru.

Věcným čili realním patronátním právem vyrozumívá se ono patronátní právo, kteréž přísluší vlastníku statku a panství, ovšem k nabytí patronátního práva působitelnému. Realní čili věcné právo patronátní jde tedy za statkem a gruntem a kdo jest vlastníkem a majitelem statku nebo panství, může vykonávat a vykonává patronátní právo, ač stal-li se vlastníkem statku způsobem od Církve uznaným a schváleným a není-li z užívání a provádění práva patronátního vyloučen církevními zákony. Tak na př. stane-li se žid koupí vlastníkem velkostatku, jemuž náleží realní patronátní právo vzhledem na katolické kostely, nemůže patronátní právo vykonávat, poněvadž židé jsou vyloučeni z užívání a vykonávání patronátního práva, ač jinak velkostatek povinností patrona na statku lpící povinen plniti. Patronátní právo věcné nepřechází na jakoukolivěk osobu.

Žid nemůže býti patronem a vykonávat patronátní právo spojené s velkostatek od něho koupeným. Nepřechází-li celý statek na nového majitele a v ruce jeho, nýbrž rozbijí se a rozdrobí na částky, patronátní právo na celku lpící, odumírá a pomíjí. Patronátní právo pomíjí, přejde-li

statek, na němž je církevní patronát, v ruce světského vlastníka, ježto z církevního patronátu nelze učiniti světský patronát. Pomíjí patronátní právo, stane-li se vlastníkem statku osoba k nabytí patronátního práva nespůsobilá, na příklad akatolík.

Dále rozeznáváme církevní a světské patronátní právo a tedy i církevní a světský patronát. Rozdíl tento jest veledůležitý, ježto církevní patron má větší práva, ale taky přísnější povinnosti. Ne každé patronátní právo je církevní, vykonává-li je duchovní osoba. Vystaví-li kněz ze jmění po otci zděděného kostel anebo učiní-li k němu nadání, není toto patronátní právo církevní, nýbrž světské. Církevní patronátní právo a tudíž i církevní patronát povstává, zřídí-li se kostel, církevní beneficium, aneb úřad církevní, z jmění a zboží církevního, anebo náleží-li patronátní osobě církevní jakožto takové, na př. faráři, kapitole co sboru církevnímu, proboštu kapitolnímu, některému klášteru, ani ženské kláštery nevyjímaje, bratrstvu při kostele stávajícímu, špitálu od Církve spravovanému. Církevním je také patronát, přísluší-li světským osobám jmenovati církevnímu patronu více osob, z nichž jednu církevní patron zvolí a prezentuje. Přestává však patronát býti církevním, je-li církevní patron vázán na souhlas světských osob při obsazení církevního obročí nebo úřadu.

Světským se zove patronátní právo, přísluší-li světské osobě. Světská osoba (laik) nabývá patronátního práva darováním půdy a pozemku ku stavbě kostela, vystavením kostela, ovšem za souhlasu a svolení biskupova, opatřením a zařízením nadání potřebného ku konání služeb Božích, zaopatřením výživy pro duchovního, byt i dárce a zakladatel patronátního práva výslovně si nevyhradil vedle staré právní zásady Patronum faciunt dos, aedificatio. fundus c. j. patrona dělá nadání, vystavení rozuměj kostela, půda to j. pozemek darovaný.

Církevní a světský patronát rozeznávají se v nejedné stránce, a rozdily tyto dají se shrnouti v následující body:

1. Církevní patron musí po církevním zákonu prezentovati během šesti měsícův, světskému patronu však vyměřena lhůta čtyř měsícův k vykonání presentace.

2. Církevní patron je vázán zákonem církevním neschopnějšího a nespůsobilejšího kandidáta biskupa prezentovati, světský patron může si voliti a vybrati podle libosti jednoho z kandidátů o beneficium se ucházejících, není vázán na terno

biskupem sestavené,¹⁾ ač ve svém svědomí má i světský patron povinnost, nejspůsobilejší osobu duchovní biskupu podati.

3. Presentuje-li církevní patron vědomě nespůsobilého kandidata, ztrácí pro ten případ právo presentace, a právo to spadá na biskupa. Světský patron může ve lhůtě sobě vyměřené chybu, dopustil-li se jaké, napravití a jiného spůsobilého kandidata biskupu presentovati z toho důvodu, že laiku není tak snadno posouditi spůsobilost či nespůsobilost kandidata a tudíž mu církevní zákon jaksi hová a nadržuje.

4. Církevní patron, jakmile presentační listina biskupu se doručí, nemůže jinou osobu biskupu podati, nemá tedy tak nazvané jus variandi, to jest právo měniti něco v presentaci; světský patron může ve lhůtě sobě vyměřené presentovati biskupu jednu osobu duchovní, ale může i dodatečně navrhnouti a podati jinou druhou osobu, ba i třetí a čtvrtou, čili má jus variandi cumulative, ale nemá právo variandi privative.

5. U církevního patronátu může papež jaksi duchovnímu patronu právo presentace odejmouti, a sám jiné osobě duchovní obročí uděliti; světský patron nemůže ani papežem zkrácen býti ve svém presentačním právu.

6. Církevní patronátní právo nemůže přejíti na světskou osobu promlčením, ovšem ale na duchovní osobu buď fysickou nebo morální po čtyřiceti letech; světský patronát promlčí se za dobu desíti a dvacíti let.

Smíšené patronátní právo, smíšený patronát, jus patronatus mixtum má tenkráté místo, když duchovní a světské osobě čili církevnímu a světskému patronu právo patronátní vykonávati přísluší u jednoho a téhož benefícia a úřadu církevního, aneb když kostel se vystaví a obročí záleží z jmění církevního a z jmění osoby světské. Smíšené patronátní právo se střídavě vykonává jednou od duchovní osoby, a podruhé od světské osoby a pokládá se v prvním případě za církevní patronátní právo (církevní patronát) a v druhém případě za světské patronátní právo (světský patronát). Vykonává-li však duchovní i světská osoba patronátní právo společně, pokládá se to za světský patronát.

Světské patronátní právo jest 1. buď dědičné, když je dědici patronovi buď po zákonu anebo po vůli poslední

¹⁾ Toto ustanovení dovolává se zajistě žádoucí opravy.

podědí, jsouce ovšem jinak k nabytí patronátního práva spůsobili, anebo je 2. rodinné, je-li zakladatelem členům některého rodu vyhrazeno, tak že vymřením rodu patronátní právo pomíjí a odumírá. Z pravidla a obyčejně považuje se světské realní patronátní právo za dědičné a přechází i na dědice jinorodé, leč by zakladatel nadační listinou ustanovil, aby vymřením rodu i patronátní právo pomínulo.

Spolupatronátem vyznačuje se onen poměr, když více osob patronátní právo vykonává společně anebo taky střídavě. Vykonávají-li tyto osoby patronátní právo společně najednou, mají všickni stejný hlas, kdyby i nestejným dílem k nadání přispívali anebo nestejným dílem a dědictvím podělení byli.

Rozeznávají taky patronátní právo trpné čili pasivní (jus patronatus passivum), když mocí jeho jen osoby z jistého rodu anebo místa s vyloučením jiných osob pro beneficium podati se mohou, a patronátní právo činné (aktivní, jus patronatus activum) má a vykonává každý patron. Rozdíl a rozeznávání toto je méně vhodné a případné.

Patronátní právo nazývá se veřejné, královské, zeměpanské, vykonává-li je zeměpán obyčejně na základě konkordatu čili smlouvy s Apoštolskou Stolicí uzavřené; jinak slove soukromé patronátní právo, vykonává-li je soukromá osoba. Zeměpán vykonává patronátní právo na základě koncesse od Apoštolské Stolicie udělené, je povinen zvoliti nejspůsobilejšího kandidata, nejsa ostatně vázán lhůtou jiným patronům vyměřenou, a tudíž leží na bílé dni, že zeměpanské patronátní právo nevyplývá ze statuí svrchovanosti, tím méně ze sekularisace a zabrání církevního zboží biskupův, klášterů a opatství; nebo 1. zrušením klášterů, opatství a církevních hodností pomínulo i patronátní právo jejich, 2. patronátní právo klášterů, opatství a jiných duchovních osob bylo církevním patronátním právem, kteréž nemůže státi se světským patronátním právem a přejíti v ruce světských osob bez svolení biskupův, a mimo to 3. pobrazení církevního zboží a statku nemůže býti a není žádným právním základem k nabytí patronátního práva, naopak má za následek církevní klatbu a vyloučení z Církve a tudíž ztrátu patronátního práva. Není tudíž divu, že nedpředpojatí a strážliví a spravedliví právníci jednomyslně přiznávají se k tomu jedině správnému názoru, že zabrání církevního statku nemůže býti základem k nabytí patronátního práva při beneficiích k církevnímu statku náležejících.

Kdo může nabytí patronátního práva.

Každý katolík nabytí může patronátního práva, duchovní i světská osoba, muži i ženy, fysická i morální osoba, mají-li jen způsobilost k nabytí patronátního práva vedle předpisů církevních. I dětem příslušetí může patronátní právo. Dlužno však tu připomenouti, že ne každý k nabytí patronátního práva způsobilý je již také k vykonávání tohoto práva schopný. Dítky do sedmi let, ač mohou býti v držení patronátního práva, na př. co dědici, nemohou podací právo vykonávati leč skrze poručníky. Dítky přes sedm let staré, ale posud nedospělé, nemohou aspoň vedle učení vážných učitelův církevního práva vykonávati podací právo leč skrze poručníky. Dospějí-li dítky, byť byly i nezletilé, mohou podací právo vykonávati dle jedných kanonistů, jiní tvrdí opak toho.

Ženy mohou rovněž patronátní právo vykonávati buď samy, je-li to osobní právo patronátní, anebo skrze manžela, patří-li patronátní právo k věnu či statku za věno darovanému.

Nemohou však nabytí patronátního práva:

1. nevěřící na př. Turci,
2. pohané,
3. židé,
4. kacíři a odštěpenci (šismatikové),
5. svatokupci,
6. z Církve vyobcovaní a církevní kletbou stížení.

Nevěřící, pohané, židé nemohou nabytí patronátního práva rovněž tak jako kacíři a odštěpenci, poněvadž nejsou údy Církve Kristovy a výsada, jako je patronátní právo, neuděluje se Církvi leč domácím víry a poněvadž tací mimo Církev se nalézající lidé nemohou býti účastni tak důležitého práva a podílu míti v dosazování služebníkův Kristových, aniž se dá očekávati, že by práva tohoto užili na prospěch Církve a království Božího na zemi. Zejmena kacíři a odštěpenci nikdy s Církví katolickou dobře nasmýšleli a tudíž není divu, že Církev je vylučuje z účastenství patronátního práva. Bohužel tak zvaná reformace udělala jaksi díru do hradby těchto zásad církevních a od míru Westfalského (r. 1648.) zahnížil se obyčej zejména v říši Německé, že i protestanté vykonávají patronátní právo při obsazování beneficí Církve katolické, a katolíci tu a tam i patronátní právo vykonávají vzhledem na protestantské úřady, a nejedni učitelé církevního práva i s tímto obyčejem se sprátelili, zejména v případech, kde se jedná o patronátní právo věcné

čili realní, jež vedle zákonův církevních dědictvím anebo koupí přechází na vlastníka statku. Avšak vedle mínění a učení většiny kanonistů správnější je náhled a názor, že protestanté a odštěpenci nejsou způsobilí k nabytí a vykonávání patronátního práva osobního i věcného; patronátní právo spojené se statkem, kterýž stává se majetkem nekatolíků, odumírá a pomíjí. Vůbec jest to nepopíratelný církevní nesmysl, jinověrcům dát vykonávati podací právo.¹⁾

Co se týče židů, ty i zákonové světský vylučují z užívání a vykonávání patronátního práva při obrocích katolických, a v říši rakouské ustanovení císařské ze dne 18 února 1860 stanoví, že žid co vlastník statku, s nímž je spojeno patronátní právo věcné, nemůže patronátní právo a zejména podací právo vykonávati, ač břemena s právem tím spojená musí nésti. A nařízení toto došlo potvrzení rozhodnutím nejvyššího správního soudu ze dne 20. listop. 1876. Nejvyšší správní soud zamítnul stížnost žida odvolávajícího se na čl. 14. základních zákonů rakouských ze dne 24. prosince 1867 dokládaje, že podací právo je církevní a nikoli občanské a politické právo. Co „kuriosum“ dlužno tu připomenouti zvláštní případ z království Uherského. Biskupu Nitranskému totiž připsím kongregace inkvisice ze dne 21. prosince 1873 dovoleno, aby na místě žida, majícího realní patronátní právo, jeho mandatar dobrý katolík i biskupu milý, mobil ze všech kandidátův ucházejících se o beneficium ponavrhnouti jednoho pro uprázdněné církevní beneficium. Případ tento jest ovšem mimořádný a nemění nic na všeobecném církevním ustanovení, vylučujícím židy z užívání patronátního práva.

Z církve vyobcovaní a církevní kletbou stížení jsou rovněž k vykonávání patronátního práva nespůsobilí a neschopní, dokud nedosáhli rozhrěšení a nebyli přijati opět do Církve, ač jinak podrží patronátní právo před vyřknutím kletby nabyté buď založením kostela anebo obročí aneb opatřením potřebného nadání. Není však vázán biskup a povinen, připustiti presentaci učiněnou od kletbou církevní ztíženého patrona.

Nač vztahuje se patronátní právo.

Patronátnímu právu podlehati mohou všechna obročí a úřady církevní, obročí vyššího i nižšího druhu. Patronátní právo vztahuje se na biskupský úřad, na kanonikaty, fary,

¹⁾ Praví Schlayer a Phillips., slovníci dva kanonisté čili učitelé církevního práva.

a farní chrámy Páně, i na obročí jednoduchá, nemající žádné duchovní správy, nýbrž i na oltáře, kaple, oratoře a jiná posvátná místa, ba i chudobince a podobné ústavy. Právo biskupy jmenovati udělila Apoštolská Stolica mocnárům některých království a říší obyčejně v tak nazvaných konkordátech čili úmluvách s Apoštolskou Stolicí.

Osoby světské mohou býti patrony i při kostelích klášterních, leč nemají nikdy práva presentovati anebo jmenovati prelata při takových kostelích, leč by toho práva nabyli na základě a mocí papežem udělené výsady a povolení.

Samo sebou se rozumí, že patronátního práva lze nabyti jen za souhlasu a se svolením biskupa, poněvadž patronátní právo je ryze církevní věc a záležitost. Biskupu přísluší a náleží rozhodovati o tom, kdo je spůsobilý k nabytí a vykonávání patronátního práva, jsou-li tu podmínky k nabytí patronátního práva potřebné, je-li nadání dostatečné; jemu přísluší zkoumati a rozhodovati o tom, jsou-li podmínky zakladateli v nadační listině stanovené ve shodě s ustanoveními církevními, ba jeho souhlasu je třeba v mnohých případech, kde se jedná o přenášení patronátního práva s jedné na druhou osobu.

Jak a jakou cestou možno patronátního práva nabyti.

V této stránce dlužno rozeznávati dvě otázky: 1. Jak lze nabyti patronátního práva původně a na počátku, tehdy totiž, když tu žádného patronátního práva není, a 2. jak a kterou cestou lze nabyti patronátního práva již stávajícího. A tu již rozeznávají právníci původní neboli prvotní a počáteční způsob, jímž lze nabyti patronátního práva a odvozený způsob, jímž stávající uznané již a užívané patronátní právo přechází na jinou — druhou osobu.

Jde-li o nabyti patronátního práva při církevním obročí, vyžaduje se svolení biskupovo ku zřízení obročí (beneficia) a zaopatření dotace a výživy potřebné a dostatečné k vydržení beneficiáta. Postará-li se tedy kdo o prostředky k výživě duchovního, může se svolením biskupovým nabyti patronátního práva při nově zřízeném obročí.

Jinak ale to dopadá, jde-li o nabyti patronátního práva při kostele. Známé právní pořekadlo a přísloví: Patrona činí nadání, vystavení, půda či pozemek (Patronum faciunt dos,

aedificatio, fundus) dává nám na srozuměnou, že k nabytí patronátního práva dopomáhá a oprávnňuje trojí věc: darování půdy, neboli staveníště pro kostel, vystavení kostela, a zaopatření nadání potřebného k výživě služebníků chrámu Páně — kněží — a k zapravení nákladu a výloh spojených s vykonáváním služeb Božích. Kdo tudíž potřebný pozemek daruje, chrám Páně vystaví a nadání učiní (fundatio, aedificatio, dotatio), stává se patronem chrámu Páně po zákonu církevním, kdyby sobě ani toto patronátní právo výslovně nevyhradil. Mohli bychom také jinak vyjádřiti věc a říci: Zakladatel, vystavitel chrámu a živitel stává se patronem kostela. Již ale zakladatelem, vystavitelem chrámu Páně a živitelem duchovních při chrámu Páně sloužících nemusí býti vždycky jedna a tatáž osoba. Daruje-li kdo pozemek potřebný pro vystavení kostela zdarma, stává se fundatorem, zakladatelem; jiná osoba může na svůj groš a svým nákladem chrám Páně ovšem vždy se svolením biskupa vystavěti a třetí osoba na př. může zaopatřiti nadání, a vykázati a darovati chrámu Páně důchody a příjmy potřebné k výživě duchovního a k vykonávání služeb Božích, v tomto případě všickni tři stávají se patrony kostela neboli spolupatrony (compatroni). Ano i více osob majících účastenství buď v darování půdy, anebo na vystavení kostela, anebo zaopatření potřebných důchodův, stává se patrony a nabývají patronátního práva při chrámu Páně, neboli stávají se spolupatrony v ten způsob, že všechny osoby přispívající k jednomu účelu na př. k vystavení kostela aneb zaopatření dotace činí jedno skupení mající při vykonávání patronátního práva jeden hlas dohromady. Připomenouti dlužno ještě, že jde-li o nabyti patronátního práva, musí býti úmysl čili intence k tomu cíli směřující a nepostačí jen úmysl, státi se dobrodincem kostela, anebo obročí, ano že i bezděky stane se patronem, na př. farář když ze jmění mateřského kostela zřídí se při filiálnímu kostele duchovní správa a faráři zaopatří se výživa ze zboží mateřského kostela, stává se farář hlavního mateřského kostela patronem filiálního kostela. Zřídí-li kdo v kostele kapli, anebo oltář a při něm beneficium, stává se farář spolupatronem oltáře a oltářníka (altaristy). I ten případ je možný, že jedna osoba pro kostel daruje pozemek a jej vystaví, a jiná osoba učiní nadání, v tom případě má první osoba při vykonávání podacího práva dva hlasy a druhá osoba jen jeden hlas, avšak patronátní právo zůstává vždy nerozdílné a vykonává se společně a dohromady.

Patronátního práva lze dále nabytí: znovuvystavením a znovuzřízením kostela úplně zbořeného a v zříceniny rozpadlého se svolením ovšem biskupa, což nazývá se reaedificatio. Má-li v takovém případě nabytí někdo patronátního práva, musí předně kostel býti tak spustlý, že třeba je nového posvěcení (konsekrace) biskupova, a vystaví-li ho kdo, nabývá patronátního práva, činí-li tak se svolením biskupovým. Zřídí-li kdo kostel, spustlý sice, který však posvěcení svého nebyl zbaven a zřídí-li jej bez svolení biskupova, nenabývá patronátního práva. Patrně tudíž, že znovuvystavení kostela jest právním základem k nabytí patronátního práva, byl-li kostel úplně spustlý a v zříceniny obrácený a dal-li biskup své svolení k znovuvystavení. Při tom slušnost káže, aby bývalý patron byl tázán, nechťel-li by znovuzřízením kostela sám nabytí bývalého patronátního práva, jež pomínulo sbořením kostela, a pro případ, že by se zdráhal tak učiniti, může jiná osoba k znovuzřízení kostela se připustiti a nabývá pak patronátního práva. Připomenouti sluší, že bývalý patron při znovuvystavení musí z brusu nového staviva upotřebiti, ač má-li jeho patronátní právo oživnouti, jiný však stavitel kostela zbytků staviva ze starého kostela upotřebiti může.

Podobně nabytí lze patronátního práva při kostele a obročí dosazením a nabržením úplně ztraceného nadání (redotatio) za souhlasu a svolení biskupova a souhlasu bývalého patrona; anebo dosadí-li a rozmnoží-li kdo nedostačnou dotaci aspoň z polovice (augmentum dotis), jinak doplní-li nadání toliko, nenabývá patronátního práva, leč počítá se toliko k dobrodincům.

Dále lze nabytí patronátního práva promlčením od nepaměti doprovázeným vykonáváním podacího práva, po dlouhou dobu, při nejmenším musí-li míti místa dvojí presentace. Vedle staršího práva postačilo čtyřicetileté užívání a vykonávání patronátního práva k promlčení. Již ale sněm tridentský v té stránce jinak ustanovil a vedle tohoto ustanovení musí tu býti promlčení od nepaměti k tomu ještě spojené s nepřetržitým vykonáváním podacího práva, čili s četnými presentacemi, jež slouží co důkaz promlčení.

Osoby, o nichž dlužno se domnívati, že patronátní právo uchvátily bezprávně, mají vedle ustanovení Tridentského sněmu autentickými spisy dokázati své právní nároky a spolu dokázati, že během padesáti let vícekrát po sobě presentovaly.

Jiný právní titul k nabytí patronátního práva jest privilej čili zvláštní výsada udělená papežem, jeho legáty a bi-

skupy. Původní právní titul k nabytí patronátního práva byl; darování půdy, vystavení kostela a zaopatření nadání. Již ale záhy udělovali papežové, jejich legáti a biskupové patronátní právo jakožto privilej, zvláštní výsadu tu dobrodincům, kteří často jen nepatrně nadání zlepšili, tu jiným osobám, kteréž dokonce nic dobrého nevykonaly ani pro kostel, ani pro obročí, a jen proto za patrony byly uznány, aby ochránci byly obročí a kostelův proti četným nátiskům. A tu již papež Řehoř X. vydal zákaz v té stránce: zapověděl biskupům udělovati patronátní právo co zvláštní milost. Roku 1485. papež Innocenc VIII. ještě přísněji vystoupil proti udělování patronátního práva na základě privilejí, a v konstituci své počínající: „Cum ab Apostolica sede“ vyznává, že za posledních dvaceti pěti let se příliš daleko šlo, a králům, královnám, vévodům, markrabím, duchovním i světským sborům a osobám rozličného stavu udělovalo patronátní podací právo, jakož i právo jmenování buď bezvýminečně buď pod výminkami, na př. že rozmnoží aneb doplní nadání až do jisté výše a sumy. anebo opraví a znovuzřídí kostelní budovy, patronové pak že výminky nevyplnili, anebo dokonce svého patronátního práva zle užili a důchody a příjmy kostelů a obročí si přivlastnili, tudíž papež Innocenc tyto privileje prohlašuje za neplatné. Podobně učinil r. 1522. papež Hadrian VI. Až sněm Tridentský všecky privileje t. j. patronáty na základě privileje nabyté zrušil, vyjímaje patronáty udělené císařům, králům a knížatům svrchovaným (neodvislým), universitám při stoličních chrámech a obročí takové buďtež jakožto libera t. j. svobodná a patronům nepodrobená považována a od biskupův udělována. Z tohoto ustanovení sněm Tridentský vyjmul Stolicí Apoštolskou článkem a kapitolou poslední posledního 25. sezení, tak že podnes na základě výsady čili privileje Apoštolské Stolice možná nabytí patronátního práva obyčejně následkem a na základě převzetí patronátního břemene, na př. doplnění a zlepšení nadace.

Jakým způsobem stávající a užívané a prováděné patronátní právo přenáší se na jiné osoby.

Patronátní právo přenáší se na jiné způsobily osoby po zákonu, aniž by potřeba bylo souhlasu biskupova anebo jeho svolení: 1. dědickou posloupností, anebo 2. smlouvou za souhlasu a svolení biskupova; 3. promlčením, anebo jak

jinak právníci a učitelé církevního práva dí: Patronátní právo přenáší se na jiné osoby dědickou posloupností, koupí, výměnou, postoupením, darováním, nájmem, privileji a promlčením, což shrnouti se dá ve tři výše naznačené způsoby: dědičnou posloupností, smlouvu a promlčení.

Věcné či realní patronátní právo přenáší se na dědice poslední vůlí ustanovené anebo zákonem zřízené, na muže i ženy, syny i dcery ovšem k nabytí patronátního práva způsobilé, aniž by třeba bylo svolení biskupova. Je-li více dědicův, dědí patronátní právo dohromady a k nerozdílné ruce, ježto patronátní právo nelze dělit, i kdyby nerovným dědictvím podělení byli. Rodinné patronátní právo může se, není-li v nadační listině vyhrazeno jen členům jistého rodu, přenést na cizí osoby poslední vůlí. Umře-li patron nezanechavši žádných dědicův, patronátní právo pomíjí, připadne-li statek státu, a kostel stává se *liberae collationis*, t. j. biskup osazuje místo duchovního při kostelu.

Zemře-li jeden z patronův zanechav více dědicův, tito mají vykonávajice podací právo jeden hlas. Nemá-li zemřelý spolupatron žádných dědicův, právo jeho podací odumírá ve prospěch ostatních patronův.

Smlouvou přenáší se patronátní právo a sice: 1. darováním; 2. koupí; 3. výměnou, při čemž třeba svolení biskupova a vyloučení každé ceny za patronátní právo, jež nesmí se prodávati za peníze a kupovati vůbec na penězích oceňovati pod trestem klatby církevní a ztráty patronátního práva, zejména, jde-li o osobní patronátní právo. Zde je více případův.

Světské a realní věcné patronátní právo přenáší se darováním statku na obdarovaného i bez svolení biskupova.

Světské avšak osobní patronátní právo přenést lze darováním na jinou osobu toliko za souhlasu biskupova, leč by se darovalo spolupatronu klášteru, anebo církevnímu hodnostáři, čímž stává se patronátní právo toto církevním patronátním právem.

I ten případ je možný, že patronátní právo patron daruje kostelu podrobenému svému patronátu, tenkrát kostel stává se *liberae collationis*, t. j. biskup svobodně osazuje svého duchovního při kostelu; má-li ale patron spolupatrona, a daruje své patronátní právo kostelu, má spolupatron s biskupem patronát.

Patronátní právo nemá se ani prodávati ani kupovati¹⁾, jak již povědíno, pod trestem klatby církevní a inter-

¹⁾ Sněm Trident. sez. 25. de ref. kap. 9.

diktu a ztráty patronátního práva, a kdo by je prodával anebo kupoval, dopouštěl by se svatokupectví. Není tedy patronátní právo předmětem prodeje a koupě a tudíž prodává-li se statek, na němž lpí věcné patronátní právo, nesmí se pod tou zámlou větší cena za statek požadovati, ač patronátní právo i s koupeným statkem přichází na kupce co nového vlastníka. V takovém případě prodává se a kupuje statek nebo-li nemovitost mající patronátní právo, nikoli však právo patronátní, a tudíž při prodeji dlužno se vystříhati všech výrazův a řízení podezřelých a závadných, jež by tak zněly, jako by se prodávalo patronátní právo.

Patronátní právo může se na jinou osobu přenéstí výměnou (*permutatio*), když statek anebo nemovitost mající na sobě patronátní právo věcné, vymění se za statek a nemovitost jinou, mající patronátní právo; v tom případě vymění se vlastně dva statky a nemovitosti, za nimiž jde věcné čili realní právo. Při takovéto výměně nemovitosti spojených s patronátním právem není třeba souhlasu a svolení biskupova k přenešení a výměně patronátního práva. Nikdy však není dovolena výměna patronátního práva za věc pozemskou časnou, ovšem ale může se za souhlasu biskupova vyměnití patronátní právo za patronátní právo.

Patronátní právo možná přenéstí na jiné osoby *cessi* t. j. postoupením, když patron pro veliká břemena spojená s patronátním právem vidí se nucen postoupiti patronátní právo jiné osobě, kteráž však musí zavázati se, že ponese břemena s patronátem spojená. Takovým způsobem a touto cestou postoupili roku 1818 v Toskáně mnohé kláštery své patronátní právo zeměpánu velkovévodovi za souhlasu a svolení papeže Pia VII. a sice při 118 farních obrocích a 139 jednoduchých obrocích nemajících duchovní správy.

Patronátní právo přenáší se na jiné osoby promlčením, při čemž dlužno činiti rozdíl mezi církevním a světským patronátem. Světské patronátní právo promlčí se mezi přítomnými (*inter praesentes*) t. j. doma v kraji přebývajícími a meškajícími ve lhůtě desíti let, mezi nepřítomnými však t. j. v cizině meškajícími během dvacíti let. Církevní patronátní právo promlčí po 40 letech. Věcné patronátní právo světské promlčuje se v téže době, co statek anebo nemovitost. Než v této stránce panují rozličná mínění a náhledy, o nichž zde šířiti se nebudeme.

Patronátní právo přejde na jiné osoby taky konfiskací nemovitých statků, na nichž lpí věcné patronátní právo, konfiskace čili zabavení statků nemovitých a jině jest

trest za zločin velezrády anebo uražení Veličenstva. Stane-li se konfiskace nemovitých statků spojených s patronátním právem, přenáší se toto patronátní právo věcně na fiskus t. j. na osobu mocnářovu, anebo stát. Avšak patronátní právo osobní konfiskací čili zabavením jmění pomíjí a nepřenáší se na fiskus, leč kostel stává se *liberae collationis*, t. j. biskup osazuje úřady při chrámu a dosazuje duchovní osoby dle své libosti.

Již ale jsou takové případy taky, že sice nepřenáší se patronátní právo s patrona na jiné osoby, nýbrž jen vykonávání patronátního práva přechází na jinou osobu a patronátní právo přísluší patronu. Tak na př. věcné patronátní právo vykonává uživatel statku, a právo toto pak vrací se na dědice. Manželka jakožto uživatelka statku vykonává patronátní právo věcné, jež přináší a vrací se dědicům. Manžel vykonává patronátní právo věcné, na místě manželky, patronátní právo, jež lpí na statku, který mu manželka přinesla co věno. Poručník dědicův vykonává patronátní právo za dítky nedospělé a nezletilé. Sekvestrace statku má za následek, že sekvestr vykonává patronátní právo a zejména podací právo.

Jak pozbývá se patronátní právo.

Patronátní právo pozbývá se úplným zbořením kostela a ztrátou a zmizením dotace potřebné k výživě duchovního a vykonávání služeb Božích. V takovém případě ztrácí patron patronátní právo tou měrou, že ho nenabývá, leč by kostel znovu vystavěl a o zaopatření dotace se postaral. Rozpadnutí kostela a ztráta a zmizení dotace má za následek pomínutí patronátního práva. Je-li patron chudý a není s to, kostel znovu vystavěti a není-li tu třetí osoby, kteráž by se k znovuzřízení kostela odhodlala, anebo soudí-li biskup, že není třeba kostel znovuzřídit, patronátní právo pomíjí. Zavinil-li patron rozpadnutí kostela, biskup je oprávněn posvátná roucha a nádoby pro jiný kostel zachovati a jemu přikázati anebo nově zřízenému kostelu od třetí osoby přirknouti, ba i zbytků staviva smí třetí osoba užiti k novovystavění kostela, jak jsme již slyšeli.

Patronátní právo pomíjí vyhynutím zákonitého podmětu, jemuž patronátní právo náleží; tak pomíjí rodinné patronátní právo, vymrou-li všickni dědici, vymře-li rod; osobní patronátní právo odumírá a pomíjí, jež patřilo kapitole, klášteru, když kapitola anebo klášter byly zrušeny,

a kostel stává se „*liberae collationis*“, což má místa zejména tam, kde ústavy církevní byly sekularisovány. Ano i realní čili věcné patronátní právo spojené se statky církevními hyne a pomíjí, přejdou-li statky v ruce světských osob na př. zeměpána, a jen zvláštním privilejem papeže může nabýti zeměpán patronátního práva jako v naší říši čl. 25. konkordatu se stalo v příčině kostelů a obročí tak nazvané náboženské matice a studijního fondu.

Patronátního práva pozbývá patron dobrovolným postoupením patronátního práva, (dobrovolnou cessí). Tak může světský patron postoupiti své patronátní právo církevní korporaci, kapitole, klášteru, anebo samému biskupu, ba i kostelu, který stává se tou měrou *liberae collationis*, t. j. biskup osazuje svobodně úřady při takovém kostelu. Již ale ne každý patron má plnou svobodu postoupiti patronátní právo na př. dědičné patronátní právo nelze postoupiti, aniž smí patron vymykati se a vytahovati z povinnosti svých na př. z povinností poskytovatí pomoc na stavbu a opravy kostela a přispívati k tomuto účeli ze svých prostředků a jmění svého. Postoupení patronátního práva může se státi i taky mlčky, dopustí-li patron ničeho nenamítaje, aby kostel stal se kollegiatní a chrámem Páně, anebo dopustí-li a svolí mlčky k spojení kostela a obročí s jiným obročím, spojení takové, jímž patronátní právo pomíjí jako se děje při spojení tak nazvaném *per suppressionem et subjectionem*.

Rovněž pozbývá se patronátního práva promlčením, jak jsme nahoře již viděli, když totiž biskup vůči patronu světskému po 30 let a vůči patronu církevnímu po 40 let obročí obsazoval a podací právo při kostele vykonával a patron svého práva se nedovolával. Ve všech výše připomenutých případech neměl místa žádný zločin. Již ale patron může pozbyti patronátního práva spácháním zločinu, jež církevní právo stíhá a trestá ztrátou patronátního práva. Zločiny mající v zápětí ztrátu patronátního práva jsou následující:

1. Zabití anebo zmrzačení faráře anebo duchovního přísluhujícího u kostela dokonané buď od patrona samotného anebo od jiné osoby patronem najaté a jemu za nástroj sloužící. Papež Innocenc III. zločin tento na čtvrtém lateránském přisně odsoudil a nařídil, že potomci takového patrona až do čtvrtého kolena nesmí přijati býti do kláštera a dostati se a povýšenu býti k nějaké hodnosti anebo státi se kanovníky, leč by z milosrdenství prominutí dosáhli

od apoštolské Stolice. Tento trest a zločin páchaný ve středověku patrně dokazuje, čeho se v středověku odvažovali patronové ¹⁾.

2. Svatokupectví t. j. svatokupecký prodej patronátního práva, vůbec kramaření s patronátním právem, má v zápětí ztrátu patronátního práva ²⁾.

3. Svatokrádež spáchaná na jmění a zboží zádušním má za následek ztrátu patronátního práva ³⁾, rovněž tak

4. kacírství, rozkolnictví a odpadlictví. Kacíři, rozkolníci a odpadlici ztrácejí patronátní právo. Synoda r. 1605. odbyvaná za arcibiskupa Zbyňka Berky ustanovuje: „Práva patronátu nižádným způsobem v ruce kacírův přejíti nemohou, byť i předstírali, že jim po právu dědičném patří a náležejí anebo pod jakoukoli jinou podmínkou a zámkou“ ⁴⁾.

5. Uražení osoby panovníkovy a jiné zločiny mající v zápětí konfiskaci či zabavení statku, na němž lpí patronátní právo, přivodí ztrátu patronátního práva.

Již ale jsou také případy, kde sice patronátní právo nepomíjí, avšak vykonávání podacího práva přenáší se na jinou osobu, zejména v následujících případech:

1. Když patron v zákonem církevním ustanovené lhůtě praesentaci nevykoná, spadá obsazení obročí na biskupa. Synoda z roku 1605. v té stránce ustanovuje ve smyslu všeobecných zákonův církevních takto: „Kterížkoli mají právo patronátní při některém farním obročí anebo jednoduchém, osobu spůsobitou nám během čtyř měsícův, jsou-li laikové a během šesti měsícův, jsou-li církevní osoby, podati mají, sic jinak pro tento případ právo „podací“ samým skutkem t. j. obmeškáním ztrácejí, jež na nás anebo na toho, komu udělení úřadu náleží, tím samým spadá ⁵⁾.““

2. Podací právo ztrácí církevní patron pro ten případ, podá-li „vědomě“ nehodného biskupu.

3. Podací právo nelze vykonávati patronu klatbou církevní (vyobcováním z Církve) ztíženému, dokud klatba nebyla zdvižena a zrušena.

¹⁾ Viz Sigmunda Hulera, milce a dvořana krále Václava IV, jenž dal tři kleriky utratit, jednoho stít, druhého upálit a třetího utopit.

²⁾ Sněm Trident. sez. 25. kap. 9. de refor.

³⁾ Sněm Trident. sez. 22. kap. 11. de refor.

⁴⁾ Synoda z r. 1605. strana 145. vyd. 1762.

Synoda z r. 1605. str. 146.

4. Podacího práva se zbavuje, kdo svatokupecky podává či praesentuje, a v tomto případě spadá podací právo na biskupa, poněvadž svatokupeckým vykonáváním podacího práva uvaluje na sebe patron církevní klatbu a tudíž nelze mu podacího práva vykonávati, co klatbou ztíženému. Viz ustanovení synody za Arnošta blahoslavené paměti str. 208.

Práva patronův.

Patronátní práva dělí se na 1. čestná práva, 2. právo užitku a prospěchu a 3. břemena dle známého veršiku:

Patrono debetur honos, onus utilitasque

Praesentet, praesit, defendat, alatur egenus,

což vyjádřiti lze v našem jazyku asi slovy:

Patronu přísluší čest, (pocť) břímě a prospěch

Podává, předsedá, ochraňuje, v chudobě vyživuje se.

Čestná práva patronův.

Čestná práva, jež bychom snad vhodněji nazvati mohli, právo pocety, jsou zajisté čestná a církev svatá v té stránce neskrblila vůči patronům, a v hojně míře patronům pocetu prokazovati dopouštěla, ač se upříti nedá, že prameny církevního práva o čestných právech málo zmínky činí, vyjímaje právo přednosti při průvodech a nárok na stolicí či sedadlo v kostele a na pohřeb v svatyni. Čestná tato práva plynula z poměru pána a vlastníka panství ku kostelům na půdě jemu patřící vystaveným. Nebo vedle středověkých názorů pánu patřily i budovy na půdě jeho zřízené, byť jinak službám Božím byly věnovány. Již ale čestná práva patronův jsou následující.

Právo přednosti čili předního místa při průvodech.

Právo přednosti (jus processionis, processionis aditus) při průvodech záleží v tom, že patron světský při průvodech církevních má přednost před ostatními věřícími a bezprostředně za duchovními zaujmouti může první místo v průvodu. Je-li patron církevní, duchovní osoba, zvláště biskup anebo církevní hodnostář, má přednost i před duchovními přísluhujícími při chrámu Páně. Toto právo pocety přísluší všem církevním patronům, kteří ho mohou užiti a vykonávati aspoň jednou v roce o slavnosti posvěcení chrámu Páně

dle římského pontifikálu. Původně tato pocta náležela jen biskupům, později toto právo pocty propůjčeno i králům a zeměpánům od Církve, totiž právo uvítání u vchodu a dveří chrámových a záleželo v tom, že biskup vejda do chrámu Páně od veškerého duchovenstva přijat býval s pozdvíženým křížem (cruce elevata), což později i zeměpánům a světským mocnářům se propůjčilo, nikoli ale patronům kostelním, nebyli-li biskupy anebo zeměpány. Patron v průvodu kráčí za knězem nesoucím Velebnou Svátost.

Modlitba a přímluva za patrony.

Toto čestné právo patronův kostelních (známé pod názvy jus precum, intercessionum, ecclesiasticae recitationis seu vocationis a nárok jejich na modlitby a přímluvy při mši svaté má původ svůj a kořen v starobylém církevním obyčeji a řádu, vedle kteréhož jáhnové z tak nazvaných diptych při mši svaté předčítali jmena těch, za něž se mše svatá obětovala. Synoda v Meridě roku 666 v Španělsku slavená dovolila, aby jméno patrona při mši svaté v chrámu Páně jich patronátu podrobeném od jáhna jmenovalo a přímluva za něho se děla. Druhá synoda v Ravenně v 4. kanonu nařídila biskupu, aby každoročně konaly se smuteční služby Boží za spásu duší patronův kostelních, což se podnes u nás zachovává v oktávě Všech Svatých po památce všech věrných zemřelých. V nadačních listinách měli patronové odjakživa právo ustanoviti počet mší svatých, jež se měly sloužiti za spásu duší jejich. Takovou měrou rozvinulo se toto právo pocty patronům náležitě dílem zřejmými zákony a předpisy církevními, dílem obyčejem právoplatným, a přeneslo se i na manželku a dítky patronovy, ba Církev jim přiřkla i právo žádati, aby v trudných a žalostných dobách, jako na př. v čas nemoci, anebo v radostných událostech konaly se za ně služby Boží s chvalozpěvem Ambrosiánským „Tebe Boha chválíme“.

Nárok na stolicí či sedadlo

jus sedis nikoli však v kůru a bez baldachinu, který nepovoluje se patronu i kdyby byl zeměpánem. Kongregace pro výklad usnešení sněmu tridentského nařídila roku 1690 biskupům v Neapolitánském království, aby podobné baldachiny odstranili z kostelův. Zejmena ve východní církvi se vykávalo císařům takové čestné místo a sedadlo. V církvi západní

až později se dostalo této pocty císařům jakož i vrchnostem a patronům kostelním. Zvláště v Anglii dvě synody vydaly podobná ustanovení roku 1240 a 1287. Synoda v Exeteru r. 1287 slavená praví: „Nařizujeme, že nikdo nesmí osobiti si zvláštní místo (stolici) v kostele vyjímaje urozené osoby a patrony kostelní.“ Toto právo pocty patří podnes patronům při službách Božích a přednost ta patří patronu přede všemi věřícími vyjímaje zeměpána, jemuž patron místo má postoupiti.

Nárok a právo na nakouření.

Právem nakuřování (jus thuris, thurificationis, suffitus) vyznává se pocta, kteráž se děje patronu při službách Božích knězem, jenž se patronu přiblíží a jeho osobu nakuřuje nikoli trojnásobně, leč by to bylo obyčejem zavedeným nýbrž jednou. Původně arci oběť kadidla Bohu se obětovala v chrámu Jerusalemském; v církvi svaté biskupové co nástupci svatých apoštolův a vykonavatelé trojího úřadu Kristem sobě svěřeného se podkuřují a pak i jiní kněží a a hodnostáři církevní konající služby Boží. Ve východní církvi patriarchové i císařům a vznešeným osobám tuto poctu přiřkli, již se konečně i patronům kostelním dostalo.

Právo a nárok na kropení svěcenou vodou

(jus aquae benedictae) zahrnuje v sobě poctu v tom záležející, že kněz patronu podá kropáč, aby se ho dotknul na označení zásluh patronových o kostel. Patron však není oprávněn kropáč sám do ruky vzíti a sebe pokropiti, jen biskupovi odevzdává kněz kropáč, aby jím sebe a ostatní přítomné pokropil svěcenou vodou u vchodu svatyně biskupem navštívené.

Právo přednosti při Svatém přijímání

(jus panis benedicti) dává patronu nárok, aby farář patronovi při posluhování Nejsvětější Svátosti nejprve přede všemi ostatními věřícími podal chléb nebeský.

Políbení pokoje.

Již za starých dob býval obyčej při mši svaté, že přítomní křesťané pozdravovali se navzájem políbením pokoje (osculum pacis) a bratrské lásky. Biskup dával políbení knězi

jemu přísluhujícímu a tento ostatním kněžím, osoby světské pak muži mužům a ženy ženám na znamení bratrské lásky. Později podávali kněží věřícím k políbení obraz Kristův, Svatých, sv. evangelium. Obyčej tento zachoval se podnes a v ústavech pro vzdělání kněží zachovalo se políbení pokoje a sbírky, a kněžím sloužícím při slavných službách Božích podává se k políbení pacifikal t. j. kříž svatý s ostatky svatých. Obyčejem tímto dává se podnes kříž svatý k políbení císařům a králům a vynikajícím osobám zejména patronům kostelním.

Smutek církevní

(luctus ecclesiasticus) záleží v tom, že po smrti patrona a jeho příbuzných zvony kostelů patronátních se zvoní hrana po jistou dobu, oběť přěsvatá se obětuje za spásu jeho duše, oltář při službách Božích se zakrývá černým smutečním rouchem jakož i sedadlo patronovo. Církev považuje patrona za dobrodince kostela, a proto nejen za spásu jeho duše se modlí a oběť nejsvětější obětuje, nýbrž i smutečním vyzváním zvony smutek nad jeho úmrtím na jevo dává. Právo na tuto počtu netoliko nýbrž na pomoc a skutek lásky k duši zesnulého patrona dostalo se patronům ne tak psanými zákony církevními jako spíše obyčejem a vděčností Církev. A právo toto vztahuje se i k jeho manželce, dítčám, bratřím, sestřám a jejich manželům a manželkám.

Nárok na místo pohřební v kostele

(jus sepulturae in ecclesia) měli druhdy patronové kostelní. Za našich dnův toto právo odstraněno a zrušeno jest státními zákony z ohledů zdravotních, vyjímaje biskupy, kteří jako v arcidiecesi pražské mají v stoličním chrámu Páně svou hrobku. Tohoto práva nelze tedy nyní užívatí patronům, avšak za starších dob bylo toto právo nevšedním vyznamenáním.

V dobách krutého pronásledování pochovávali křesťané své zemřelé v katakombách blízko hrobů svatých mučovníků. Když však Církev nabyla svobody a nad hroby svatých mučovníků stavěly se chrámy Páně, pochovávali křesťané své zemřelé v těchto chrámech anebo v předsíních svatyn a na blízku chrámu Páně. Obyčej tento zejména na východě dlouho potrvál a císař Leo příjímá moudrý jej schválil.¹⁾ Již ale

¹⁾ 53 novella.

na západě Církev tento obyčej z důvodů závažných zakázala, zejména první synoda v Mohuči za Karla Vel. r. 813 slavená takovou záповěď vydala, a místo pohřební v kostelích jen biskupům, opatům, farářům a věrným laikům (fideles laici) vyhradila, a k těmto věrným laikům počítali se i králové a patronové co ochránci Církev. K tomuto ustanovení synody Mohučské se táhnoucí dělávali i příbuzní a dědicové patronovi nároky na pohřební místo v kostelích, a proto synoda v Meaux slavená obnoviti musela výše dotčený zákaz a vyhraditi toto právo výše jmenovaným osobám leč by biskup anebo farář některým zvláště zbožným osobám dovolil v kostele se dáti pohřbiti.¹⁾ Za starých dob plných víry a zbožnosti a horlivosti náboženské mělo dotčené právo čestné zvláštní ceny a váženo si ho v té míře, že mnozí značné odkazy činili na penězích kostelům, aby jen si zasloužili místo pohřební v kostele, a proto nejen patronům a zakladatelům nýbrž i jiným osobám dostávalo se tohoto vyznamenání, kteréž zvláštními stkvělými odkazy pamatovávaly na kostely. Za našich dnův nemá toto čestné právo žádné praktické ceny, poněvadž státní zákony zakazují zemřelé pochovávatí v kostelích a nahrazuje se na nejvýše tím, že se patronu vykazuje vynikající místo na hřbitově.

Právo znaku

(jus seu honor listrae) zahrnuje v sobě nárok na umístění rodinného znaku v chrámu Páně anebo zevnitř postaviti a zřídati pamětní desku, anebo znak, obraz a podobiznu s nápisem. Zvykem dostalo se tohoto vyznamenání i vrchnostem nemajícím práva patronátního s tím toliko rozdílem, že jen zvenčí na chrámu Páně smí upevniti znak svůj. Čestné toto právo dědí i dědicové a nástupci v patronátu, mohou znak svůj v kostele dáti zřídati, nemají však práva znak a obrazy svých předchůdců z kostela odstraňovati.

Je-li tu více patronů čili spolupatronů, dlužno tu činiti rozdíl mezi osobním a reálním patronátním právem. Je-li tu osobní patronátní právo, může každý patron svůj znak v kostele zřídati dáti, ješto vykonává osobní své právo. Je-li tu reální patronát a více vlastníkův statku, majícího patronátní

¹⁾ Synoda slavená za Arnošta zapovídá farářem anebo jeho nástupci pochováti zemřelého v kostele bez svolení biskupa anebo jeho gen. vikáře pod trestem jedné kopy grošův pražských, leč by to byl kněz anebo patron kostela, anebo vynikající dobrodinec kostela. Synoda str. 205. 206. vyd. r. 1762.

právo, smí se jen jeden znak do kostela dáti, do něho však mohou všickni spoluvlastníci své znaky dáti, a proto musí se spoluvlastníci statku anebo panství dohodnouti o způsobu znaku, nedohodnou-li se, rozhoduje soudce dle větších nebo menších zásluh patronů o kostel anebo dle jejich rozličného stavu. Podobně děje se, když ne patroni, nýbrž vlastníci půdy, na níž kostel vystaven, chtějí práva znaku užiti, tenkrát smí jen jeden znak a to zvenčí na kostele zříditi po vzájemném se dohodnutí o způsobu znaku.

Právo podací čili praesentace.

Hlavním a popředním čestným právem patronův jest právo podací t. j. právo, vedle kteréhož patronové jsou oprávněni podati biskupu způsobitou osobu duchovní pro uprázdněné obročí, tak sice, že biskup podané osobě duchovní uprázdněné obročí uděliti musí, což slove *collatio necessaria*. Toto právo patronům od Církve jako výsada udělené sahá hluboko do ústavy a zřízení Církve a obmezuje pravomocnost biskupův od samého Božského zakladatele jim udělenou. Jako Božský Spasitel trojí úřad, učitel'ský, kněžský a královský svěřil apoštolům a apoštolové biskupům: tak biskupové jedině oprávněni jsou, tento trojí úřad svěřovati osobám duchovním a způsobilým.

Již ale podacím právem patronův se biskup v této své pravomoci obmezuje, a vykonává-li patron své podací právo méně svědomitě, zajisté i blaho Církve a prospěch věřících se poškozují. Podací právo jest tedy na výsost důležité a závažné právo a zaujímá bez odporu první místo mezi právy patronům náležitými.

Slovo *praesentatio* (praesentatio) není starého latinského původu, nýbrž jest to slovo, kteréhož se počalo teprve v dvanáctém století užívati k naznačení práva patronova, vedle kteréhož byl oprávněn podati biskupu osobu, aby jí osadil obročí čili úřad duchovní, a poněvadž patronové z počátku osobně biskupu takovou osobu předváděli a představovali, užilo se o tomto výkonu slova: „*praesentare se*“. U nás nazývali předkové toto právo — podacím právem anebo taky krátce „podací“, anebo „podací kotelní“¹⁾.

¹⁾ Dr. Borový, jednání a dopisy katolické str. 308. a jinde.

Jak sluší patronům vykonávati podací právo?

Odpovídajíc k této otázce, můžeme směle říci, že i tu platí otázky: Kdo? koho? pro co? kdy? a jak má presentovati? Již ale vedle zákonův církevních první podmínkou je při vykonávání podacího práva, aby církevní obročí anebo úřad bylo skutečně uprázdněno, sic jinak presentace pro obročí, kteréž není uprázdněno, jest nedovolená a církevními zákony zakázaná. Proto papež Honorius III. káral Johannu hraběnkou Flanderskou, kteráž ještě před uprázdněním obročí slibovala presentace a ustanovovala osoby čili prokuratory k vykonání presentace. Řekne se: samo sebou se rozumí, že podací právo vykonávati lze jen v případě uprázdnění obročí, a není tudíž ani třeba v právu církevním výslovně a zejména tuto podmínku připomínati. Než výše uvedený příklad a počínání hraběnky Flanderské dokazuje, že nebylo nesmyslu a drzosti a opovržlivosti, jíž by se byli patronové při osazování beneficí nedopouštěli a si nedovolovali, a tudíž musili papežové, v našem případě Honorius III., ustavičně bděti a na stráž býti na obhájení svobody církevních obročí. V naší vlasti si, jak uvidíme později, patronové práci ulehčili, vyhnali jednoduše faráře a obročí bylo hned uprázdněno, na něž dosadili třeba nepořádného predikanta luteránského.

Druhá otázka je, kdo může praesentovati?

Patronem, jemuž podací právo přísluší, mohou býti rozličné osoby: osoby nedospělé, osoby nezletilé, církevní a světské osoby, korporace čili sbory, spolupatronové. Avšak ne všechny osoby mající podací právo jsou také způsobilé praesentovati.

Již nahoře bylo podotknuto, že nedospělé dítky do sedmi let nemohou vykonávati podací právo samy, leč skrze poručníky; avšak ani dospělé ani nezletilé osoby nejsou způsobilé k vykonávání podacího práva po rozumu vážných učitelův církevního práva, poněvadž nemají dostatečné schopnosti k posouzení, je-li kdo způsobilý k zastávání úřadu církevního a zejména k vedení duchovní správy. Nedospělost věku a nezletilost vylučují tudíž k vykonávání podacího práva, ačkoli mnozí zastávali zásadu, že nezletilé, ale ovšem dospělé osoby podací právo vykonávati mohou, což dlužno nazývati přílišnou shovívavostí.

Náleží-li podací právo korporaci čili sboru církevnímu, jest představený sboru vázán na souhlas členů korporace,

kteří rozhodují většinou hlasů a všickni musí býti pozváni k hlasování a pokud se týče k výkonu podacímu, sice jinak by praesentace byla neplatnou.

Je-li více spolupatronů, jimž podací právo náleží, mohou právo podací vykonávati buď společně a všickni mají stejné závažný hlas, anebo střídavě dle úmluvy. Jde-li o světský patronát, rozhoduje relativně většina hlasů; při stejnosti hlasů daných dvěma praesentovaným osobám, nenabývá žádný práva na obroč, leč biskup sám uděluje obroč jednomu nebo druhému z praesentovaných anebo dokonce i třetí osobě, což má i místo tenkrát, když spolupatronové nemohou se dohodnouti o osobě, již by chtěli podati biskupu, v době jim k praesentaci vyměřené, i tenkrát má biskup právo osaditi obroč dle své libosti. Vedou-li spolupatronové spor o podací právo a nevyřídí-li se spor ve lhůtě patronu vyměřené k praesentování, osazuje biskup svobodně obroč; anebo je-li dokonce nejisto, zdaž vůbec kostel a obroč má jednoho patrona, může biskup ještě před uplynutím lhůty pro praesentaci vyměřené sám obroč uděliti po své libosti.

Není-li o patronátním právu žádná pochybnost, a je-li jeden ze spolupatronů vedoucích spor o patronát v držení podacího práva dobrým svědomím, má praesentace jím vykonaná platnost, byť i po udělení obroč ve při své propadnul.

Jde-li o smíšený patronát, světský totiž a duchovní, vykonává se podací právo buď střídavě dle uzavřené smlouvy, anebo duchovní i světský patron praesentuje a biskup z praesentovaných jednomu obroč uděluje.

Třetí otázka je: koho možná a dovoleno je biskupu podati pro uprázdněné obroč?

Podací právo, tato popřední a nejdůležitější stránka práva patronátního, záleží v tom, že patron či podací pán je oprávněn pro uprázdněné obroč podati biskupu osobu duchovní spůsobitou a schopnou mající potřebné vlastnosti pro zastávání jistého církevního úřadu, vlastnosti předepsané a nařízené zákony církevními anebo zakladatelem v nadační listině naznačené.

A tu již církevní zákony nařizují, že jde-li o duchovní správu spojenou s obročim, musí býti od patrona podaný knězem, anebo na nejdéle během jednoho roku musí na kněze býti posvěcen, není-li ještě knězem; musí míti potřebné a zákony církevními předepsané vědomosti a stáří. Co se stáří týče, má kandidát pro obroč s duchovní

správou spojená býti, 25 let stár a pro jiná obroč bez duchovní správy 22 let. (Synoda z r. 1605. strana 144. vyd. 1762. Sněm Trident. sez. 24. kap. 12. de reform.) U nás vyžaduje se diecézálním ustanovením, aby duchovní, má-li býti spůsobitým pro obdržení církevního obroč, byl nejméně tři léta v duchovní správě zaměstnán a činným, podrobil se a obstál ve zkoušce z věd bohosloveckých při tak nazvaném konkursu kandidátů pro obdržení církevních obroč, a odbyv jednu zkoušku tuto vykázal se po šesti letech dispensí čili prominutím opakování této zkoušky¹⁾.

Již ale i tu naskytá se několik otázek a případů při otázce, koho může patron praesentovati? Patron nemůže praesentovati „sebe sama“ pro uprázdněné obroč, poněvadž se nesluší, aby se dotíral patron na úřady duchovní a obroč a tou měrou zároveň osvědčoval zjištěnost a sobectví. Otázku tedy dotčenou, může-li patron sebe sama praesentovati, dlužno záporně zodpovídati.

Již ale může patron beneficium přijmouti, jest-li že biskup naň jej dosadí dobrovolně anebo i na prosbu patronovu, anebo i tím spůsobem může dostati obroč, když spolupatronové jej praesentují. Nic však patronovi nevádí, syna svého pro uprázdněné obroč biskupu podati.

Světský patron povinen jest tak dobře jako duchovní ve svém svědomí (pro foro interno) podati biskupu pro uprázdněné obroč duchovní osobu nejspůsobilejší, avšak pro foro externo dostačí u nás, podá-li jen spůsobitou osobu, ano u nás není ani vázán na terno kandidátů biskupem jemu předložených. Sněm Tridentický v sezení sedmém kap. 3. ovšem nařizuje, že nižší obroč a beneficia církevní, zvláště duchovní správu mající, osobám hodným a spůsobitým (personis dignis et habilibus) mají se udělovati, sice jinak by osazení obroč bylo neplatným. Již ale světští patronové na toto ustanovení sněmu Tridentického hrozně málo zřetele berou a se ohlížejí. A zde po našem rozumu bylo by třeba nutné nápravy, již se i authority, jak později uvidíme, závažně v církevním právu dovolávají.

Mimo to světský patron může a je oprávněn ve lhůtě sobě vyměřené i druhou a třetí osobu duchovní biskupu podati či praesentovati, čili patron světský má právo tak nazvané „jus variandi“, „ač není oprávněn osobu prvé praesentovanou naprosto vyloučiti, jemu přísluší „jus variandi cumulative.“ Takou měrou osoby patronem praesentované stojí

¹⁾ Synoda dieces. z r. 1863. kap. 8. odstavec 7. str. 16.

rovnoprávně vedle sebe a biskupu je volno a svobodno, jednou z praesentovaných osob beneficium obsaditi, což vlastně je nemalou výhodou pro Církev, ješto biskupu vrací se tou měrou skoro plná svoboda a volnost v osazování církevních obročí vedle ústavy a zřízení Církvě jemu příslušná.

Vedle zřízení a ústavy Církvě je biskup oprávněn k osazování církevních obročí. Není tedy divu, že Církev světským patronům doprála toho práva (jus variandi), podati biskupu ovšem vždy ve lhůtě patronu vyměřené více osob duchovních po sobě, poněvadž tou měrou nabývá biskup práva „liberae collationis“ t. j. svobodného osazování obročí jsoucích v područí světských patronův a spolu má plnou svobodu duchovní osobou zvláštních a vzácných a vynikajících zásluh osaditi uprázdněné obročí.

Dlužno však připomenouti, že biskup není vázán čekati až na vypršení lhůty patronu vyměřené k tomu cíli, aby patron světský mohl co možná nejvíce užiti svého práva výměny (jus variandi) nýbrž podá li mu patron spůsobilého a vhodného kandidáta, může mu, třeba by první byl, uděliti biskup církevní obročí, a patron nemá pro tu příčinu práva, stýskati sobě na skrácení ve svém jus variandi.

Duchovní či církevní patron musí po zákonu církevním během šesti měsícův praesentovati nejspůsobilejšího kandidáta a je vázán na terno biskupem jemu předložené. Podá-li církevní patron biskupu osobu nespůsobilou pro uprázdněné obročí v e d o m ě, ztrácí své podací právo, kteréž pro ten případ spadá na biskupa.

Je-li patronát smíšený, duchovní a světský a je-li řada na světském patronu, aby podací právo vykonal, dopřává se i tomuto světskému patronu lhůta šestiměsíční k vykonání práva podacího všeobecným církevním zákonem.

Již ale v říši rakouské stala se úchylka od tohoto všeobecného pravidla a duchovní a církevní patron světský jsou sobě na roveň postaveni, ješto každému patronu vyměřena je lhůta šesti neděl, zdržuje-li se doma v říši, anebo lhůta tří měsícův, zdržuje-li se v cizozemsku, v níž má právo podací vykonati. Lhůta tato běží ode dne, kdy patronu ve známost vešlo uprázdnění obročí jeho patronátu podrobeného. Nepodá-li v této lhůtě patron biskupu duchovní osobu pro uprázdněné obročí, ztrácí podací právo pro tento případ, jež pak spadá na biskupa. Kdyby praesentovaný však smrtí sešel anebo na obročí, pro něž praesentován byl, resignoval před biskupovým potvrzením, počíná patronovi znova lhůta.

Co se týče spůsobu či formy vykonání praesentace, dlužno připomenouti, že původně patron duchovní osobu biskupu osobně představil čili praesentoval, odkud taky pochází technický výraz praesentovati (praesentare). Spůsobem tímto podnes lze podací právo vykonávati, ač toho není zrovna na prosto třeba; nebo církevní právo dovoluje patronu vyhotoviti praesentační listinu, kterouž praesentovaný biskupu se vykáže, anebo vyslati zástupce-prokuratora, kterýž by osobu podanou biskupu představil, a doručil li praesentovaný sám listinu praesentační, je sám jaksi prokuratorem čili zástupcem patrona. Po zákonu církevním musí patron v listině praesentační vystříhati se výrazů a spůsobu mluvení, jež by poukazovaly k tomu, jako by patron obročí uděloval kandidátu, sice by praesentace byla neplatná. Samo sebou se rozumí, že praesentovaný může se vykázati listinou podací nejen biskupu samému, nýbrž i jeho generálnímu vikáři anebo pro případ uprázdnění stolce biskupského i vikáři kapitolnímu, jenž po čas uprázdnění stolice biskupské spravuje diecési.

Již ale dlužno ještě zodpovídati otázku, čeho nabývá a dosahuje patronem podaná osoba duchovní praesentací? Praesentace vykonaná a od podané osoby přijatá dává praesentovanému tak nazvané „jus ad rem,“ „je-li patronát církevní, poněvadž církevní patron jednou podav osobu jistou pro uprázdněné obročí nemůže úmysl svůj změnit a biskup praesentovaného, je-li jen spůsobilý a schopný a hodný, nemůže zamítnouti. Je-li tu ale patronát světský, nabývá praesentovaný toho „jus ad rem“ (právo na obročí) až po uplynutí patronu světskému vyměřené lhůty, poněvadž světský patron může úmysl svůj změnit a po právu „jus variandi“ v době sobě vyměřené ještě druhou a třetí, ano i více osob duchovních biskupu praesentovati. Již ale v říši rakouské platí zvláštní pravidla při osazování obročí církevních duchovními osobami. Na každé uprázdněné obročí farní anebo jiné vypisuje se konkurs šestinedělní. Žadatelé ucházející se o uprázdněné obročí veřejným konkursem vypsané podávají spisy a žádosti své biskupu, jenž patronu světskému zašle terno ze všech žadatelův a spolu za ním seznam všech duchovních osob o uprázdněné obročí se ucházejících vyjímaje nehodné, a světský patron ze všech vybere jednoho, třeba posledního na seznamu a praesentuje jej biskupu, nejsa vázán na terno biskupem předložené. Duchovnímu či církevnímu patronu předkládá biskup terno žadatelů, z nichž nejspůsobilejšího vybere a biskupu praesentuje církevní patron,

maje sobě ovšem předložený i také seznam ostatních žadatelův nenalézajících se v ternu. Podobně jako při církevním patronátu jde se předse na tak zvaném císařském či zeměpanském veřejném patronátě. Ze všech žadatelův sestaví biskup ternu nejspůsobilejších osob a nejzáslužnějších kandidátů, připojí seznam či tabulku ostatních žadatelův s dobrozdáním, komu by po jeho soudu obročí mělo se uděliti.

Mimo to musí žadatelé o obročí na patronátě císařském předložiti vysvědčení maturitní a vysvědčení ze studií bohosloveckých. Praesentaci čili podací právo na císařském patronátě vykonává nyní místodržitelství v naší vlasti nejen při farních obročích patronátu náboženské matice a studijního fondu, nýbrž i při farních obročích na panstvích a velkostatecích patřících císaři pánu. Císař pán sám zavázal se držeti se ternu biskupem předloženého a tudíž i místodržitelství, kteréž, nechce-li praesentovati žadatele na prvním místě ternu položeného od biskupa, předkládá a postupuje v takovém případě podací právo ministerstvu.

Podobně i ti, kdož skupili statky náboženské matice anebo statky korunní mající realní či věcné patronátní právo, vázáni jsou na ternu žadatelův biskupem předložené a sestavené, ač nevyhradil-li stát sobě podací právo a sice mocí dvorního dekretu ze dne 24. října r. 1818. a rozhodnutí c. k. ministerstva kultu ze dne 12. února r. 1874.

Církevní patronové, zeměpán a císař vázáni jsou na ternu žadatelův biskupem sestavené, též i místodržitelství co výkonný orgán pro vykonávání podacího práva, ba i kupci panství a velkostatkův korunních a náboženská matice z ternu sobě předloženého vybírají si a vybrati musí žadatele a jej praesentovati. Těžko věru nahlédnouti, proč i soukromé osoby světské mající podací právo při obročích neměly by se podrobiti rovněž podobnému zákonu. Zde je jedna bolavá rána a vada v patronátních poměrech, jež se dovolává zhojení a nápravy.

Dlužno však tuto zmíniti se ještě o jednom obmezení svobody Církve v příčině osazování církevních obročí. Jsou to ustanovení zákona o upravení právních poměrů Církve katolické ze dne 7. května r. 1874. v západní polovici říše rakouské, jež tuto uváděti dopodrobna a zevrubně rozbíratí nehodláme, odkazujíce čtenáře k zákonu samému povstalému v době, kdy liberalismus Církvi nepřátelský nejbujněji se dařil a rozkvětal a měl sto chutí i v říši naší zahájití kulturní boj. Třicetidenní karantena tlačí kněžstvo a je nedůstojná Církve katolické.

Práva užitku patronův

(jura utilia). Práva užitku čili práva prospěchu patronův zahrnují nárok podacího pána na výživu, podporu a pomoc ze zboží a jmění zádušního pro případ schudnutí jakož i nároky v nadační listině po případě zajištěné na jisté výhody. Zádušní jmění mělo sloužiti mimo jiné také k tomu, aby chudí z něho se podporovali, a tu již schudlý patron počítal se k těmto chudým v první řadě. Již ale, má-li patron míti pro případ schudnutí nárok na výživu a pomoc a podporu ze zboží kostelního, musí chudoba patronova býti nezaviněná, musí tu býti nedůstatek příbuzných, kteří by patronu pomoc a výživu poskytnouti mohli, musí poskytnouti se patronu pomoc z toho, co po zapravení potřeb kostela a výživy duchovního zbývá jakožto přebytek a konečně musí dokázati nejen patronátní své právo nabyté založením a nadáním kostela, nýbrž i chudobu svou takovou, že svému stavu přiměřeně mu žítí nelze. Při tom dlužno šetřiti pravidla slušnosti, aby se pomoc záležející v penězích, potravinách anebo oděvu patronovi poskytovala v jeho domě, ne pak v kostele ve společnosti s ostatními chudými. Ještě přijde připomenouti, že v první řadě zádušní jmění slouží k výživě tedy duchovního chrámu Páně přísluhujícího a na koupi potřeb kostela a v druhé teprve řadě obrátiti se může na výživu schudlého patrona, jenž zase má přednost se svými nároky před osobou požívající výslužné z církevního obročí. V našich poměrech nyní stávajících toto právo požitku a výživy nemá praktické ceny, ješto kostely namnoze schudly a dovolávají se samy pomoci patronovy. A tu již octli jsme u povinností patronův a břemen jim uložených.

Břemena patronův.

Břemena patronův (jura onerosa) jinak taky povinnosti patronův jsou:

1. Ochrana kostelů a obročí (advocatia čili defensio ecclesiae, odkud taky druhdy patron sloul advocatus);
2. dozor k hospodářství s jměním zádušním a obročním;
3. povinnost přispívati na stavbu a opravy chrámu Páně a stavení a budov farních.

Patronové měli býti ochránci a obránci kostelů a beneficií, zejména v středověku měli k tomu hojnost příležitostí. Devátý sněm církevní v Toledě v Španělsku ukládá dědicům zbožných zakladatelův, aby o zboží kostelní a ob-

roční horlivou péčí měli, zakazuje jim svatokrádež páchat na zboží zádušním ¹⁾, násilné a podvodné odcizování zboží zádušního, naopak patronové mají k tomu přihlížeti, aby jmění zádušní vinou kněží se nerozhazovalo ²⁾ a nezpronevěřovalo. Již ale v středověku patronové všechny možné přechmaty si dovolovali; oni ukládali kostelům a obrocím břemena často nesnesitelná, žádali píci pro své koně, pohostění od duchovních, jistou daň z hlavy vybírali, pense uvalovali na obročí a do všeho se míchali při svých patronátních kostelích; do rozdělování a užívání jmění kostelního i farních obročí, i kostely visitovali jakož i posvátná roucha a nádoby, ba i do přísluhování svatými svátostmi se pletli. Samo sebou se rozumí, že Církev bránila své svobody a svých práv. Zejména sněm Tridentský v té stránce vydal spasitelná nařízení a ustanovení. Sněm Tridentský zapovídá patronům jakéhokoli stavu a důstojnosti, spolkům, sborům, universitám míchati se do užívání jmění obročního a nařizuje, aby správce chrámu Páně a beneficiát všestranně požíval úplné svobody, nedaje se másti nižádnými obyčejí v užívání jmění obročního, byť i patrony bylo darováno; zapovídá patronům chrámy Páně visitovati, jakož i roucha posvátná a nádoby přehlížeti anebo do přísluhování svatými svátostmi se míchati.

V případě uprázdnění obročí patronové této příležitosti využítkovali, a požitky obročí si přivlastňovali a za tou příčinou i s osazením obročí odkládali. Sněm Tridentský tomu učinil přítrž ustanovením vikářů, t. j. třídníků čili administratorů. Vedle ustanovení tohoto sněmu patronu přísluší dozor míti ku správě a hospodářství s jměním kostelním a vady a nedostatky, jsou-li jaké, má biskupu oznámiti. Avšak nenáleží patronům, aby jmění kostelní spravovali ³⁾ anebo účty a počty o správě jmění požadovali, leč by v nadační listině větší práva nějaká anebo konkordátem patronům byla v příčině správy jmění vyhrazena. Jen biskupům náleží starati se o to, aby

¹⁾ Ve „Vychovateli“ roč. II. č. 6. str. 90. vypravuje učitel Ř. o patronu naší doby, že chudému kostelu zpronevěřil značnou částku peněz.

²⁾ Tamtéž zmiňuje se učitel, že patronátní komisař dal špatné varhany spraviti za drahé peníze a tak peníze vyhodil. Zda-liž by se tak mohlo státi, kdyby Církev jmění své samostatně spravovala?

³⁾ Proto nyní stávající poměry jsou usurpace a poliček do tváře církevního práva a samosprávy Církev katolické.

příjmy a důchody z jmění kostelního obracely se na potřeby kostelní ¹⁾. Zvláštním privilejem papežem uděleným, může patron míti podílu ve správě kostelního jmění. Tato samospráva, co se týče církevního jmění a zboží, byla vždy údělem Církev a dobrým jejím právem.

Ve Skutcích apoštolských dočítáme se, že křesťané, kteří měli pole a domy, prodávali a přinášeli peníze za ty věci, kteréž prodávali, a kladli k nohám apoštolův. Ti pak rozdělovali jednomu každému, jakž komu potřebí bylo. (Skut. apošt. 4, 34. 35.). Prodávali statky a majetky a dělili je mezi všechny, jakž komu potřebí bylo. (Skut. apošt. 2, 45.). Zlatá svoboda ve správě jmění církevního usmívala se na první křesťany, kterýmž ani ve snách nenapadlo doprošovati se milostivého povolení k prodeji polí a domů u nejvyšší rady židovské anebo římského vladaře. Když apoštolové nestačili časem na spravování jmění církevního, posvětili k tomu konci zvláštní orgány — jáhny a ustanovili je nad tou prací, totiž rozdělováním almužny mezi chudé a nuzné, opět bez vysokého povolení nejvyšší rady židovské a vladaře římského. Zlatá svoboda!

A svobodě té těšili se křesťané prvních věkův; biskupové spravovali jmění církevní pomocí hospodáře čili správce ²⁾ k tomu cíli ustanoveného s vyloučením osob světských, rozděluje jmění a zboží na tři anebo čtyři díly nestejně, totiž jeden díl připadnul biskupovi, jeden díl duchovenstvu, jeden díl na vydržování služeb Božích a chrámův Páně a jeden díl chudým. Tak to trvalo po celé první tisíciletí. Později zvláště v dvanáctém století každý kostel měl své jmění, jehož správu vedl farář za pomoci některých osob k tomu konci vybraných pod dozorem biskupovým, až vyvinul se obyčej, že beneficiát spravoval jmění obroční, a vedle toho zvláště a odděleně beneficiát farář za pomoci několika světských osob u nás kostelníkův anebo zádušních otcův nazvaných, spravoval kostelní nebo-li zádušní jmění a zboží pod dozorem biskupovým. Této samosprávě církevního jmění těšila se Církev až do doby josefínské, a v samé smlouvě v Apoštolskou Stolicí roku 1885. uzavřené uznána jest tato samospráva 30. článkem smlouvy dotčené, jenž ustanovuje, že „správu církevního jmění povedou ti, jimž po zákonech církevních náleží.“

¹⁾ Sněm Trident sez. XXIV. kap. 3.

²⁾ Trestu církevní klatby propadl, kdo míchal se do správy církevního zboží, nejsa k tomu biskupem povolán a oprávněn. Církevní sněm v Gangře a Antiochii.

Článek dotčený smlouvy tolik kaceřované od liberalů a svobodných zednářův nebyl ničím jiným nežli restitutio in integrum t. j. vrácení přirozeného, historického práva Církvi a její nároků na nezkrácenou samosprávu jmění a zboží zádušního. Přirozeného pravíme a doložíme Božského práva, poněvadž Církev Kristova co viditelná společnost lidí a náměstkyň Kristova musí mítí a má právo na majetek a nejen právo má, nýbrž i fakticky musí býti v držení jmění i zboží. Církev svatá vedle svého povolání pokračuje v díle spásy lidí, a poněvadž na lidi působí a o jejich spásu se stará, musí býti viditelnou společností, a tudíž musí mítí právo na jmění a statky a pozemské zboží. Kdo upírá Církvi právo na jmění a statky pozemské, upírá jí právo na existenci, na bytí její a působení mezi syny lidskými. Jako bez Krista není spásy, poněvadž není lidem dáno žádné jiné jméno, skrze něž by spasení dojiti mohli, tak bez Církve svaté není spásy. Církev je nutná a viditelná, a v tom leží oprávněnost její k nabytí a nabývání vezdejších pozemských statkův a ku samosprávě jich a volnému jich užívání k účelům církevním. Božský zakladatel učinil Církev a její služby rozdávači milostí Božích, a udělení milostí upoutal na zevnější znamení, ku př. vodu, olej, a tudíž musí Církev mítí právo, aby si zaopatřila toto zevnější znamení na př. olej, a k tomu je třeba jmění. Středem bohoslužby jest oběť novozákonní, oběť nejsvětější, již nelze slaviti a konati bez chleba a vína, a chléb a víno je již statek pozemský a k zaopatření jich je třeba statku pozemského.

Nejvyšší kněz podle řádu Melchisedechova a zakladatel Církve ustanovil apoštoly — lidi — kněžími Nového Zákona a na vydržení a výživu jejich je zajisté zapotřebí statků pozemských. Sám Božský Zakladatel dal jim právo na tuto výživu, pověděl, že hoden jest dělník mzdy své. Do kteréhožkoli domu vejdete, rcete nejprvé: Pokoj domu tomuto, a v tomž domě zůstaňtež, jedouce a pijíce, což u nich jest: neboť hodenť jest dělník mzdy¹⁾. Kdo bojuje kdy na svůj plat? Kdo zakládá vinici a nejí z ovoce jejího? Kdo pase stádo a nepožívá od stáda mléka? Zdaliž, kteří v svatyni slouží a pracují, z toho, co ze svatyně jest, nejedí? a kteří oltáři slouží, zdaliž z oltáře díl nemají?²⁾ Tak Syn Boží Církvi zajistil právo na statky a zboží pozemské, bez něhož by Církev povolání svému zadost učiniti nemohla. Církev

¹⁾ Luk. 10, 6, 7.

²⁾ I. Kor. 9, 7, 13.

svatá je viditelná společnost věřících, kteříž scházejí se k službám Božím na místech posvátných — v chrámech; jak by je Církev zřizovala, vydržovala, v dobrém stavu chovala bez statků pozemských? A povolání své má po vůli Božského Zakladatele plnit Církev po všecky věky až do skonání světa, a tudíž ustavičně je a bude jí třeba zboží a statků pozemských, jež musí dle své potřeby vynakládati a tudíž je svobodně také spravovati. Upírají-li synové lidští Církvi právo k nabývání zboží pozemského a k jeho volnému spravování a vynakládání, upírají Církvi právo na bytí, nároky na svobodné a volné plnění jejího úkolu mezi syny lidskými jí upírají, a činí ji nemožným, aby služebníky své vyživovala, křest svatý, poslední pomazání rozdávala, svátostmi přísluhovala, oběť nejsvětější Bohu přinášela, chrámy stavěla, zkrátka Církev bez statků pozemských visela by ve vzduchu a nemohla žiti a působiti.

Církev Kristova práva svého přirozeného a od Božského Zakladatele jí daného volně a svobodně užívala bez vysokého povolení nejvyšší rady židovské a vladaře římského; bez povolení císařův římských, kteříž jí pronásledovali a za něž ona se modlila, a jejich vladařův; statky pozemské jí darované na výživu sluhův svých a na podporu vdov a chudých obracela a vynakládala, statkův pozemských věřícími jí darem přiměřených k účelům církevním užívala a svými zřízeními zboží pozemské po svých zákonech spravovala v době, kdy pohanství a pohanstvo s Církvi o vítězství zápasilo.

Křesťanský pak stát uznáváje svobodu Církve přiznával jí i právo k nabývání zboží a statku pozemského a do správy tohoto zboží se nemíchal, ponechávaje a dopřávaje Církvi plnou volnost v užívání, spravování a vynakládání církevního a zádušního zboží. Až teprva v 16. století „vyběhlý“ mnich německý získal si zásluhy (??) o svobodu svědomí, o svobodu Církve a právo její na majetek, rozuměj Luther kázal svatokrádež na statcích a zboží církevním, a zvěstoval zásadu: „Či je království, toho je i náboženství“, a odtud to, že Církev čím dále tím více zkracovala se ve svých právech majetkových, odtud ty četné sekularisace v svaté římsko-německé říši, kteráž na neštěstí nebyla ani svatá ani římská ani německá, odtud to poručníkování nad Církvi, kteréž si razilo cestu i do říše rakouské a Církev opatřilo dvojnásobným opatrovníkem, dvojnásobnou střechou, opatrovníkem patronátním a vrchním opatrovníkem státním.

Již ale na počátku a od kolébky Církve nebývalo tak. Nahoře jsme slyšeli, že patronové měli býti ochranci Církve, kostelů a obročí, a dozor míti na hospodářství se jméním církevním a zádušním zbožím, a vady a nedůstatky, byly-li jaké, biskupu oznamovati a — nic více, leč by v nadační listině patronu větší práva byla vyhražena. Veškerá správa jmění a statků církevních spočívala v rukou Církve, totiž biskupa a vrchního správce zboží církevního, v rukou kapitol, klášterů a farářů, majících k ruce za pomocníky zádušníky, kostelníky, jak se v naší vlasti jmenovali. A tudíž docela ve smyslu zákonův církevních zní 30. článek koncordátu či smlouvy z roku 1855.: „Správu církevních statků povedou ti, jimž dle zákonů církevních náleží.“

Že v zemi svatováclavské není tak, jak by býti mělo po jasném znění zákonův církevních, není vinou Církve katolické. Všichni její rozhodující činitelé vykonali svou povinnost. Hlava Církve svatě papež Pius IX. nesmrtelné paměti uzavřel smlouvu s císařem pánem, do níž vzata jediná správná zásada: „Správu církevních statků povedou a v rukou budou míti ti, jimž po zákonech církevních náleží.“ Nejjasnější panovník článku tento potvrdil a velkomyslně a blahosklonně Církvi její právo vrátil. Nejdůstojnější biskupové a vrchní pastýři majíce v čele metropolitu svého dne 24. září 1860. vydali předpisy o správě jmění církevního, o správě jmění jednotlivých kostelův a duchovních obročí a nadací k jich prospěchu založených,¹⁾ česky²⁾ i německy, arcipastýř a metropolita vydal pastýřský list k duchovenstvu o této záležitosti ze dne 23. prosince 1861.³⁾ Nařídil zvoliti zádušníky (otce zádušní, kostelníky) co pomocníky farářův při správě jmění kostelního, zádušníci byli zvoleni a dne 1. března 1862. měla správa církevního jmění přejíti v ruce těch, jimž po zákonech církevních náleží.

Než nastojte! všechny tyto kroky, všecko toto úsilí, učiniti po právu Církvi katolické, všecka dobrá vůle nejjasnějšího panovníka, všecko namáhání biskupův o vrácení samosprávy Církvi katolické rozbilo se o nemístné úzkoprsé vrtochy několika patronův, jimž článkem třetím předpisův vydaných vyhražena jsou v plné míře a

¹⁾ Ordinariátní list arcidiecese z r. 1862. č. 2. 3. 4. 5.

²⁾ Metropolita zavéstí hodlal do správy církevního jmění jazyk svatováclavský v krajinách Čechy obývaných, kdežto patronátní úředníci podnes účty vedou a úradují v německé řeči.

³⁾ Ibidem č. 1.

dostatečně práva náležitá. Jestliž známo a není-liž známo čtenářům, budiž to tuto podotknuto, že hrabě Hartig a společníci v panské sněmovně na modrém Dunaji podali interpelaci jeho Excellenci panu ministru státnímu rytíři Antonínu Schmerlingovi v příčině provedení článku 30. koncordátu ze dne 18. srpna 1855 a vrácení samosprávy Církvi t. j. v příčině odevzdání církevního jmění do správy těch, jimž po zákonech církevních náleží. A dobrý otec ústavy porozuměl ihned, a dříve nežli se kdo nadál, bylo po samosprávě Církve v oboru správy vlastního jmění. — Věru těžko je, nepsati satyru na tu patronátní katolickou uvědomělost, kteráž ve své zaslepenosti myslí, že jmění církevní a zboží zádušní nalézá se v bezpečnějším přístavu, nalézá-li se v rukou vzorných hospodářů a takto ekonomických bankrotářův, kteříž své chleboďárce svým čistým hospodářstvím přivádějí na mizinu a donucují k pronajímání dvorů t. j. k polovičnímu bankrotu,¹⁾ nežli když nacházelo by se v rukou církevních, ale věru s veliké částky také v rukou patronových, jak dokazuje třetí článek předpisův výše zmíněných. Avšak není divu. Byliť mezi interpelanty duchové, velcí duchové, kteříž na sněmu slavného království českého osvědčovali a manifestovali svůj státnický věhlas a své vlastenečtvi tím, že tleskali a pochvalu vzdávali nejuživějšímu centralistovi, když potíral a ubíjel britkým mečem historická práva tohoto království a jeho samosprávu, aby hned zase na obrátky div dlaně si nepošramotili tleskáním hrdinskému a nadšenému a obratnému obránci těchto historických práv ze středu sněmovny. Není divu, že takový státnický věhlas jde na lep a na vějíčku liberalismu číremu a svobodným zednářům, potírajícím všude na všech stranách a ve všech oborech Církve katolickou, staví si hlavu a klade nerozumný a nemístný odpor samosprávě Církve katolické, odpor, který vším i zednářským parfmem zavání, jen ne rozhodným katolickým duchem a vědomím. Za takový katolicismus nedáme ani zlámané grešle, byť i kroutil očima nevíme jak a navštěvoval prahy apoštolské a poklony činil náměstku Kristovu, jenž si přál, aby se vrátila správa církevního jmění těm, jimž po zákonech církevních náleží, ale hrozně málo asi byl potěšen, vida že se klacky házejí Církvi pod nohy a její samospráva maří a rdousí v zemi sv. Ludmily,

¹⁾ „Ne národní hospodářství se zvelebuje, nýbrž národní bankrot se přivádí a podporuje pronajmem velkostatků.“ „Čech“ č. 46. ze dne 26. února 1886. roč. 18. a č. 47. a 59. 60. r. 1886.

Václava a Vojtěcha hned v zárodku k vůli několika úzkoprýsm podacím pánům.

Co tu činiti? Myslíme si, že provincialní sněm v provincii Arnošta, kardinálův arcibiskupův Harracha a Schwarzenberga nebyl ještě degradován a snižen na bezvýznamný organ Církve katolické a že vedle své zákonodárné moci jest nejen oprávněn nýbrž i povolán zjednati nápravu v této čistě církevní záležitosti.

Víme a známe, jak to dopadá a vypadá v západní polovici naší říše a jak se potýkají a sobě odporují základní zásady, a jak tu pravá svoboda vede zápas se státní všemohoucností. V 15. článku zákona ze dne 21. prosince 1867. o všeobecných právech státních občanův se stanoví: „Každá zákonem uznaná církev a náboženská společnost má právo k veřejnému vykonávání bohoslužby (v zákoně stojí: náboženského cvičení), řídí a spravuje své záležitosti samostatně, (o rozdílu mezi vnitřními a zevnitřními právními poměry tu není řeči), zůstává v držení svých ústavův, nadací i fondů věnovaných k účelům bohoslužebným, vyučovacím a dobročinným, jest však jako každá společnost všeobecným státním zákonům podrobena.“

Každá náboženská společnost a zákonem uznaná církev tedy zajisté i Církev katolická řídí a spravuje své záležitosti samostatně. Patrně, že Církev katolická má nárok a právo na samosprávu tedy i na správu jmění a statkův svých dle znění dotčeného základního zákona. Již ale nadešly jiné časy, opanovaly a vrch dostaly jiné názory a náhledy, jež došly výrazu svého v zákoně ze dne 7. května 1874. a co se týče správy jmění církevního, platnosti nabyly zvláště články 38. až 60. dotčeného zákona, jimiž se správa jmění církevního dle znění církevních zákonův vymyká z ruky Církve a v článku 42. svěřuje se v ruce správce fary, osady farní a patrona kostela. Patrně, že tu je důležitá odchylka od církevního zákona a zákonodárství, vedle něhož patronu jakýsi dozor ku správě církevního jmění a zádušního zboží přísluší, nikoli však správa jmění, tím méně farní osadě, z níž církevní zákon dovoluje na nejvýše vybrati svobodně a dle libosti biskupovy tak zvané zádušníky co pomocníky při správě zádušního a církevního zboží. Znajíce velmi dobře z vlastního nazírání to čistě hospodářství obecní tu a tam po vlasti, musíme se napřed ohraditi proti všelikému vkládání se farních osad do správy církevního a zádušního zboží; nebo by Církev přišla z deště pod okap a z bláta do louže. Zároveň v článku 43. se slibuje, že pravidla ta daná v §. 41. a 42.

budou šíře provedena zvláštním zákonem. Je tu na jevo a leží na bíledni, že je tu veliký rozdíl mezi předpisy vydanými dne 24. září 1860. pro církevní provincii českou a mezi ustanoveními květnového zákona státního. Avšak širší a bližší pravidla slíbená v článku 43. zákona ze dne 7. května 1874. podnes nespátřila světlo Boží; čehož netřeba zrovna litovati, avšak vážným mělo býti pokynutím, aby sněm provincialní záležitostí správy církevních statkův a kostelního a zádušního jmění sám v duchu církevních zákonů upravit a pokud se týče dotčené předpisy vydané pro provincii českou dne 24. září 1860. sankcí provincialní synody opatřil, jim k platnosti dopomohl, po případě i pravidla v příčině konkurence na stavby kostelů a farních obročních budov vydal, pravidla vyhovující všestranně spravedlnosti, jež by konečně i sněm království Českého jakožto zákon zemský schválil, když v letech šedesátých po třikráte návrh zákona, vládou předložený a konkurence na stavby kostelů a farních budov se týkající, byl zamítnul. Liberalové ústaváčtí, mající většinu na sněmu českém, zamýšleli totiž již r. 1866. upravovati patronátní otázku, čemuž se arci opřel primas království Českého kardinál arcibiskup, jsa odhodlán dovolávati se zakročení Apoštolské Stolice proti podobnému zákonu o patronátě. A vším právem, nebo nižádný kněz katolický nemůže si přáti rozmnožení „obecních patronátů“, ať nic nedíme o tom, že oprava a úprava patronátních záležitostí přísluší výhradně a jedině Církví. Nemohouce upravovati patronátní poměry, zamítli i návrh zákona o stavební konkurenci — a zůstalo vše při starém řádu. —

Přehmaty patronů v středověku.

Církev katolická nejlepším zajisté úmyslem udělila zbožným zakladatelům podací právo při kostelích, kaplích a obročích církevních, jednak aby zbožnou dobročinnost zakladatelův odměnila, jednak k zakládání chrámů a nadací povzbudila. Učinila tak v naději, že patronové takové výsady, jako je podací právo, zasahující do vnitřního zřízení Církve na prospěch Církve a království Božího užívati budou. V té stránce se arci ve své naději brzo sklamala. Již ve středověku musela se brániti proti přehmatům císařů římsko-německých a hájiti svobody své, ba ona musela hájiti svobody své a práv svých i proti patronům. Obrátme zřetel k naší vlasti.

Již za času Arnošta slavné a nesmrtelné paměti prvního arcibiskupa na stolici sv. Vojtěcha zapomínali patronové na své povinnosti a nebývali vždy a všude dobrodinci a ochránci obročí a práv Církve a jejich služebníků, nýbrž lakotnými škůdci, tak že již Arnošt arcibiskup na sněmu církevním viděl se nucena proti patronům vystoupiti památným dekretem čili usnešením církevním, jež nalézáme v „statutech arcibiskupa Arnošta“¹⁾. V dotčeném dekretu vytýká patronům, že zlořečená lakota některých patronů, aneb advokátů všechny meze a hranice jejich moci přesahuje. Nebo když se uprázdnila mnohá církevní benefícia, patronové podacího práva v ten způsob zle užívají, že neberou žádného zřetel na způsobnost osob, jež podávají čili praesentují ani neohlížejí se na prospěch kostelů a osadníků, nýbrž jsouce stoupenci starozákonního Gieziho vyhledávají duchovní osoby stoupence Šimona svatokupce; že si dávají napřed jistou sumu peněz vyplatiti, anebo vyplacení smluvené sumy zaručiti. Rovněž z onoho dekretu vysvítá, že duchovní, jenž měl býti praesentován, musil slíbiti odpuštění, anebo zpětvácení desátku a pro případ, že by znelíbil se patronovi, že patronovi vrátí listinu, kterouž byl praesentován a na duchovní úřad dosazen. Leží na bledni, že již za času Arnošta, prvního arcibiskupa, provozovali patronové svatokupectví v plné nahotě, že hleděli se zbaviti odvádění desátku ustanoveného na výživu služebníkův chrámu Páně a při praesentování duchovních vymíňovali si ponechání beneficíů v úřadě církevním do své libosti. Kněží takovým způsobem praesentování byli vydáni na milost a nemilost svých patronů.

Podobné vykonávání podacího práva se strany patrona přičilo se naprosto církevním zákonům a praesentace podobné byly neplatné a ničím a nikomu nebude s podivením, že Arnošt slavné paměti podobné neplechy a zlořády vymýtiti usiloval a proto v dotčeném dekretu za souhlasu provincialní synody každého patrona, duchovního i světského řádu, který by byl dopaden a usvědčen z podobné svatokupecké praesentace, prohlašuje za zbavena podacího práva, kteréž pro tento případ spadá na biskupa a zároveň trestem stíhá duchovní tímto způsobem praesentované, prohlašuje je za zbavené benefícia a nedošla-li tato duchovní osoba vysvěcení, stává se nespůsobilou k dosažení posvěcení a jakýchkolivěk obročí církevních. Tresty tyto byly již ve všeobecném církevním právu stanovené, jak na patrony, tak i na duchovní osoby.

¹⁾ Statuta Ernesti pag. 206. vydané znovu r. 1762.

Již tedy za Arnošta slavné paměti mnozí patronové málo dbali a dali na církevní zákony při vykonávání podacího práva a nebrali ohledu ani na způsobnost osob praesentovaných, ani na prospěch kostelů a potřeby a prospěch věřících a jen osobní zisk a zlořečená lakota, jak dí synoda, byla jim pravidlem a měřítkem, jímž se řídili při praesentacích pro církevní obročí. Arnošt i synoda jím svolaná měli péči o to, aby zlořád vykořenili, ač jim ovšem ani ve snách nenapadlo, rušiti dobře nabytá práva patronátní. Vrchní arcipastýř a jeho synoda řídili se jako všeobecná Církev, pravidlem: řád budiž zachován, ale zlořád odstraněn. Pozoruhodno však jest zajisté, že již za tohoto výtečného arcipastýře bylo leccos shnilého a spukřelého v patronátních poměrech naší vlasti; Církev svatá nezůstala vady tyto a přehmaty a neřesti tajny a ona vždy přiložila ruky k dílu opravy a nápravy v čas.

Přehmaty patronův v novém věku.

Zvláště sněm Tridentský obíral se velmi pečlivě otázkou patronátní. Nesa se směrem konservativním a řídě se zásadou výše zmíněnou, prohlásil, že nesluší legitimní práva patronátu rušiti a poslední vůli zakladatelů a věřících násilí činiti, poslední pořízení jejich porušovati, nicméně i s touž rozhodností prohlašuje sněm Tridentský, že nelze a nesmí se dopustiti, aby pod lichou záminkou patronátního práva církevní obročí ve jho nevolnictví se jímala, jako prý se to od mnohých děje.

Sněm Tridentský ustanovuje určitě a přesně, jakým způsobem lze nabyti patronátního práva¹⁾, totiž zřízením a nadáním benefícia, vystavením kostela aneb kaple a opatřením kostela potřebným nadáním ze svého vlastního jmění a dědictví. Při tom sněm zapovídá patronům míchat se do záležitostí duchovních, totiž do posluhování sv. svátostmi, do prohlížení a přehlížení patronátních rouch, do správy zádušního a církevního zboží a do této poslední dovoluje se míchat jen potud, pokud to z nadační listiny vyplývá, jinak ale vyhrazuje se biskupům právo starati se o to, aby důchody záduší a kostelů obracely se na nutné potřeby kostelův. Jim, biskupům náleží dosazovati a potvrzovati osoby duchovní na úřady církevní a pro jistá obročí, jakož zkoušeti osoby praesentované v příčině způsobnosti a schopnosti k úřadům církevním.

¹⁾ Ses. XIV. kap. 12. de refor.

Uvádíme tato ustanovení provincialní synody slavené za Arnošta slavné paměti, jakož i sněmu Tridentského ne jako byhom něco světu neznámého na Boží světlo vynésti zamýšleli, nýbrž na důkaz, že katolická církev opravě či reformě patronátních poměrů a patronátního práva vždy dle potřeby času bedlivou péči věnovala a oči svých nezavírala před nutnou potřebou oprav v oboru patronátního práva. Důkazem toho jest provincialní synoda z r. 1605., odbývaná za arcibiskupa Zbyňka Berky, kteráž kráčela, jak se samo sebou rozumí, v koleji a v šlépějích sněmu Tridentského a všecka spásitelná ustanovení sněmu Tridentského a příčině patronátního práva a patronátních poměrů v naší vlasti přijala, opakovala a u nás zavedla. Tak zejména jako sněm Tridentský, tak také naše synoda z r. 1605. brala pod ochranu svobodu církve a slovy sněmu Tridentského dokládá, že nesluší se patronátní právo rušiti, ale taky nelze a nesmí se dopustiti, aby ve jho nevolnictví, ve jho otroctví jímala se církevní benefícia se strany patronův. Čtenáři by mohli se domnívati, že snad otcově na sněmu Tridentském shromáždění tak dobře jako synoda Pražská z r. 1605. přeháněli a přepínali, mluvíce o nevolnictví a otroctví církevních beneficií. Již ale právě v době, kdy sněm Tridentský zasedal, a o reformě v církvi rokoval, právě v době naší synody pražské z r. 1605. bylo veta po svobodě církevních obročí, a ti, co měli ustavičně na jazyku svobodu slova Božího, potlačovali hanebným způsobem svobodu církve katolické a její obročí a kněží při nich ustanovených. Byliť to praví patronátní — otrokáři, kteříž nejen s kněžími katolickými, nýbrž i s těmi pod obojí po své libosti a hrabivosti nakládali. Dějiny a dějepisné prameny o tom podávají důkazy.

Tak, abyhom jen něco uvedli, dne 21. února 1551. konsistoř dolejší t. j. pod obojí přimlouvá se u uroz. pána Zděnka z Valdštejna a na Brtnici, jenž desátek ze vsi Slavic faráři Třebickému odejmouti a do svých stodol odvésti rozkázal, aby tento desátek faráři Třebickému k jeho požívání propustiti a vydati poručil, poněvadž náležející jest k faře Třebické a jiní faráři předkové kněze Blažeje také jsou ho užívali a jej brali ¹⁾.

Když tak dělo se kněžím pod obojí a výživa se jim odnímalá, snadno lze vyrozuměti, jak asi vedlo se kněžím katolickým a farářům. V té stránce zasluhuje povšimnutí

¹⁾ Dr. Borový jednání a dopisy konsistoře pod obojí. I. díl stránka 296.

prosba administratorů arcibiskupství pražského z r. 1549. podaná králi Ferdinandovi I. Administratori žalují na ustavičné příkoří a křivdy činěné církvi katolické. Prelátům, tak žalují, všemi způsoby se překážky kladou u vykonávání duchovní pravomoci, jejich autorita se podkopává, v řízení a správě kostelů a zachování kázně se jim překáží. Mnozí páni kolátorové t. j. patronové pod záminkou patronátního práva nad církevními osobami moc a vládu jako nad otroky (mancipia) si osobí, duchovním pastýřům desátky zadržují, pole, louky a jiné zboží církevní pro spásu duší druhdy kostelům darované k svému vlastnímu užítku a prospěchu obracejí, tak jakoby to jejich vlastní a dědičné statky byly. Kolátorové závětě a poslední vůle a porizení kněží zrušují, jejich majetek násilím berou a z jejich beneficií je nespravedlivě vyhánějí a kněží „nepořádné“ své sekty ku správě kostelů uvádějí, autoritou církevní pohrdají a kněze sektářské pod ochranu berou. Administratori arcibiskupství pražského tudíž nejpokorněji prosí, aby Jeho Milost jakožto katolický král vedle své královské milosti stavům království českého ráčil naříditi, aby duchovní vrchnosti ve správě církve nepřekáželi. duchovenstvo v právech nezkracovali, desátky farářům odváděli, kostely násilně odejmuté navrátili ¹⁾.

Tento nářek a žaloby hořejší t. j. katolické konsistoře na kolatory byl bohužel tuze oprávněný a pravdivý a pod rouškou patronátního práva kvetlo nejhnusnější nevolnictví duchovenstva katolického.

Velmi charakteristická a na nejvyš poučná je žaloba kapitoly pražské katolické na urozeného Jana Valdemara Hasištejnského na Maštově, který na oko pravý farizej, žádal od kapitoly kněze a když mu podali kněze Tomáše na faru, nechtěl ho přijmouti a ku správě fary připustiti, vymlouvaje se, že on poddaným faráře nebrání, ale ze mu probošt kapitoly svatovítské chce rozkazovati. Kněz Tomáš, kterého mu kapitola dává, že je tuze mladý a nedávno první mši tu někdy okolo vánoc že sloužil a že jiných far dosti je v tom kraji, že mu může kapitola tu faru některou dáti. Z toho všeho, dokládá kapitola v žalobě císaři dne 11. srpna 1562. podané, porozuměti se může, jest-li Jan Valdemar Hasištejnský žádostiv katolických kněží či luteránského, či svého zisku hledí a ne poddaných ubohých spasení a opatření jich knězem.

¹⁾ Dr. Borový jednání a dopisy konsistoře katolické, II. díl str. 114.

Mnoho píše, dí dále kapitola ve své žalobě, o obyčeji podávání a přijímání farářův na fary, odbevání jich, ale nejsa ještě doučen, jaká jsou práva duchovní a obyčej, neznaje, že snešení obecné jest, a by se kněží na fary nebrali, leč s povolením duchovní vrchnosti. Prvé, dí dále, faráři Maštovskému připustiti nechtěl, tu posluhovati, a nyní mu tu faru dává k spravování, však aby na desátcích přestal, nechaje luk a dědin kněžských, aby pán mohl ze dvoru, který v té vsi má, užívatí jich a kostelníkům ¹⁾, co by chtěl a kdy za to co dáti. Kdybychom mu dali nesvěceného luterského, ježto by kostelní řády tupil a zamítal, toho by za hodného pokládal, jako prvě vyběhlého mnicha a nyní okolní luterské kazatele na zámek volá a přijímá. V seznamu far, jež kollatorové správě arcibiskupa pražského odňali a nepořádnými kněžími osadili, se připomíná, že týž Jan Valdemar Hasištejnský na faru ve Veliké vsi, kde vždycky posavade katolíci kněží byli, jiného tam kněze nepořádného vsadil ²⁾.

V dotčeném seznamu far, katolíkům odňatých od pánů a rytířův přes přísné rozkazy císaře co krále českého a místodržících jeho a přes časté napomínání pana arcibiskupa, nalézá se hezká řada beneficí a far pány kollátory t. j. patrony Církvi katolické odňatých. A mezi těmito kollátory, kteří šlapají nohama po všem právu církevním i majetkovém, byli nejen patronové cizinci rodem jako pán z Coulhousu, Abraham z Jonu atd., nýbrž i čeští páni, jako Švamberské, bratří z Roupova, Šlikové a Lobkovicové. V Loketském kraji dokonce lidé, kteří žádného práva ku kollatorství neměli, urvali podací právo samému arcibiskupovi pražskému při několika farách.

Jak kollatorové či patroni obročí církevních hrubě se prohřešovali proti svým povinnostem patronátním, o tom podává nám dr. Borový žalostný obraz v životopisu arcibiskupů Antonína Brusa z Mohelnice a jeho nástupce na stolci svatého Vojtěcha, Martina Medka.

Největší překážky kladli farářům v užívání jich příjmův kollatorové či patroni, ač úřadem svým k tomu byli povoláni, duchovních správcův obhajovati a všelikou ochranou se jim propůjčiti. Příčinu tohoto potlačování farářův se strany patronů hledati sluší u některých pánův v jejich zjištěnosti, ješto

¹⁾ Kostelníkům = zádušníkům = spolusprávěcům kostelního jmění, vitricus. —

²⁾ Dr. Borový jednání a dopisy kons. katol. II. díl str. 322.

z jmění církevního oni sami časného prospěchu dosíci žádali. Obyčejně však zájmy náboženské takového jednání původem byly, ješto mnozí pánové a kollatoři nakloněni byli naukám novotářským, zvláště luteránským a snažili se dosaditi pokud možná protestantské anebo aspoň protestantismu nakloněné osoby na své fary, kteréž od jakživa arcibiskup kněžími katolickými osazoval. Chtěli se farářův katolických zbaviti a proto je všelijak utiskovali, sami jim desátkův a jiných poplatkův odpírali, ba i osadníky k tomu povzbuzovali,

Roku 1561 stěžovala si kapitola pražská u císaře Ferdinanda I., že mnozí patronové kněží týrají a z domů farních činí příbytky ovčáků a že desátky zadržují ¹⁾; anebo desátky ztenčují a zmenšují; že patronátní právo při kostelích se prodává a prodávati dopouští, kdežto přece patronátní právo co duchovní věc nemá se prodávati a že pak pod záminkou, že peníze za patronátní právo vyplatili, poberou pole, louky, lesy, rybníky a potraviny a zanedbávající služebníkův církevních a Božích všecko k svému užitku obracejí. Kostely tou měrou pustnou a kněží se zbavují, střechy kostelů že jsou otrhané a oškubané a do kostelů teče, poněvadž pán a patron všecko pobral a ani o dosazení kněze ani o správu střechy kostelní se nestará. Jest to srdcelomná žaloba kapitoly pražské sv. Víta podaná dne 7. října r. 1561. císaři Ferdinandovi I.

A nebylo lépe, ano ještě horší věci dály se od patronův a kollatorův za vlády arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice.

Na pána Hendricha ze Švamberka vedli sobě někteří kněží r. 1565. stížnost, na jeho panství přebývající, že si na míli daleko pro kněze posílá, povětří nepříznivého nic při tom nešetře a poručuje, aby k němu pěšky k posluhování nacházeti dáti se měli; po vykonané práci ale dával je pán ze Švamberka „mezi holomky a čeledí k jídlu sázeti“, kdež se jim od dvorské čeládky nenáležití posměchové činili.

Pan Bohuslav Doupovec faráře Zvikovského roku 1565. zhaněl, bil a nohama šlapal.

Děkan okresu Žateckého (tolik co vikář nyní) a farář Podbořanský byl r. 1565. od pana Jana Chrtá poličkován.

Faráři Polyňskému bylo roku 1565. obilí ve stodole z rozkazu pana Zachariáše z Hradce zamčeno a zastaveno.

¹⁾ Dr. Borový: Jednání a dopisy kons. katolické díl. II. str. 307.

Roku 1566. vznikl spor o kollaturu čili patronát fary Charvátecké mezi Mikulášem Zajícem z Hazmburku a Jiříkem Žďárským ze Žďáru a oba páni soupeři dělili se o zboží fary a dědiny, a obilí a jiné důchody k té faře náležející odnímali.

Ba ani ty patronky nebyly měkkého srdce a útrpnější.

Paní Brigita vdova po Fridrichovi Harovi z Ocelovic zadržela r. 1566. faráři Trubčickému desátek a nařídila, aby se z fary vystěhoval. A když to dobrovolně neučinil, vedral se pisář dotčené paní do fary a se zbrojí v ruce odvlékl faráře až do Gorkavy.

Jan starší Bořita z Martinic r. 1567. sobě z dědin, lesův, rybníků, luk i jiných důchodův jedné fary každoročně několik set kop ponechával, faráři ale pouze 20 kop platu ročního vykázal a ještě mu za 3 léta 50 kop dlužen zůstal.

Václav Žila ze Svojsic faráři Svojsickému desátky zadržel a lotrů a zrádců mu nadal. Kalina krčmář Žilův na faráře na cestě meč vydobyl její velmi utloukl a kdyby se jiní byli k tomu nepřítrefili, byl by ho i zamordoval.

Všecky nátlisky duchovenstva od kollatorův či patronův činěné shrnují se a soustředí v hrdinském činu následujícím.

Vladyka Václav Příchovský byl patronem fary Svojské (Schweissing) v Plzeňsku, kde r. 1565. byl kněz Mikuláš Sylvan správcem duchovním. Sotva krátký čas na faře pobyl, dal mu kollator výpověď z fary beze vsí slušné a spravedlivé příčiny. Kněz Sylvan vedl si stížnost u arcibiskupa a pana Příchovského žádal, aby mu oznámil, čím on anebo čeládka jemu ublížili, a má-li spravedlivé příčiny, aby je arcipřystovi Tachovskému anebo arcibiskupu samému oznámil. Mezi tím farář propustil jistého poddaného páně kollatorova, který u faráře za žáka byl, ale příkladně se nechoval. Ze msty chtěl poddaný tento faráře Sylvana hanebně zamordovati, když s ním šel z Kladrub dne 5. srpna svěříc se jemu všecek na noc ve dvě hodiny, vydobyl na faráře meče nahého pravíc: „Braš se, neb ty neb já zabít budeš“. Tu pan Příchovský o tom se dozvěděl, vyslal několik poddaných na faru a vzkázal farářovi: „Poněvadž dal jsi mému poddanému odpuštění (t. j. propuštění), aby se sám provedroval (z fary stěhoval). Sylvan praví, že kollator ne-liboš takovou proti němu vzal z té příčiny, poněvadž on farář „hájí vše, co k záduší a faře náleží, aby se neublížovalo ale přinapravovalo“. Patron však sám všech požitků farních užítí touží, proto i předešlého faráře Řehoře „vystrčil“, načež čtyry léta fara neosazenou

zůstala. V té době lidé páně Příchovského obilí, co náležel k faře, pobrali, vymlátili, prodali, peníze utratili (jak nabyto tak pozbyto), kostel, faru opustili, dříví pobrali, spilků, pivovar ustavili, činili, co chtěli. Čtyři léta dítky bez křtu, bez svátosti, staří bez slova a správy Boží mřeli, hůř než hovada se pochovávali nemajíce pastýře, na faře husy a svině zavírali, naposledy ovčín chtěl z ní učiniti a ustaviti, luk, rolí, lesův, gruntův všech, co k faře náleží užívali a nic neopravovali. Také nyní ještě dal pan Příchovský obilí v domě farním i na poli farářův pobratí, a vždy říkal, že faráře živiti nemůže¹⁾.

V Kozojedech dal pan Vilém Sviták z Langšteina háj kněžský vysekati, nemaje v něm svobody ani jednoho dřeva stíti; mimo to dal v zástavu vesnici, která k snadšímu vychování faráře se všemi poplatky byla do Kozojed oddána. Byv z Kozojed vypuzen, chtěl se farář dostat do Zvikova. Leč pán nechtěl jej přijati a to za příčinou, aby paní jeho lepší přístup měla k „pikhartům a spletencům“. Když tam kněz Tomáš co farář do Zvikova přišel, nechtěl s ním kollator ani mluvit, ale rychtáři svému poručil, co by jemu za odpověď dáti měl. To vše kollator učinil, jsa toho oumyslu, aby sám „podle svých kacířských knih knězem byl“, jakož toho dovedl prvé, když faráře neměli, že sám od poddaných desátek bral. Též nyní o faráře nestojí, zkazujíc knězi Tomáši, aby se „ke všem čertům stěhoval“. Tomáš kněz úpěnlivě arcibiskupa prosí, aby jej od těch tyranův vysvobodil, aby snad od nich se světa sprovozen nebyl.

Pan Leskovec z Leskova hleděl faráře Šebestiana Bavorovského, z fary Katovické vytisknouti tím způsobem, že mu za čtyry léta desátek zadržoval a beze vsí příčiny kuchářku farářovu do těžkého vězení uvrhnouti rozkázal a nechtěl ji na žádné rukojmě vydati, než aby farář pánu zápis na sebe učinil pod propadením 200 kop míš. a po smrti farářově aby se jmění všecko jeho pánu dostalo. I prosí kněz Šebastian arcibiskupa, aby nás nehodné knězi ochraňovati, zastávati a opatrovati ráčil, aby páni kollatorové tak tyranicky s kněžími nenakládali, a omlouvá se, proč osobně do Prahy nepřišel, ješto se bál, aby než by se vrátil o všecko nepřišel a všecko mu pobraáno nebylo.

¹⁾ Dr. Borový, Antonín Brus str. 133—135.

Odstranivše faráře katolického dali nejedni kollátorové z chrámu vzdáliti a odnésti sochy a obrazy svatých, mešní roucha, misály, monstrance a prápory, svícny i se svícemi, varhany z chrámu ano i zvony s věže odstraniti kázali, a na konec chrám v stodolu proměnili jako to učinil pan Ginter z Bíny u Děčína. Fary nechali tak spustnouti, že v nich ani bytu bezpečného před deštěm nebylo, a zůstala-li fara déle neosazena, udělali z ní ovčín nebo maštal pro svoje potřeby vlastní¹⁾.

Jak počínali sobě patronové pro případ smrti farářovy, o tom máme důkaz a děsnou zprávu z doby nástupce a druhého arcibiskupa Martina Medka.

Jakub Černín z Chudenic po smrti kněze Blažeje, kterýž byl 25 let farářem v Lištanech, pobral statků za mnoho set zlatých jako krav, vepřův, ovec, jednoho koně, peněz hotových nemálo, obilí za čtyry kopy grošův, truhel a jiného nábytku, šatů jako čub (kožichů), cínového nádobí, sýra, másla; mimo to i rejstra k záduší a faře náležející kollátor sobě vzal (r. 1581.), aby nový farář Lištanský Jan Bartlík nemohl věděti, čím jemu kollátor jest povinen. Nicméně kněz Bartlík každodenně kollátorovi dával, co mu dle starobylého obyčeje náleží a sice ku štědrému večeru čtvrt vola uherského a koláč, ale pan Černín jemu farářovi zpěchoval se dávatí desátý mandel z každého obilí, jenž byl povinen. Taktéž kollátor nechal spustnouti chrám a faru; fara byla všechna naskrz shnilá, se všech stran odkrytá a pustá, den ode dne jí kus po kusu upadal; a když přivaly dešťové přišly, ze všech stran do pokojů teklo.

Mimo to patron lán dědiny a sad od fary odňal, a chalupu, kterou předešlý farář Blažej vystavěl, aby v ní chudí lidé pro obsluhu chrámu Božího bydleli, kollátor k svému vlastnímu užítku obrátil a chová v ní podruha, a na nějž 10 dní roboty uvalil²⁾.

Katoličtí faráři byli mučenníky, vykonávající po svém svědomí povinnosti své. Tak roku 1562. kapitola metropolitní u sv. Víta vede si stížnost císaři a králi Ferdinandovi, že farář Chotěšovský nemá pokoje s podacím pánem na zámku Chotěšovském Lvem Vlčkem a že byl na veřejné silnici od patrona bit, proto že se zdráhal v kostele pochovati otce jeho, který po moc let nebyl u zpovědi a stal se odpadlíkem³⁾. Poněvadž farář řídil se zákonem církevním,

¹⁾ Dr. Borový, Antonín Brus str. 206—207.

²⁾ Dr. Borový, Martin Medek strana 23.

³⁾ Dr. Borový: Jednání a dopisy konsist. kat. II. díl str. 328.

musel za to trpěti, neměl pokoje a konečně byl sbit veřejně na silnici. Tímto činem ztratil již dotčený čistý patron podací právo po zákonu církevním.

Kardinal arcibiskup Harrach byl zajisté statečným obhájcem svobody Církve a jejích práv, jakož i duchovenstva, avšak ani tato statečnost a zmužilost nebyla s to, učiniti přítrž a konec libovolnému nakládání patronův s katolickými faráři. V listině ze dne 19. února 1652 stěžuje si vikář církevní arcibiskupskému officialovi Karamuelovi z Lobkovic na přílišnou odvislost duchovních na kollátorůch řka: Kněžstvem tak se opovrhuje a pohrdá, že již neostýchají se někteří lidé vyššího stavu (kollátoři) říkati: Více si vážíme a více nám prospívá sedlák nežli duchovník a farář. Farářové jsou tu i tam otroky kollátorovými a musí mu odváděti berní k narozeninám aneb ke svátkům Velikonočním nejlepšího Uherského či Českého vína, čtvrtinu vola, onen pak navzájem jej zajícem podaruje a odměňuje se mouchou za slona. Peněz odvedených užívají podle svého dobrého zdání a komu skládají počet z nich? Zde nikomu, tam Bohu. Farář musí mlčeti vedle přísloví: Tace pro pace (mlč, abys měl pokoj). Někdy jest mu vyčkávatí kollátora na mši sv. až do poledne, zatím pak rozprhnou se osadníci, pomíjejíce a zanedbávající služeb Božích. Jestliže na odpor se postaví řádný farář, přejí si hlasitě, aby byl odstraněn, s úřadu složen a vypuzen. A tak chudás musí s vlky výtí, chce-li v teple seděti. Ustanovení Jeho Eminence: „není dovoleno kollátorovi utlačovati faráře“, posměchem provázejí. Kéž to V. V. po příležitosti na srdce vložila Jeho Eminenci, a o to se zasadila, aby se věci ty napravily a záležitosti kostelní farářův na starobyloú míru byly uvedeny a oživeny.

Hrabě Gerardus z Taxis, zástupce vévody Fridlanského z Valdštiny na panství Fridlanském, Jičínském a Libereckém pronásledoval a vyháněl beze vší příčiny a proti právu faráře, kteří se mu nelíbili, jako to učinil Simonovi Ludvíkovi Vozniczovskému faráři Nemezovickému. Kardinal Harrach doslychaje o tom hrozil mu vyobcováním z Církve, jestliže dopustí se ještě podobného bezpráví na nevinných duchovních.¹⁾

Nekalý příklad násilnosti pana Gerarda následoval Vratislav Zděnek z Mitrovic, který faráře svého Michala Thota Vilemnického bez jakékoli příčiny vyháněl, a když farář neuposlechl ihned rozkazu jeho, poručil 24. srpna 1629

¹⁾ Listina arcib. arch. ze dne 7. června 1627.

řetězem otočiti kostel Vilemnický a Podletický, aby řečený kněz nemohl v něm přísluhovati sv. svátostmi. Načež o dva dni později kardinal poroučel broze trestem vyobcování z Církve, aby patron kostelní ponechal bez úhony faráře v osadě jeho a otevřítí dal kostely. ¹⁾

Patron Čeruhín zbavil o své ujmě faráře Švihovského úřadu a důchodů z něho plynoucích a sice z jistých příčin, kteréž však opatrně zamlčel a zároveň snažně prosil arcibiskupa, aby jiného kněze potvrdil za faráře Švihovského. ²⁾ Kardinal arci neměl tuze na spěch, aby přání tomu vyhověl.

Maxmilian Valdštýn poroučel hejtmanovi svému, aby vypudil faráře Dubského Martina Kukulku, který ustanoven byl po vůli arcibiskupově za faráře v Mnichově Hradišti, Loukově a Bakově udávaje za příčinu, že se mu zdá nedostatečný farář řečený a proto odpor kladl ustanovení kardinálovu. Arcibiskup má za dostatečného Martina Kukulku k úřadu faráře, ale pan Maxmilian Valdštýn tomu lépe rozuměl.

Hrabě de Khuen svázati dal řetězy jako zločince a do žaláře uvrhl faráře Staroměstského (Altstadtského) pro hanlivá slova, která prý kněz ten pronesl, v pravdě však nepronesl, jak vidno se zprávy Jindřicha-Hradeckého Řehoře Radničního. V žaláři strádal farář 12 dní o chlebě a vodě a když se roznemohl, odepřel mu pan hrabě lékaře a lékův, ba již na tom se ustanovil, že nevinnou oběť pomsty své dá odpraviti. Lůžkem bylo nebožáku faráři několik kamení, ani šatu na přikrytí těla nebylo mu poskytnuto. Jakmile došla zpráva o tom arcibiskupa, pohrozil hraběti vyobcováním z církve za pokutu tak neslýchané odvážlivosti a nelidského jednání. Necitelný pán vynésti dal polomrtvého kněze a pohoditi na blízko hradu Landštýma, kde za několik hodin ducha vypustil. ²⁾ Stal se mučenníkem patronátního práva, vlastně bezpráví a násilí.

V pravdě sněm Tridentský, mluvě o nevolnictví, o otroctví církevních beneficí, jako by byl měl na mysli tu zemi svatováclavskou, v níž takové do nebe volající bezpráví se páchalo na Církvě katolické, na církevních obročích a farářích pod jednou i pod obojí. Byly to smutné časy v zemi svatováclavské pro Církev katolickou i pro ty kněze pod obojí tam kdesi v Benátkách vysvěcené, když lecjaký poberta

¹⁾ Listina v arch. arcib. ze dne 22 srpna 1640.

²⁾ Dr. Krásla život kardinála arcibiskupa Harracha strana 240. a 241.

kněze faráře vyháněl z fary, aby tam nasadil predikantů čistého slova Božího, patronátní desátky místo do farských do svých stodol odvážeti dával, pole a louky farní si přivlastňoval a ke vši této svatokrádeži ještě tak opovážlivým byl, že duchovní vrchnosti učená, vlastně málo učená, kázanička držival o podávání a přijímání kněží na fary, neznaje sám ani abecedu církevního práva.

Již ale toto týráni Církve katolické, toto nevolnictví nepřestalo ani po odbyté synodě provincialní z r. 1605., ba ani po porážce zbůjníkův protestantských na Bílé hoře. Ještě r. 1631. dne 1. září žaluje na přehmaty patronův kardinal-arcibiskup Harrach slavné paměti ve svém ohlášení generální visitace po diecési, zahrnující celou zemi českou, mezi jiným takto:

„Pročež divíme se některým světským pánům, kteřížto práv a dobrého řádu patronové by býti měli, že téměř naši jurisdikci pastýřskou své osobě by přivlastniti chtěli, smějíc to zjevně mluvití, že mimo krále českého žádného jmenovaného v témž našem právu patrona nemají; z kteréhožto gruntu snad někteří vystavených náměstkův našich z visitací kostelův a osob jich připustiti nechtěli a někteří též, aby na statky jejich nepřijížděli, psaním zbraňovali; a někteří taky služebníkům svým, když by přišli, vyhnati poručili; někteří ty samé za církve nehodné správce pro takovou visitaci býti vykládali; a mnozí fundací, důchodův a desátek a regest zatajili a jich nevydajíc kostelníkům páni sami sobě počet odvozovati poručili a po odvedeném počtu zůstalost peněz ne k církevnímu než k svému obzvláštnímu užítku obrátili; též mnozí rolí, luk, gruntův, lesů, desátek a těm podobných věcí k záduší přínaležejících, sami skutečně užívali, ano i něco jinším takových věcí, k záduší přínaležejících, jsou odprodali, žádného malého, anebo velmi skrovného užítku církvi nezanechali, aneb nezachovali. A jiní pak všichni ty věci podle své libosti za jistou a dosti malou peněz sumu, anebo za horší grundy proměnili, cokoli měli církvi anebo farářům odňali. Mnozí také kalichy, paramenty a jinší církevní klenoty do zámků svých vezmouc, přátelům svým darovali a prodajíc panství, to všechno odnésti jinde jsou se nebáli. Mnozí hlasatelům slova Božího církve jsou odňali a takové klenoty poddaní aby prodali, povolili. Mnozí také nařídili, že z důchodů církevních a z gruntův jejich vlastních ne biskupu, ale samému Bohu počet odvozovati mají. Zase jinší z mnohých gruntův a dvorův, kteréž v nově skou-pili, žádných desátek jsou farářům odvozovati nechtěli;

a jinší špitalské důchody k svému užívání jsou obrátili, žádnému neokázíc důchodův ani vydání. Jinší církevní poddané k své služebnosti jsou přivedli a k svým statkům světským dokonce jsou obrátili. Někteří filiální kostely z matriky jsou vymazati dali a podle své vůle jinším farářům připojili. Mnozí investitory od arcibiskupa farářům dané, za nic sobě vážili a vezmouc příčinu k nim podle své libosti, péči duší a fary jich zbavovali, velejíc se jim dál odebrati.

Někteří avozovati do chrámů faráře skrze církevní osobu jsou bránili. Jiní poddaným, aby nařízené dni sváteční aneb půsty nezachovávali, ale skutky služebnými a jedním masa je aby poskvřňovali povolovali, někteří faráře v příčinách městských k svému právu jsou potahovali, věci jejich arestujíc podle výpovědi jich přestoupiti jsou přinutili. K tomu mnozí, farář umrouc, pozůstalost statky jeho zpečetíc, sobě přivlastnili, odvrhnuce odtud povahu církevní a takové farářům pozůstalosti k libosti své a svému užitku přivozovali.

Kterážto všecky a tomu podobné věci že jsou před tváří Boží hrozné, ohydné a nemilé každý věděti můž¹⁾“.

Odporoučíme toto ohlášení generální visitace, vydané kardinalem-arcibiskupem Harrachem dne 1. září 1631. všem přátelům pravdy a práva k přečtení a uvážení a zajisté přisvědčí nám, díme-li, že Církev katolická, faráři a beneficiati byli tehdaž vůči patronům — v pravém smyslu slova otroky, nevolníky a psanci.

Již ale odvrátme se od oné smutné doby k našim dnům a zkoumejme, není-liž i za naší doby podstatné příčiny, aby přiložila se ruka k dílu opravy stávajících poměrů patronátních, pokud tato oprava vidí se býti naléhavou, nutnou a žádoucí na prospěch Církve sv. a její služebníků a služů Kristových bez ublížení dobře nabytým právům patronův. A tu již dlužno naslouchati hlasům veřejného mínění ozývajícího se v dobře katolických listech a příručních knihách církevního práva. Netřeba nám dovolávati se mínění, náhledů a názorů neurvalých křiklounů a boucharonův nepovoláných, nám postačí hlasy mužův a učencův katolických, mužův střízlivých a vážných. Veřejně toto mínění tlumočil v poslední době, zvláště r. 1884 katolický denník „Čech“, jemuž arci za zlé se bralo, že vzal na přetřes otázku patronátní. Marná práce zakrýváti bolavou ránu, když výkřik bolesti ozývá se od Krkonošů až k Šumavě a od Rudohoří až na hranice

¹⁾ Časopis pro katol. duchovenstvo roč. 1866. str. 385. a násl.

sesterské Moravy; marná to snaha, chlubití se zdravými údy, když tu na těle patronátních poměrů leccos je shnilé a spukřelé.

Již ale co medle napsal „Čech“ o patronátní otázce?

V čísle 182. „Čecha“ ze dne 8. srpna 1884. čteme následující pojednání:

Odstraněno buď konečně nevolnictví patronátní.

Z venkova, dne 6. srpna 1884.

Nejpalčivější záležitostí, jež hluboce zasahuje do života církevního i společenského a neodkladného upravení vyžaduje, jest v naší době nejvyšší nedůstojné nevolnictví, pod jehož nesnesitelným jařmem úpí kněžstvo naše; jest to nevolnictví patronátní.

Pojednali jsme již nejednou o této věci, avšak hlas ten byl dosud hlasem volajícího na poušti. Vracíme se však opět k předmětu svému, neboť máme za to, že věčným zakrýváním a nakuřováním shnilých věcí Církvě Boží málo se prospívá. Jiné doby — jiné poměry — jiné požadavky. Jinak bylo za dob reformace a třicetileté války, a jinak jest dnes.

V době reformace a třicetileté války byly přemnohé kostely a fary spustošeny a sbořeny. Výpaly a válečnými kontribucemi ozebračení farníci nebyli s to, spustošené kostely a fary opravití neb z novu vystavěti a protož připadl úkol ten hlavně držitelům velikých statků, kteří Církvě katolické věrnými zůstali. Aby pak tito úkolu tomu ve prospěch pravé víry a mravnosti tím spíše dostáli, viděla se Církev katolická okolnostmi nucenou, své dobré právo postoupiti a proto dala zmíněným dobrodincům kostelů a far plnou moc, aby obnovené a znovuzřízené fary obsazovali, neb faráře praesentovali. Zároveň pak uloženo oněm šlechticům a o blaho svých poddaných pečlivým pánům za povinnost, aby byli ochranci či patrony zbožných nadací, a aby kostely a fary v dobrém stavu udržovali, potřebná bohoslužebná roucha a náčiní pro své kostely opatrovali a výlohy takové ze svého kryli. Tyto důležité povinnosti vyžadovaly ovšem vzájemného práva, a proto udělila Církev šlechticům patronům právo praesentační.

Ale jiné časy zplodily jiné patrony. Místo aby jmění církevní hájili a rozhojňovali, olupovali v pozdějších dobách mnozí patronové kostely i fary jak jen mohli a nestarali se pranic o konání převzatých povinností; práva praesen-

tačního ale zuby nehty houževnatě se drželi. Dějiny církevní podávají četných toho dokladův.

A jak tomu dnes? — Nic nového pod sluncem. U mnohých patronů, kteří dnes užívají téhož práva, kteréž Církev v dobách strastiplných postoupiti nucenou se viděla ochrancům a obhájčům Církeve a dobrodincům kostelů a far, není ani stopy po nějaké náboženské horlivosti a ochotě, přispěti ku prospěchu Církeve. Často jsou páni patronové, liberálové nejtvrďšího zrna, kteří naproti katolickému náboženství buď zcela lhostejně neb i přímo nepřátelsky si vedou a nezřídka i svým lehkým životem osadníkům nemalé poboršení dávají. Mnozí z nich po celý rok nevskočí do kostela, církevních příkázání naprosto nedbají a v neděli i svátek nutí dělnictvo k služebným pracím. A tací svobodomyšlníci a tupitelové náboženství a protivníci Církeve mají a vykonávají v Církvě Boží právo praesentační! Není to pro Církev Kristovu nejohavnější snížení?

A komu přenechává přecasto vznešený pan patron vykonávání práva praesentačního? Přecasto svému říditeli neb inspektoru, neb jinému služebníku a tím otevřeny jsou dokořan dvěře ohavné simonii. A s jakou ochotou kostelům dnes mnozí patronové povinnosti své vzhledem ku kostelům a farám? Známe příklady, že kostely i fary jejich jsou na spadnutí¹⁾ a účty patronátní až za 13 let nejsou složeny! Jest ovšem pravda, že i nyní jsou někteří patronové pravými ochranci a dobrodinci církevních zájmů, kteří práva svého náležitě užívají a povinnostem svým jak na šlechtice sluší též náležitě zadost činí. Avšak mnohem větší jest počet oněch, kteří buď sami, neb svými zástupci nejprudší odpor kladou, jedná-li se na př. jen o nějakou opravu kostela, neb fary a není-li vyhnutí, aspoň opravu takou co možná odkládají a protahují. Letopisy farní podaly by nám o tom křiklavé doklady.

Avšak soukromé patronáty jsou i kněžstvu ku škodě nenahraditelné; vrhají kněžstvo v jármo nedůstojného nevolnictví. Nemá-li kněz na soukromém patronátu vydati se v nebezpečí, nebýti praesentován, musí si dáti pozor, aby nepohněval na se i posledního lokaje svého pana patrona. A jak pak má na př. kněz kázati u přítomnosti arciliberálního pana ředitele neb správce velkostatku o znesvěcování neděl atd.? — Poměry patronátní rozhodují obyčejně nad celou budoucností kněze. Kde na př. patronát na jednu neb

¹⁾ V jižních Čechách jest jistá fara celá shnilá a všude do ní teče, a staříkky farář obývá jednu malou světničku.

dvě fary obmezen, musí kaplan čekati na smrt svého faráře; nemůžeť přes hranice svého patronátu, byť si byl zásluh získal sebe více; leč by chtěl za vděk vzíti nějakou lokálkou na ztracené vartě, o kterou nikdo se nehlásí, ač na ni konkurs opět a opět marně byl vypsán. Tu pak musí v odloučenosti a hmotné bídě dny života trávit, protože měl to neštěstí, že přišel na „špatný“ patronát, kdežto kolega jeho i méně nadaný a snad i méně horlivý na tučné sedí faře, poněvadž byl tak šťasten, že hned z počátku dostal se na „dobrý“ patronát.

Takové pak nesrovnalosti a nespravedlnosti v postupování roztrpčují kněžstvo co nejvíce a dávají podnět k všeobecné nespokojenosti, která zajisté není na prospěch Církeve a do nebe volá o nápravu.

Konečně obmezuje soukromý patronát přirozené právo biskupů. Tito mají nyní ruce vázány, tak že nemohou beneficia dle potřeb místních a dle zásluh obsazovati, — a to by při každém obsazování beneficia v první řadě vždy rozhodovati mělo, — nýbrž musí trpělivě čekati, až milostivý pan patron na uprázdněnou faru někoho a to třeba posledního z celé řady zasloužilejších kompetentů praesentuje.

I jest svatou pravdou, co v nedávném úvodním článku „Čecha“ napsáno, že tím způsobem, jakým mnozí patronové právo patronátní provádějí, totéž právo čím dál více přivádějí — ad absurdum. Protož odstraněno buď již jednou to poslední nevolnictví, nevolnictví patronátní; budeť to na prospěch pracujícího na vinici Páně kněžstva a na prospěch Církeve a věci Boží.

Hlas tento nezůstal osamotnělý, nýbrž dočkal se velmi brzo ohlasu v téměř denníku.

V čísle 191. „Čecha“ ze dne 20. srpna 1884 čteme co ohlas následující úvodní článek:

Upraveny buďtež konečně poměry patronátní.

Nedávno uveřejnili jste důkladný článek úvodní a uvedli v něm několik závažných důvodů pro zrušení a odstranění nynějších patronátních poměrův, důvodův tak závažných a na pravdě spočívajících, že jich nelze vyvrátiti. Dovolte mi, zmíniti se ještě o jednom zajisté vážném důvodu a ten jest ta pravdivá a skutečná okolnost, že za našich dnů patroni o patronát nestojí, ani když se jim nabízí a že nabízí-li se jim, jej zamítají, aby se vyhnuli břemenům a povinnostem

s patronátem spojeným. Jest nám líto, že nemůžeme mluvití zřetelněji, poněvadž nám šetrnost vůbec k osobám ukládá umírněnost a povinnost nejmenovati ni osoby, ni místa. Ale máme více důkazů po ruce.

Jistá osada má svůj nyní filiální kostel s bohatým záduším a jindy za lepších, šťastných časův otce vlasti Karla IV. měla svého samostatného duchovního pastýře či plebana, jenž se připomíná v pramenech dějepisných: „libri Erektionum“ již roku 1369 a jež ztratila nepřízní časův nastalých v naší vlasti v dobách pohusitských. Před nepochybnými lety osada ta ucházela se o zřízení správy duchovní při chrámu svém, docilivši již zřízení školy, byla hotova a ochotnou vystavěti farní budovu a jednalo se jí při známé chudobě, anebo nevalné zámožnosti, o převzetí patronátu nad farním beneficiem a zaopatření živobyť či dotace pro duchovního. A hle, všude byla oslyšena a dostala košíčkem, ani posavadní patron kostela nejevil chuti ku převzetí nějakého břemene a zamítnul nabízené patronátní právo a výsadu praesentace duchovního a o úskali toto zřídilo se znovuzřízení samostatné duchovní správy. Patrný důkaz, že patroni a velmožové o patronátní právo a s ním spojená břemena a povinnosti nestojí.

Ba ani to není žádnou vzácností, že když osada vy-může si duchovního pastýře při svém filiálním druhdy kostele a obydlí pro faráře vystaví svým nákladem, nemůže se dočkati toho, aby její exponovaný kaplan stal se farářem a patron kostela zpírá se povýšení expositury kaplanské na faru, ač si rád a blahosklonně ponechává patronát nad kostelem s bohatým záduším, z něhož možná stavěti velkolepé fary třeba několik mil vzdálené od bohatého záduší. Takové zdráhání ovšem nesevědí o veliké ochotě k převzetí patronátu. Ba my jsme na své uši slyšeli patronátního úředníka ujišťovati, že jeho vysoce urozený pán a chleboďárce rád by se zbavil patronátu a břemen s ním spojených. Nevíme, odkud tato dobrá duše vážila tuto jistotu, zdaž přímo z úst patrona, ale takové tvrzení musí míti přece nějakého základu a je důkazem, že povinnosti a břemena patronátní nevoní a nejdou pod vousy patronům a tím méně služebným jejich duchům, kteří hrozně málo přejí kostelům a vůbec patronátním poměrům a mají je rádi jako ten hejtman školy, jemuž vyklouzlo z úst, že mu zrovna čert byl ty školy dlužen. Takovému služebnému duchu je jako když mu na hrdlo sáhá, má-li se přijít podívat na rozbořená vrata hřbitovní,

na rozbitou věž*) a střechu kostelní a pod. věci, které jako nějaký žebráček natahují ruce prosíce o nějaký gros na záplatu a správu.

My se tedy docela nic nedivíme, že v tak nazvaném catalogu cleri či seznamu úředním duchovenstva nalezáme tolik kostelů a far, kde není o patronu rozhodnuto, poněvadž o patronát by sice stáli, ale nestojí o povinnosti s patronátem spojené. Těžko tedy pochopiti, jak možná, proč a nač Církev má takovou koncesi, jako je patronátní právo, takové jus spirituali adnexum, ponechávati v ruce patronů, kdy o ně patroni nestojí. Patronátní právo je ústupek Církvě, jest výsada Církvě propůjčená a kdo o výsadu tu nestojí, anebo jí zneužívá na úkor práva a spravedlnosti, není takové výsady hoden a takových, výsady této nehodných, je hezká řada po vlasti.

Tolik jsme chtěli podotknouti. Nebudeme tedy dále ohřívati staré, tolikrát již otrěpané důvody pro důkladnou a neodkladnou reformu patronátních poměrů; nebudeme vypravovati, jak do far a kostelů střechou teče a patronátní úředník při tom se usmívá škodolibě a útěchy nalezá v okolnosti, že i do salónu v hradě patronově teče; nebudeme líčiti, jak chatrná bohoslužebná roucha má a mizerné nádoby posvátné kostel s bohatým záduším, z něhož se jinam sta a tisíce věnovaly, arci nemajícím kostelům; nebudeme vyprávěti, jak duchovní, vyžebrať padesát zlatých na posvátné roucho, nemůže vyprositi z bohatého záduší přídaveček na důkladné a důstojné roucho bohoslužebné a nedůstatek tento krytí musí ze své chudé kapsy. Chceme jen něco málo doložiti.

Potřeba opravy a reformy patronátních poměrů je křiklavá, než-li ale této nápravy se dočkáme, uteče mnoho vody, a přece na napravení zlořádův a křivd čekati, bylo by hříchem. Kde tedy nalezneme odpomoci a zastání a obhájení nejsvětějších zájmův Církvě, chrámu Páně, služebníkův Kristových, víry, náboženství a bohoslužby?

*) Rozkošnou a to pravdivou anekdotu vypravoval nám na našich cestách po Čechách jistý venkovský farář. V jednom městečku prohnaly pro špatnou, dlouho nespravovanou střechu na věži trámy, tak že svrchní část věže hrozila již sesutím. To konečně patronátního komisara po dlouhém zdráhání donutilo k opravě věže. Zavolán znalec z blízkého krajského města, aby opravu vyšetřil a odhadnul. Tento přijel, vytáh z kapsy perspekt, natáh a namířil na věž a seznal ihned, že trámy na věži jsou shnilé. Za toto ohledání věže perspektem účtoval si znalec z kostelní kasy 10 zl. E véro e non travato.

U Katolického tisku.

Každý případ nesprávného užívání a provádění patronátního práva, každý případ nespravedlivého obsazení církevního benefícia, každé odstrčení zasloužilých na vinici Páně sešedivělých a udřených dělníkův Kristových za mladší a méně zasloužilé dělníky vynesme bez bázně a strachu na Boží světlo.

Každé zanedbávání chrámů Páně a jejich potřeb, každá umíněná bezstarostnost o posvátná roucha a nádoby nechť uveřejní se v listech katolických, v „Čechu“ a „Hlasu“, když slušná a zdvořilá prosba o porřízení jich nedochází vyslyšení a vyřízení její odkládá se na uherské měsíce, a činíme tak, i kdyby se o naši osobu a kůži nejednalo, nýbrž bratří sousedů, a na vikariátních konferencích usnášejme se v příčině upravení patronátní otázky a činme vhodné, době, spáse duší a blahu Církve přiměřené prosby k nejdůstojnějším biskupům dle hesla všickni za jednoho a jeden za všechny a uvidíme, že žádoucí reforma patronátu příkluše a příklusati musí, neboť: kdo tluče a tluka neustává, tomu se otevírá, ale huba nemluvná a ruce lenivé a hlavy nečinné jsou hotové neštěstí.

Tyto dva hlasy v „Čechu“ v měsíci srpnu 1884 brzo po sobě uveřejněné vyvolaly třetí důkladné pojednání o patronátní otázce. V čísle 250. „Čecha“ ze dne 29. října 1884 čteme tento úvodní článek:

Otázka patronátní. *)

Častěji děla se v listech politických rozprava o poměrech patronátních, zvláště co týká se práva presentačního, a při té příležitosti ne bez důvodu stěžováno si s mnoha stran na křiklavou nepoměrnost při obsazování beneficií, tak že leckdes mladický duchovní na výnosné beneficium dosazen bývá, kdežto jinde šedivější již kaplan i při sebe čtenějších zásluhách marně na nějakou aperturu čeká. Vsestranně uznáno, že náprava v té věci státi se musí a činěny také

*) Úvahu tuto doporučujeme čtenářům pro nestrannost, umírněnost a znalost, s jakouž byla sepsána.
Red. „Čecha“.

i rozličné návrhy, při nichž však nebylo vždy šetřeno právního stanoviska patronátů, aneb očekáváno zakročení a výpomoc od činitelů nekompetentních. Osměluji se tedy důležitou otázkou tuto znova přivést k diskusi; aby ale s rozvahou a bez předpojatosti o věci té usudek učiniti se mohl, připomenou napřed o počínku a podstatě toho práva patronátního, zvláště vzhledem k presentaci, poukáži na překážky spravedlivé obsazování beneficií obtěžující, načež uvážíme, jak bylo by lze záležitost tu uvéstí do lepších kolejí, aby zjednáno byl jakýsi modus vivendi.

Právo patronátní starého jest původu a kořeny svými zasahá až do 5 století ne-li hloub. V prvních dobách křesťanstva konávaly se všechny služby Boží v sídle biskupském, kamž věřící se shromážděli; když ale křesťanství valně se šířilo a i na venkově četné křesťanské osady povstávaly, odkudž nebylo tak snadno choditi k službám Božím do měst biskupských, vystavěl některý zámožnější křesťan neb více jich chrám vlastní a pojistivše potřebnou výživu pro kněze, prosili biskupa za zasvěcení takového sluhu církevního (plebana) pro jejich chrám a osadu. Takoví zakladatele a nadatelé chrámu i obročí představovali či představovali obyčejně sami biskupovi ty osoby, jejichž vysvěcení pro svou novou plebanií žádali; odtud datuje se jméno presentace jakož název dosazovacího dekretu na beneficium. Pokud biskup shledal osoby presentované za schopné ku konání úřadu kněžského, vyhovoval přání presentatorů, kterýž obyčej vzrostl poznenáhla v právní privilej, tak že zákon císaře Justiniana z r. 541 mluví již o právu, jakéž mají zakladatelé neb nadatelé chrámu i jich potomci (dědiči), zvláště mohouce biskupovi presentovati schopné osoby ku konání služeb církevních při jich chrámech. Tento privilej uznala Církev a již na synodě v Orleansu r. 541 (Harduin T. III. p. 1437) a v Toledě r. 655 (Hard. T. III. p. 973 sq.), jakož i zvláštním ustanovením z r. 816 potvrdila.

Byl tedy jméno „patronů“ teprv od 9. století v užívání vešlo, věc sama o několik století starší jest. — A jak o tom právu patronátním vyjádřil se sněm Tridentický? Ačkoli biskupovi úředkem vyhrazuje právo při obsazování beneficií a toto proti všem nepřístojným privilejům, které by je obmezovaly, důtklivě hájí, přece slavně prohlašuje, že nebylo by spravedливо (aequum non est), zákonitě právo patronátní vyzvédati a zbožné úmysly, jaké věřící při jeho zřízení měli, porušovati; pročež že právo patronátní ze zří-

zení neb nadání (ex fundatione vel dotatione) vzešlé zachováno býti má (Sess. XXV. d. r. c. IX.)

Ovšem že právo patronátní, soudě dle původu a povahy jeho, příslušetí může jen osobám ve svazku Církve katolické se nalezajícím. Židé, pohané, turci a křesťané kletbou stížení postrádají naprosto práva toho; křesťanským jinověrcům připouští se výmínečně právo patronátní, ale sv. Otec Pius IX. v listu svém, daném ke všem biskupům rakouským, ze dne 12. března 1856 „Nobis autem“ vymínil si, aby jednotlivé případy takových patronátů jinověreckým od biskupů jemu k bedlivému uvážení a schválení předloženy byly. Pozbyl-li by patron svého praesentačního práva, aneb nebyl-li by, kdo by po něm ku právu tomu za podmínek stávajících táhnouti se mohl, spadá právo to na biskupa; rovněž přísluší mu nová beneficia z náboženské matice, neb záduší vydržovaná, právem liberae collationis obsazovati. Konkordátem rakouským č. 25. jest z indultu apoštolského ponecháno Jeho c. kr. ap. Veličenství praesentovati na obročí patronátu náboženské matice, neb studijního fondu podřízená, s tou však podmínkou, aby vysoká c. k. vláda volila beneficiata ze tří žadatelů, nejdůstojnějším biskupským ordinariátem předložených. Nebude snad na škodu též připomenouti, že patron církevní a tudíž i biskup co collátor neb co návrhvatel terna kandidátů zákonem církevním vázán jest, jmenovati zasloužilejšího (digniorē), k čemuž patron světský (laicalis) po právu obecném přidržován býti nemůže, jen když jmenoval schopného žadatele (idoneum). Trid. sess. XXIV. d. r. c. XVIII.)

Tak vyvinulo a ustálilo se toto praesentační právo se svolením a schválením Církve; i nelze proti němu se stanoviska právního ničeho namítati, tím méně zrušení jeho žádati. Ono také samo v sobě duchovenstvu nijak není na škodu; však během času nakupilo se kolem práva toho několik škodných obyčejů, jež svobodně vykonávání jeho na úkor spravedlnosti znesnadňují, z nichž některé uvedu. Ne tedy proti právu patronátnímu, ale proti tomuto zneužívání a obmezování jeho pozvedá duchovenstvo hlasu svého.

První z těchto nesprávností jest zásada, která jako hradbou nějakou ohraničila jednotlivé patronáty a z nich natvořila nedobytných téměř pevností; rozšířil se totiž náhled, že farní obročí vyhrazeno býti má vždy jen žadatelům z patronátního duchovenstva. Tak tvoří duchovenstvo jednotlivých patronátů jakousi uzavřenou společnost, do jejíhož

kruhu cizí duchovní přístup nemá atd., zdá se takové respektování patronátního duchovenstva se strany pp. patronů býti zcela loyální, zásada taková nestranně posuzovaná hájiti se nedá. Nechceme sice jinak popíratí pp. patronům svobodného práva praesentačního, ale pravidlo, přihlížeti při tom výhradně toliko k patronátnímu duchovenstvu s vyloučením všech cizích, byť i sebe zasloužilejších žadatelů, nese na sobě ráz jakéhosi despotismu a v jistém ohledu znemravňující účinek. Podněcujet sobectví a řevnivost mezi duchovenstvem a utlumuje lásku bratrskou. Starší duchovní s trpkou podezřívavostí obviňují své mladší spolubratry, jako by s netrpělivostí na jejich smř čekali; tito ale zase nemohou ubrániti se pocitu, jako by na tom, či onom patronátu internováni byli a tyto neblahé dojmy přirostují se tím více, čím obmezenější jest ten onen patronát. Že to k spokojenosti a horlivosti nepřispívá, netřeba ani podotýkati. Však zdaž tu vůbec při právu svobodné praesentace patronů jakás spravedlivá změna možná? Nevzdáváme se vsí naděje. Dle dávného obyčeje sestavuje nejdůst. bisk. konsistoř pro p. t. patrony terna ze žadatelů o to které uprázdněné beneficium a pp. patroni byť nebyli povinni, z jakési courtoisie obyčejně řídí se ternem předloženým. Nejdůst. bisk. konsistoř zákonem církevním vázána jest, odporučeti žadatele dle zásluh; že ale to ještě není zásluhou, nalezá-li se kdo mezi patronátním duchovenstvem, jest patrno. Zdá se nám tedy, že by vyhovělo se spravedlnosti a praesentování beneficiatů poměrněji by se stávalo, kdyby nejdůst. bisk. konsistoře sestavovaly terna dle skutečných zásluh všech, byť i ne právě patronátních žadatelů (ovšem se spravedlivým oceněním místních zásluh) a jednáni to p. t. pp. patronům odůvodnily.

Je-li uzavírání privátních patronátů cizím kompetentům neodůvodněné, tím křiklavější bylo by, aby tak mělo se díti na veřejném patronátě matice náboženské, neb fondu studijního. Jest tento patronát zajisté hlavní titulus ordinationis v zemích rakousko-uherských a každý kněz má k němu jakési právo; měli-li by však i zde protežování býti duchovní, kteří stále na veřejném patronátě pracovali, proti duchovním z privátních patronátů, pak mohla by mnohá kaplanka na menších patronatech nésti nápis: „Lasciate ogni speranza!“ A kdo by osmělil se pak novosvěcence k takové kaplance odsouditi? Nemůžeme proto ani uvěřiti, že by naše nejdůst. bisk. ordinariáty řídily se zásadou domnělých „zásluh patronátních“ při sestavování

terna pro beneficia veřejného patronátu, jelikož tu rovněž jako patron církevní vázány jsou sněmem Tridentským, ponavrhovati z žadatelů nejzasloužilejší bez ohledu, kde až dosud jako duchovní pracovali.

V dobách josefinských a i později bývalo praesentační právo biskupům příslušící (liberae collationis) s malou energií chráněno a při nově zřízených farních privátním patronům bez jakéhos právního důvodu přenecháváno, ač sněm Tridentský výslovně stanoví „ut hoc colore (sc. jure patronus) beneficia ecclesiastica in servitute, quod a multis impudenter fit, redigantur non est permittendum“ (Sess. XXV. d. r. c. IX.) a kongregace ze dne 4 prosince 1586 nařídila, že takové patronáty z neoprávněného privileje, vzešlé zrušeny býti mají. Nejen oprávněná, tedy ale i všeho uznání hodná jest snaha katolického episkopatu, hájiti, získati a domáhati se práva praesentačního, které buď neopatrností zadáno bylo, neb jakoukoli záminkou ohroženo bývá. Čím více bude beneficií liberae collationis, tím výhodnější bude pro duchovenstvo, poněvadž bude moci při obsazování spolehati na pravidlo sněmem církevním stanovené, aby presentován byl vždy zasloužilejší (dignior).

Nezřídka též k poškození spravedlnosti při obsazování beneficií přičinují deputace z farností uprázdněných, jež na p. patrona a nejd. bisk. ordinariat mravní nátlak činí odporující své kandidáta. Ať pomlčím o tom, že deputace takové nesestávají vždy z nehorlivějších farníků a že pohutky k jich přimlívám nebývají často zrovna nábožensky-mravné; však i z jiných příčin jest třeba, aby obyčej ten co nejvíce obmezen a co nejdříve odstraněn byl. Nechci sice farníkům popírati práva, přednášeti přání svá stran budoucího duchovního pastýře; avšak nemohu také mlčením pomínouti i zlých následků, jaké mívá přílišná ochota žadatelům takovým osvědčovaná. Nemívajíť oni dosti rozhledu ani příležitosti, aby pro svou osadu nejvýhodnějšího a nejzasloužilejšího duchovního správce si zvolili, a tudíž přechoťto nejen že sobě neprospěli, ale jinému snad zasloužilejšímu žadateli tím křivdu způsobili; kandidát beneficia chtěje získati si přízně a přimluy deputace snad k zalichocení se členům jejím i nekálých prostředků používá; podařilo-li se jim prosaditi svého odporůce, nezřídka mu trpce cítiti nechávají, že jim své beneficium co děkovati má; při nejbližším pak uprázdnění již vzrůstá tak smělost jejich, že téměř právo presentační si přisvojují aneb pohrůzkami vnutiti hledí dosazení svého odporůce. Jest na biledni, že

při takových poměrech nebývá šetřeno spravedlnosti, a proto třeba jest, co nejvíce opřítí se neblahému nátlaku deputac, jež svobodné obsazování beneficia obmezuje.

Tyto a snad i některé jiné nesprávnosti zavínují na mnoze ten křiklavý nepoměr při dosazování žadatelů na uprázdněná beneficia. Přejíce sobě nápravy v té věci, netajíme si toho, že především činosti nejd. bisk. Ordinariatů k tomu cíli potřebí bude; ony jakožto úřad kompetentní nejen právo ale i povinnost mají, záležitost tuto v bedlivou úvahu vzíti a po spravedlnosti urovnati. Nicméně i duchovenstvu přísluší, aby dbajíc spravedlivého prospěchu svého s celým úsilím nápravy potřebné se domáhalo. A proto osměluji se činiti návrh, aby důst. duchovenstvo po vikariatech k svým nejd. bisk. Ordinariatům podávalo žádosti asi tohoto znění:

1. Právo liberae collationis budiž pečlivě hájeno, vykonáváno a dle okolností rozšiřováno.

2. Terna jak pro p. t. privátní patrony tak i k velesl. vládě J. c. k. apošt. Veličenstva buďtež sestavována dle zásady „zasloužilosti“ ze všech kompetentů bez ohledu na patronáty.

3. Neoprávněných a jednostranných žádostí deputac, jimiž by právo jiných žadatelů zkráceno býti mohlo, nikde a za žádnou záminkou dbáno nebudť.

Předkládám tento skromný návrh svůj k veřejnému posouzení a žádám veleslavnou redakci, jakož i důst. duchovenstvo, aby o něm mínění své pronesli a dle uznání svého jej doplnili neb opravili; uznají-li ho za praktický a prospěšný, pak nechť horlivě o provedení jeho se zasadí a nejd. bisk. ordinariaty neodmítnou zajisté oprávněných žádostí svého duchovenstva. Suae quisque sortis defensor!

—t.

Něco k neuvěření.

Chudý farní kostelíček ve Skořici u Rokycan nejen že nemá žádného téměř aktivního jmění, během času ještě vzrostla jeho povinnost poskytováním záloh od jiných farních chrámů na bývalém panství Zbirovském tak, že výše pasivního jmění obnáší přes 12.000 zl.

Poskytováním záloh bývaly kryty i potřeby běžné a ročně se vracející až do roku 1880, kdy v měsíci srpnu vysokým nařízením c. k. ministerstva pro duchovní záležitosti týž způsob poskytování záloh z jiných kostelů byl zakázán. Od té doby, tedy již na 6. rok nikdo na běžné potřeby ko-

stelní platit nechce. Aby služby Boží nemusely přestat, zakládal duchovní správce ze svých chudých příjmů, jež obnášejí 410 zlatých, schodek kostelní sám a mezi tím vznesl záležitost na hejtmanství v Plzni, ale dosud bez výsledku. Jelikož duchovní i matricy za své vlastní peníze musí platit, nemůže ten stav déle vydržeti a musel zastaviti farní služby Boží. — Osada jest velice chudá a obtížená, po loňském neúrodném roce přišlo letos dvoje krupobití a posléz taková povodeň, jaké nikdo zde nepamatuje; sám beneficiat, jenž nemá zde žádných pozemků a jen něco málo pozemků od zbirovského velkostatku v nájmu má, utrpěl kroupami a ještě více povodní veliké škody. Táže se, je-li možno, a je-li i to spravedливо, aby ještě takové břemeno se od něho nadále žádalo; proto, prosím, račte ve Vašem ctěném listu tento dopis oznámit, aby takovýto politování hodný stav farního kostela i duchovního správce přišel do veřejnosti a k uším samého Jeho Excellence pana místodržitele.

Jak to vypadá s vnitřním zařízením téhož kostela, o tom nebudu ani mluvit, slzy tekou mi žalostí z očí a nikde nenalézám podpory; sta a tisíce jdou na kostely do ciziny a naše starobylé kostelíčky hynou a musí zahynouti, potrvá-li tento bídný stav. — Místo lavic kusy rozlámaných prken, místo věčné lampy kus bezuchého střepe; žádná monstrance, žádný aspergil, oltářní obrazy samá díra, dlažba vylámana, okna shnilá a rozbitá, dvěře rozlámané atd. atd., tak to vypadá jen přibližně.

Nelépe se to má i s farní budovou. Fara bývala ve svazku patronátním s ostatními farami panství Zbirovského, od doby panství prušáka Stroussberga, patronát fary se odmitá a následky pro faráře i faru jsou hrozné. Farář nemá předně odtud žádnou vyhlídku na lepší beneficium a potřebuje-li opravy, trvá to vždy 3 až 4 roky, nežli něco z náboženské matice vyžebřá a tu, když se tak stane, počíná to znova od A; malí poplatníci zdráhají se platit, poněvadž velký podle květnových zákonů prý není bytem v osadě. — Třeba podotknouti, že rozsudek, komu právo patronátu na zdejší faru přísluší od r. 1866 ještě ani v první instanci nevyšel a půjde-li to tak dále, bude to, jako u mnohých far, které posud patrony nemají a jen živoří — trvati po sta let.

Dokavad bývala zde lokalie, míval zde duchovní ještě obstojné, ale vždy přebídné postavení, míval naturální desátek 90 korečů, 12 sáhů dříví, přívoz zdarma a jiné potřeby ku kostelu přicházely z bohatších patronátních ko-

stelů; k tomu tehdy ještě zámožné c. k. železné hutě na Padrti poskytovaly mnohé krásné věci pro kostel; ale od r. 1864, v kterém hutě na Padrti pominuly, nastala samá žebrota, desátek a dříví deputátní vykoupeno za bukvici. Tak bylo 12 sáhů vykoupeno za 15 zl. r. č.!! 90 korečů fasoně na 397 zl. ceněno, ale jen za 269 zl. vykoupeno, dovoz dříví, který býval dříve od osadníků zdarma, odpadl; a tak fara pořáde více a více chudne a mám za to, že již více nikdo ani o takové místo žádat nebude. Dobrodincem zvláštním fary Skořické a několika jiných far v nynější době jest vysokorodý p. Jan Fitz, věhlasný ředitel Mírošovských uhelných dolů a známý lidumil, jenž zdarma poskytuje uhlí pro faru Skořickou, kde pro vysokou polohu studeno trvá od sv. Anny až do sv. Jakuba, tak že se musí celý rok topit a může se to nazvat darem bohatýrským.

I kostelíček nalezl svého dobrodince v osobě vysokorodé slečny Anny Gintlové z Prahy, která letošního roku některé drahocenné věci obstarala a sem poslala, jako krásný kalich, krásné ciborium, krásnou, hedvábnou kasuli, albu a od velesl. paramentního spolku: pěkný pluvial, rochetu, 4 prostěradla na oltář, pláštík na ciborium. Kěz to Bůh těmto dobrodincům odmění a vzbudí ještě jiné, abychom aspoň to nejpotřebnější si zaopatřiti mohli. (Tak v „Čechu“ č. 146. z r. 1886.)¹⁾

Jsou snad tyto úvahy boucharonské? Jsou to články obsahu buřického a směřují snad k tomu, aby patronátní poměry postavily se nohama nahoru, aby nadobro se zvrátily? Nikoli, články tyto a úvahy nesou se směrem a duchem církevním, ony mají na zřeteli ne zrušení a odstranění patronátního práva, nýbrž rozumnou Církvi i duchovenstvu prospěšnou opravu a nápravu, o jakouž se před sty lety po-

¹⁾ Kdyby řádky tyto autoritativně nebyly pověřeny, myslili bychom, že něco podobného není ani možné u nás v Čechách a v našem katolickém Rakousku. Spíše by se nám zdálo, že dostali jsme zpravu tuto odněkud z pralesů australských, aneb z Feuerlandu, na nejjihnějším cípu Ameriky. S tím všelijakým upravováním platů a poměrů patronátních přivedem to konečně až tam, že samým divochům australským a americkým zleli se tento přebídný stav katol. Církve u nás a že zahájí občasné sbírky na důstojné opravy chrámu a konání služeb božích — v Čechách. Chrám (!) Páně skořický jest dokladem přesmutným, do očí bijícím toho divokého hospodářství dra Stroussbergra. Všecko všudež se spustošilo a pokud možná za hranice vyvezlo a nám zbyly jen ty holé stráně, po nichž v čas velikých dešťů valí se zkáza na role malých hospodářů; zhyla jen ta úžasná chudoba a ty zubožené naše svatyně! Zdaž ve skořické svatyni (jaká to satyra!) podle církveních předpisů smí se ještě konati Oběť nejsvětější, o tom slušně pochybujeme.

koušeli sněm Tridentský, tak dobře, jako synoda z r. 1605. Kdyby dnes sněm Tridentský vstal z mrtvých a bylo mu uvažovati nyní stávající patronátní poměry a obíratí se zvláště podacími právy, jak nyní v naší vlasti se provádí, věru že by nezatratil tyto výše uvedené úvahy a jejich střízlivý a mírný obsah a směr, ba dal by jim za pravdu a odstranil by poslední stín nevolnictví, proti němuž se ohražoval a bojoval již před třemi sty lety.

Nebo co medle vysvítá z výše uvedených úvah?

Nic než ryzí, svatá pravda. Jen slepý, který nechce viděti a hluchý, který nechce slyšeti, a zbedněný mozek, jenž nechce rozuměti, nevidí a neslyší a nerozumí, že i za naší doby patronátní, zejména podací právo neprovádí se a nevykonává v duchu církevních ustanovení a nařízení, že nepodávají se nejspůsobilejší a nejzasloužilejší duchovní pro uprázdněná církevní beneficia. Nynějšími patronátními poměry děje se křivda zasloužilým kněžím, kteříž měli to neštěstí, dostati se na méně dobré patronáty, anebo na tak zvané, abychom prostonárodně mluvili, patronáty o jednom složení.

Mladší méně zasloužilí duchovní docházejí záhy lepšího postavení, nežli starší více zasloužilí i na tak zvaných dobrých patronátech.

Máme na to četné důkazy na patronátech obcí i soukromých osob. Pamatujeme jednoho horlivého kaplana působícího na patronátě jednoho velikého města, ano řekneme to bez obalu, na patronátě matičky Prahy po mnohá leta. Ale nemohl tento vzorný kněz státi se v objemu hradeb městských farářem po dlouholetém kaplanování, nýbrž musel na venkovskou farku za faráře. A proč? Zlí jazykové povídali leccos, zejména prý proto nesměl se státi ve městě farářem, že inu že byl růženečkářem a hleděl šířiti bratrstvo sv. růžence. Jinde mladý kněz za naší paměti po tříletém kaplanování stal se beneficiatem, ač tu bylo zasloužilejších spolužadatelů a o beneficium stáli a se o ně ucházeli. A tu zase mladý kněz po devítiletém kaplanování stává se „tučným beneficiatem“, ač na patronátě byl o sedm let starší kněz farář a jiní starší žadatelé o beneficium se ucházeli. A to jsou případy, kde celá korporace, otcové města opatrní vykonávají podací právo, avšak přílišnými ctiteli spravedlnosti se neosvědčili. Říkává se: „hlas lidu, hlas Boží.“ Avšak Bůh nás chraň obecních patronátů. A jaké hořkosti

a kyselosti a nevole působilo obsazení Čermné v nejnovější době, jest ještě v živé paměti. Věru nemůžeme pochopiti, proč se sáпали mnozí na „Čecha“, že na tuto bolavou ránu upozorňoval a žádoucí opravy a nápravy se dovolával. Mají tyto rány bolavé věčně mořiti Církev svatou a její sluhu?

Patronové zanedbávají stavby a opravy kostelů¹⁾ a farních budov, pořizování posvátných rouch a nádob, berou peníze ze záduší bohatého kostela a obracejí na potřebu jiných kostelů, aby sami nemuseli sáhnouti do své kapsy.²⁾

To je smysl a jádro dotčených úvah, jež navzdor těmto mírně řečeno nedostatkům, vadám a nesrovnalostem nedovolávají se zrušení patronátního práva, nýbrž opravení jeho, aby žádnému ani tomu nejposlednějšímu knězi v duchovní správě křivda se neděla, poněvadž křivda vždy bolí a raní a roztrpčuje, nevrloš a nespokojenost rodí a plodí. Kdo tyto výše uvedené úvahy bez předsudku přečte, shledá, že dotčené úvahy v „Čechu“ stojí a pohybují se na stanovisku sněmu Tridentského a synody provincialní z r. 1605., jež patronátní právo nerušily alebrž opravovaly.

Opravy patronátních poměrů dovolávali se slovutní učenci naší doby a odborní znalci církevního práva. Poslyšme jen některé nám blízké.

Roku 1866. napsal dr. Borový v časopise pro katolické duchovenstvo takto: Posavadní klientely patronátní, jimiž v Čechách hojněji než jinde obdařeni jsme, v novější době tím bolestněji tíží veškeré duchovenstvo, čím živěji se ruch církevní mezi kněžimi v poslední době probudil a při schůzích jeho, na synodách a pastorálních konferencích vždy nové potrawy dostává. Nemůžemeť než neblahým nazvati poměr, kdež patronátní duchovenstvo každého velkostatkáře činí takorůzka diecési v diecési, kruh totiž od ostatního kněžstva tak velice odloučený, že postupování z kaplana na faráře, z menší fary na větší, se výhradně na statcích jednoho patrona děje, tak sice, že každý za vetřelce považován bývá, kdož by na jiném patronátě jsa usazen, o beneficium se přihlásil. Tyto poměry u nás již tak zobecněly, že málokterému knězi napadne, aby o faru cizího patronátu žádal, a byť se i k tomu odvážil, není mu to u patrona k žádné

¹⁾ Sobotka a Slivice r. 1885; v Sobotce spadlo krásné gotické starožitné klenutí a na Slivici zánovní krov na kostele se sřítíl. V Jenšovicích 25 let čekají na zřízení nové dlažby v kostele, viz „Čech“ č. 288 z r. 1886.

²⁾ O tom by se daly celé kroniky napsat a febronianismus tento komunismus fedroval.

platnosti, jelikož tento obyčejně jen klienty své k farám presentuje. Tudíž se jednomu knězi, jenž sotva 3 neb 4 roky v duchovní správě se nachází, dostane často výnosné beneficium, kdežto jiný, byť i bezúhonný a schopný kaplan 15, 18, 20 i více někdy let se načeká, nežli ho štěstí čtyřstovou farou obdará, z níž se snad co živ jinam nedostane.

Mimo to však ještě i jiné nehody s právem patronátním bývají spojeny; neboť mnohdy ani na témž patronátě neděje se obsazování beneficií způsobem zcela spravedlivým¹⁾. Světský patron může si z listiny kandidátů od ordinariatu jemu zasláné, vybrati prvního nebo posledního; k této praxi přivolila sama Stolice Apoštolská (viz syn. provinc. lit. VI. cap. 10.) Ve svědomí svém (pro foro interno) ovšem patron zavázán jest přidržeti se návrhu od biskupa učiněného; neboť biskup nejlépe může posouditi a oceniti zásluhy kandidátů; koho on za obzvláště působilého (dignior) uzná, toho by vlastně měl patron presentovati. Bohužel však mívají patronové zcela jinou škálu k posouzení působivosti kandidátův nežli ordinariat. Klasifikace pod názvem: personae gratae (osoby milé) personae minus gratae (osoby nemilé) neřídí se tak podle horlivosti v úřadě duchovním, jako spíše dle poklon a zdvořilůstek, kterýmiž sobě kněz u patrona neb úředníků jeho milostivé náklonnosti vydobyl. Patron si může z kandidátů vyvoliti toho, ježž biskup co do působivosti na posledním místě byl postavil, může jej praesentovati a biskup jej musí konfirmovati, — neb pro foro externo jednal patron zcela dle práva. Tudíž se nelze diviti, že i jinak svědomitý kněz — nechce-li po všecken život svůj zůstatí kaplanem — nu-cena se vidí patronovi i úředníkům jeho se kořiti, ano i k nemravnostem a zlořádům jejich začasťe mlčky přihlížeti; tím však ruší povinnosti svatého úřadu Bohem mu svěřeného a ztrácí vážnost i důvěru osadníkův svých²⁾.

Co tu napsal profesor církevního práva dr. Borový, jest svatá božská pravda, již opakoval po německu v archivu pro církevní právo svazek 10. strana 141. a násl. Jemu přizvukuje a s ním souhlasí dr. Vering, profesor církevního práva na vysokém učení pražském ve své příruční knize církevního práva str. 489., kamž odkazujeme čtenáře. Jeden i druhý tlačí na opravení těchto smutných, politování hod-

¹⁾ Jak vidíme při obsazení fary v Čermné v Kralohradecké diecési r. 1886. a jinde v nesčíslných případech.

²⁾ Čas. pro kat. duchov. roč. VII. str. 484, 485.

ných poměrů patronátních a zlepšení jich a oba doporučují k docilení nápravy, shodu biskupův s patronou a smlouvu či úmluvu v ten způsob, aby biskupové předkládali patronům ternu všech kněží z celé diecése o faru se hlásících a patronové aby byli povinni a vázáni z ternu jednoho kněze presentovati pro uprázdněné beneficium. Milerádi přiznáváme, že tímto způsobem daly by se patronátní poměry, zejména co se týče podacího práva, napraviti a krývdy zameziti.

Avšak netajíme se tím, že máme jisté pochybnosti a obáváme se, že by takovéto dohodnutí a taková úmluva snad tu a tam rozbila se o justament mnohého patrona. My bychom opravení a zlepšení patronátních poměrů zejména pokud se týče podacího práva patronův, rádi postavili na jistější, bezpečnější, bytelnější základ církevního zákona.

Patronátní právo jest výsada, Církvi propůjčená patronům, dobrodincům a štědrým zakladatelům. Patronátní právo jest ryze duchovní a církevní záležitost, a náleží v obor zákonodárství církevního i před soudní forum Církve katolické. A proto naše vysoká vláda r. 1866. svým zástupcem na sněmu království Českého zřejmě prohlásila: „že nemá úmyslu starati se o upravení poměrů patronátních, jelikož se všelikého vlivu na tento ryze církevní ústav vzdává.“ A to je také zcela správné, zcela korektní, řekli bychom zcela církevní stanovisko, vedle něhož upravení a opravení patronátních poměrů náleží výhradně a jedině v obor církevního zákonodárství.

Nikdo nebude očekávati, že k vůli trudným patronátním poměrům v naší vlasti, kteréž nemají snad sobě rovných, bude sv. Otec nás svolávati všeobecný sněm církevní, aby v patronátní otázce učinil pravoplatná usnešení a odstranil, co tíží duchovenstvo české. A toho není ani také třeba. Jako druhdy synoda provincialní (církevní sněm královský) z r. 1605. v rámci ustanovení sněmu Tridentského vydala nařízení a ustanovení o otázce patronátní, tak po našem rozumu i dnes náš sněm krajinský celého království Českého jest zákonodárným činitelem a sborem povoláním a oprávněným k upravení patronátních poměrů a není pochybnosti, že usnešení v otázce patronátní od provincialní synody království Českého učiněná dojdou a došla by potvrzení Stolice Apoštolské a stala se církevním zákonem, jemuž ani patronové neodepřeli by poslušnosti a to tím méně, ješto ani synoda provincialní nedotýkala by se práva patronátního a je zachovala.

Církev katolická nechodí po stezkách a cestách revolučních; ona vždy šetřila dobře nabytého práva. Sněm Tridentický cítil a těžce nesl to nevolnictví, do něhož jímala se církevní beneficia a přece prohlásil, že nesluší patronátní právo a poslední vůli zbožných zakladatelův rušiti. A na tom stanovisku stojí Církev katolická podnes; nehodlá rušiti dobře nabytá práva patronův, nehodlá odnímati jim práva patronátního a zejména podacího práva při osazování farních beneficií. Avšak nemůže Církev také dopustit, aby se jí upírala moc zákonodárná u věcech a záležitostech patronátního práva, jež jest záležitostí ryze duchovní a koncessí a privilegií od ní patronům propůjčenou, anebo dokonce aby překážky se jí kladly v upravování patronátního práva a v odstraňování všeho toho, co jest na újmu a škodu Církve vůbec a služebníkův jejích zvláště. Pokud tedy patronové jsou upřímnými katolíky a pokud nechťi zneuznávají ráz a povahu církevní patronátního práva a násili činiti Církvi katolické, potud musí se zajisté podrobiti usnešením církevního sněmu krajinského v naší vlasti, stvrzeným od Apoštolské Stolice, sic jinak by jako ten Waldemar Hasistejnský musili tvrditi, že jim v oboru patronátního práva nemá Církev co poroučeti a nařizovati. Domníváme se také a jsme té naděje, že by patronové rozumné a časům našim přiměřené opravě patronátního práva odporu nemístného a nerozumného nekladli, naopak uvažující nebezpečí naší doby, v níž liberalismus vesměs do všeho se plete a míchá, ochotně přistoupili k opravě patronátního práva provedené církevním sněmem krajinským a schválené Apoštolskou Stolicí. Nebo neměli by patronové zapomínati na to, jak se časy mění.

Roku 1866. tehdejší vláda skrze zástupce svého místodržitelského radu rytíře Addu prohlásila na sněmu království Českého: „že nemá úmyslu starati se o upravení patronátních poměrů, jelikož se všelikého vlivu na tento ryze církevní ústav vzdává.“ A po osmi letech jaká to změna! Jak změnily se náhledy v kruzích vládních! Když liberalismus slavil pravé triumfy a své bohopusté orgie, dočkali se katolíci, Církev i patronové zákona ze dne 7. května 1874, jehož paragraf 32. zní: „Poměry patronátní uspořádají se zvláštním zákonem.“ Leží na biledni, že postupem času rostly laskominy na urovnání a uspořádání patronátních poměrů a že liberalové nebyli tehdy moc upejpavi, aby se dali nutiti do opravení a upravení patronátních poměrů a jsme ujištěni, že by bylo toto upravení zpropadené zle dopadlo pro Církev. Neměla by tato okolnost a skutečnost býti výstrahou Církvi

aby pořádek učinila ve svém domě, dokud čas jest, a jednou pro vždy zamezila a zatarasila cestu nepovolným činitelům, aby se neroztahovali se svou spasitelnou činností na poli církevním? A polem ryze církevním jest obor patronátních poměrův a na poli tomto jedině Církev jest povolána a oprávněna zasaditi se o provedení žádoucích oprav.

Již ale v čem medle má záležitosti upravení toto?

Po našem rozumu dlužno tu dovolávati se toho, aby nynější klientely a patronáty tvořící uzavřené kruhy a takorčka diecési v diecési pominuly a přestaly a všickni duchovní diecése měli plnou svobodu a právo hlásiti se a ucházeti o uprázdněné obročí kteréhokolivěk patronátu v ten způsob, aby biskup diecése ze všech žadatelův vybral tři nejspůsobilejší a nejzasloužilejší kandidáty, z nichž by nejen církevní patron jako posud, nýbrž i každý světský patron byl vázán biskupu pro uprázdněné obročí jednoho a sice nejzasloužilejšího presentovati. Takovou měrou docílily by se neocenitelné výhody. Patronátní právo a zejména podací právo patronův zůstane neztenčené a nezkrácené; nebo dopřává se světským patronům ještě dosti svobody k pohybování se v mezích terna a právu patronovu neděje se nižádná újma, nižádné skrácení, jen hršná libovůle a jí v patách obyčejně krácející nespravedlnost a tudíž nespravedlivé vykonávání podacího práva by se tu zamezilo a obmezilo, nikoli však svoboda patronova u výběru působilych osob pro uprázdněná obročí. Nebo i patronům by vlastně mělo na tom záležeti, aby nejspůsobilejší osoby dosazovaly se na úřady církevní. Již ale terno biskupem sestavené poskytuje patronům plné jistoty, že nechybí a nemýlí se v posuzování působivosti žadatelův a volíce jednoho ze tří biskupem doporučených kandidátův, mají patronové při plném zachování svého podacího práva a svobody při vykonávání tohoto práva to přesvědčení a útěchu, že podacího práva nezneužili ani na škodu Církve ani na škodu a újmu žadatelův. Jen nevázaná libovůle a neskročené choutky světských patronův mohly by v takovémto ustanovení a usnešení čenichati a spatřovati jakési skrácení a obmezení svého podacího práva. Všeliký světský patron budiž vázán na terno žadatelův biskupem předložené a sestavené ze všech žadatelův celé diecése o beneficium se ucházejících. Toto ustanovení uvítají zajisté s uspokojením všickni služebníci Kristovi, poněvadž přinese jim a celé Církvi jen požeňání. Nebo

1. Přestane to kněží nedůstojné pachtění se po dobrých a lepších patronátech. Mladistvý dělník na vinici Páně poslán jsa biskupem na osadu, bude zde pracovati, nic se o to nestaraje, je-li na dobrém anebo špatném patronátě, je-li na patronátě o jednom složení a jedné farce, anebo na patronátě čítajícím nepřehlednou řadu tučných a tučnějších a i také hubených beneficií, věda dobře a jsa ujistěn, že až naň dojde řada dle let a zásluh, dojde zaopatření a dosáhne obročí nejprvé snad hubeného, ale později zajisté lepšího. Tato jistota dodá mu odvaby a zmužilosti, zastati se pravdy Boží a zákona Božího bez bázně a strachu, že ztratí přízeň patronova a jeho služebných duchův a připraví se o vyhlídku na dosažení tučného benefícia. Katoličtí kněží majíce jistotu, že jednou přijdou a přijítí musí do terna a dosáhnou po zásluze a spůsoblosti své církevního obročí buď na tom nebo onom patronátě, nebudou slyšati výčitku, s jakou se potkáváme v příručních knihách církevního práva,¹⁾ že za každou cenu hledí si zachovati přízeň patronův i na škodu svatého úřadu a povolání svého a pro kus přízně a chlebička stávají se Jidáši, zrazujícími svůj úřad, své vznesené povolání.

2. Přestane a pomine mezi kněžími ta nedůstojná sluhů Kristových revnivost, kdo z nich bude větším v království Božím, rozuměj, kdo dříve dotře se na tučné obročí a uloví výnosnější místočko, poněvadž bude veškerému duchovenstvu otevřena cesta nejprvé k hubeným a poznenáhla k lepším obročím, ať na tom ať na onom patronátě. Naděje na lepší postavení, na lepší bydlo v budoucnosti, na snesitelnější osud a příznivější poměry je s to, člověka upokojiti i za dnů trudu a bolu a učiniti jej trpělivým.

3. Pomine a přestane ten neblahý poměr mezi farářem a kaplanem na patronátech o jednom složení, o jedné farce, kde kaplánek odsouzen jest čekati na smřf spolubratra faráře anebo jeho odstoupení a farářům na takových patronátech ušetří se a uspoří ta hrozná radost, již má, vida, že spolubratr kaplan po jednoročním působení utíká na ten dobrý patronát bohatý na četné a tučné fary, tak že farář zůstává často i na rozsáhlé osadě v duchovní správě osamoceným aneb má to potěšení, rok co rok vítati do svého domu nového dělníka na vinici Páně a k tomu snad slyšati ještě nepříznivé posudky, jako je na př. ten, že u ta-

¹⁾ Viz dra. Veringa „Rukověť církevního práva“ str. 489.

kového faráře žádný kaplánek nevydrží. Byla to rozkošná historie zběhlá před asi třiceti lety bezmála. Na obtížnou osadu plnou prací a trudů dostal se novosvěcenec. Za půl leta odešel starší spolubratr kaplan na tučnou čtyrstovou, rozuměj žebráckou faru k vůli zaopatření a zlaté (?) samostatnosti. Odcházející z osady o jednom složení, nahrazen knězem klášterníkem pro nedůstatek církevních kněží. Po půl letě přibyl opět novosvěcenec co pomocník druhý na vinici Páně, a sotva že pobyl tři čtvrté roku, přichází kdysi na návštěvu k staršímu bratru a počíná hovor: „Zůstanete zde,“ táže se mladší o rok staršího bratra, či budete žádati o jiné místo?“ „A proč se tážete?“ „Zůstanete-li, půjdu já pryč.“ „A proč hodláte již vyrazit, vždyť já jsem tu již dvě léta? Tíží vás něco, jste nespokojen?“ „Nikoli, ale zde je jen jedno složení a já musím se starati o patronát s četnými farami a o budoucnost.“ „Ale vždyť já jsem tu,“ namítá starší, „již na druhý rok a ještě jsem neměl kdy, vydati se na cesty a hledat dobrý patronát!“ „Proto že jste bláhový, já to neudělám.“ „Ale co řekne starý pán?“ Pokrčil rameny, „je mi ho líto, že má každou chvíli nového pomocníka ve dveřích, ale to jedno složení!“ „Nu tak tedy to nešťastné jedno složení! Starší dělník, vida tu příkladnou starostlivost mladšího „o zaopatření dobrého patronátu,“ odešel. A starý pán a dobrotisko? Louče se se starším pomocníkem časně ráno jednoho podzimního dne, nemohl ubrániti se pohnutí a slzy zatřpytily se v jeho očích k vůli tomu jednomu složení a častém dělníkův odcházení a měnění. — Prostý ale pravdivý to obrázek té radosti, již má beneficiát na patronátě o jednom složení, vida rok co rok někdy i dříve střídati se po boku svém dělníky na vinici Páně. Toho utíkáni a věčného měnění a střídání nebude, jakmile všickni kněží celé diecése, jsouce dle let a zásluh na řadě, o každé obročí budou moci nejen žádati, nýbrž i jistotu míti, že biskup do terna je postaví a patron z terna jednoho nejzasloužilejšího a nejspůsobilejšího praesentovati musí pro obročí svého patronátu. Kněží nebudou se starati o „dobrý patronát“, alebrž o svědomitě a vzorně plnění svých povinností a o nashromáždění si zásluh, oprávněujících k povýšení z malé na velkou faru a z kaplanky na beneficum. A tak nebude toho, aby jeden dělník na vinici Boží oplýval blahobytem a jiný daleko zasloužilejší do smrti třel bídu a nouzi.

4. Poskytne se biskupům příležitost, odměniti své dělníky na vinici Boží podle zásluh a uspoří se jim to málo

potěšitelné divadlo, že patron floutek, ¹⁾ naučiv se někdy na Rýně nespůsobím bursáckým, velkopansky jde přes terno biskupem sestavené k dennímu pořádku, a odstrěiv kněze na třicet pět let v duchovní správě se lopotičiio, dává přednost o polovici let kněžských mladšímu dělníku na Boží roli. Je věru s podivením, že ty a podobné případy a přechmaty „podacích pánův“ ještě v devatenáctém století místa míti mohou na snížení autority biskupské a církevní a na úkor zasloužilých kněží v duchovní práci sešedivělých a na pohoršení katolického lidu, který dovede chvála Bohu posouditi spravedlivé osazení obročí, ale také oceniti krivdy tu a tam páchané na služebnících Kristových. Porušení práva v oboru světském otrásá právním citem lidu, ale porušení spravedlnosti v záležitostech patronátních musí hrubě urážeti právní vědomí a cit všech dobře smýšlejících. Myslíme tudíž, že v církevních záležitostech, jako je osazování beneficí, je na místě naprostá spravedlnost již k vůli vzdělání lidu a dobrému příkladu a k spravedlivému osazování církevních farních obročí by zajisté napomáhala výše naznačená oprava v oboru podacího práva; ona by povznesla a povýšila autoritu biskupův a církevní, přinesla spokojenost kruhům kněžským, zbavila duchovní těch starostí o dobrý a špatný patronát a osadám a obročím zaopatřila nejspůsobilejší dělníky, jakých jen biskup z veškerých žadatelův z celé diecése vybrati může a zamezila nezasloužené odstrkování zasloužilých kněží a mnohé a četné krivdy a nesrovnalosti, jakých jsme svědky za našich dnův.

Posavadní klientely patronátní, jak jsme viděli, neobstály před soudnou stolicí odborných znaleců církevního práva našich dnův a bedlivých pozorovatelů praktického života a znalci tito, vážní a povážliví mužové vidí a shledávají v nich zdroj a pramen leckterého zla a přáli by z té duše brzké nápravy duchovenstvu na vinici Páně pracujícímu, jehož zájmů patronátní klientely a poměry v první řadě a co nejcitelněji se dotýkají. Není tedy žádné pochybnosti, že výše naznačená oprava podacího práva jest na výsoť žádoucí a nutná. Již ale dlužno tu zmíniti se ještě o jedné stránce této záležitosti. Podací páni (kolatorové, patroni) mají podací kostelní nejen v jedné, nýbrž velmi zhusta ve dvou, ve třech diecésích naší vlasti, ba náboženská matice dokonce ve všech čtyřech diecésích má patronátní právo při kostelích a obročích. Nastává otázka: Má snad každá ze čtyř diecéseí

¹⁾ Ano takovým patronem floutkem může se vykázati naše vlast.

naší vlasti pro sebe tvořiti uzavřený kruh, jako nyní patronátní klientely tvoří diecése a uzavřené kruhy, takže každý duchovní, ucházející se o obročí na „cizím“ patronátě považuje za dotíravého vetřelce? A tu již odpovídáme rozhodným „nikoliv“ a to z té jednoduché příčiny, že ani nyní diecése netvoří na dobro a na prsto uzavřené kruhy a duchovní z jedné diecése ucházejí se a žádají o obročí v druhé sousední diecési a snad by to těžce nesli duchovní, kdyby zatarasila se jim cesta z obročí a beneficí v jedné diecési do obročí položených v druhé sousední diecési, kdyby o beneficia uprázdněná jejich patronátu v jedné diecési nesměli a nemohli se ucházeti o beneficia patronátní v druhé diecési. Budiž tedy zachován posavadní chvalitebný obyčej, vedle kteréhož duchovní jedné diecése má právo ucházeti i o beneficia uprázdněná téhož patronátu v druhé diecési. Nebo tou měrou mnohonásobný zisk, všestranná vyplývá a docílí se výhoda. Biskup zajisté bude míti hojnost žadatelů a na výběr, z nichž tři nejspůsobilejší a nejzasloužilejší bude moci vřaditi do terna, nejsou obmezen a odkázán na svou diecési; patronům nezamezí se cesta na dobro, podati duchovní biskupu z celého patronátu, osadám dostane se pastýřův nejspůsobilejších a tudíž, což hlavní jest věci, duchovní potřeby osad budou co nejlépe opatřeny. Leží tudíž na bíledni a netřeba tuto široce dovozovati, že výše naznačená oprava podacího práva obmezující patrona na terno sestavené biskupem ze všech žadatelův, odstranila by diecése v diecési a uzavřené neproniknutelné ony kruhy tížící duchovenstvo, avšak neobháněla zároveň čínskou zdí diecési jednu oproti diecési sousední, čínskou zdí, přes níž by žádná noha kněžská neměla překročiti s jedné do druhé diecése a ucházeti se o obročí jednoho a téhož patronátu. Toť zajisté veliký zisk nevšední a nepatrná výhoda pro Církev Boží, jejíž dělníci a rozséváči semene slova Božího nelekajíce se nepřízně patronátních poměrův pravdy Boží a práva bez ostýchání mohli by se zastati a jako Jan zajordánský kazatel vůči Herodesovi a apoštolé vůči radě židovské a Ambrož vůči Theodosiovi osvědčiti a dokázati, že není uvázáno slovo Boží a spoutáno pozemskými ohledy, anebo dokonce bázní před ztrátou přízně patronátních činitelův. Tato svoboda dobytá a zjednaná služebníkům Kristovým a Církve jeho přinesla by i způsobila obrát ve správě církevního jmění a zádušního zboží, byť i správa tato okamžitě nenalezala se v rukou Církve, jimž po zákonech církevních, po Božském i lidském právu náleží, jak jsme viděli, jednajíce o břemenech

patronátních. Kterýsi anglický statník a vlastenec pověděl: „Dejte nám svobodu tisku, svobodu slova a my ostatních svobod si dobudeme.“ Dejte katolickému duchovenstvu a dopřejte aspoň tolik volnosti, aby každý kněz měl otevřené dveře ku všem beneficiím celé diecése bez ohledu na patronáty a měl plnou jistotu, že od svého biskupa vrážděn bude do tera a dostane buď tu, buď tam za své zásluhy beneficiem a zajisté nemožným bude případ, aby po 13 let nekladly se zádušní účty, nikdo neuslyší výčitku, že katolíci kněží chodí v hadrech k oltáři¹⁾, žádný patron nezpronevěří chudému kostelu peníze²⁾, — ani rozpustilí nezbedové a nezvedové nebudou zpívat: „Roztrhaná stodola, po případě fara, svatyně, slunce do ní svítí, pan farář N. měl by novou mítí“, jako to kdysi zpívali velcí dospělí nezbedové a čtveráci, škádlice starého pána odrhovačkou o skutečně roztrhané a rozdrbané stodole na patroně d . . . , pst! Nebo nač medle by se ohlíželi, pravdu pověditi se ostýchali, proč s porízením posvátných rouch a nádob na uherské měsíce, se správou a opravou kostela, fary nákladem záduší anebo povinného patrona odkládali, majíce plnou jistotou své volnosti a svobody, jako ptáci nebeští, jimž volno a svobodno, nelíbí-li se i ratolestech jednoho stromu a v jednom hnízdě, přeložiti se a přeletěti do druhého hnízdečka? Pak by nikdo nezpíval: „Roztrhaná svatyně, slunce do ní svítí“, nýbrž služebníci Kristovi a sluhové Církve mohli by zanotovati si po způsobu národní: „Hněvej ty se na mne, patrone anebo jeho služebný duchu, nebo nehněvej, jen mi kostel, oltář, faru spravit dej“; nebo jsem zde dnes a zítra kdes. Sněm Tridentský, zachovav patronátní právo, osvědčil účtu k dobře nabytým právům patronátním, ale zároveň hájil zmužile svobodu beneficií, kostelů, svobodu Církve; synoda provincialní z r. 1605. tento prapor volnosti zarazila a vztýčila na půdě svatováclavské. Církve sv. není podnes děvkou, alebrž svobodnou, kterouž to svobodou Ji osvobodil a obdařil Kristus Bůh člověk. Kdo čteš, rozuměj! Zdař Bůh!

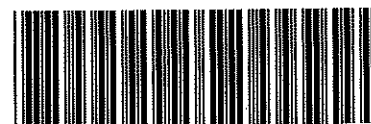
¹⁾ Skutečná výčitka vyšla z něžných rtův vysoce urozené patronky před patronátním komisarem. Dostal-li však patronátní služebný duch rozkaz na porízení krásných posvátných rouch, o tom historie mlčí.

²⁾ „Vychovatel“ roč. II. č. 6. str. 90., kde učitel vypravuje, jak patron sám zpronevěřil chudému kostelu značnou část peněz a patronátní komisař dal špatně spravit varhany a peníze takto vyhodil.

O B S A H.

	Str.
Slovo přátelům pravdy, práva a spravedlnosti místo předmluvy . . .	3
Patronátní právo	7
Původ patronátního práva	8
Druhy patronátního práva	10
Kdo může nabýti patronátního práva	14
Nač vztahuje se patronátní právo	15
Jak a jakou cestou možno patronátního práva nabýti	16
Jakým způsobem stávající a užívané a prováděné patronátní právo přenáší se na jiné osoby	19
Jak pozbývá se patronátní právo	22
Práva patronův	25
Čestná práva patronův	25
Právo přednosti čili přední místa při průvodech	25
Modlitba a přímluva za patrony	26
Nárok na stolicí či sedadlo	26
Nárok a právo na nakouření	27
Práva a nárok na kropení svěcenou vodou	27
Právo přednosti při svatém přijímání	27
Políbení pokoje	27
Smutek církevní	28
Nárok na místo pohřební v kostele	28
Právo znaku	29
Právo podací čili praesentace	30
Jak sluší patronům vykonávati podací právo	31
Práva užitku patronův	37
Břemena patronův	37
Přehmaty patronův v středověku	45
Přehmaty patronův v novém věku	47
Odstraněno buď konečně nevolnictví patronátní	59
Upraveny buďtež konečně poměry patronátní	61
Otázka patronátní	64
Něco k neuvěření	69

ÚK PrF MU Brno

3129S03174